

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRØNLAND

GRØNLAND

GRØNLAND

TURISTFORENINGEN FOR DANMARK

ÅRBOG 1952-53

REDIGERET AF KRISTJAN BURE

RINGKJØBING

A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI

1952

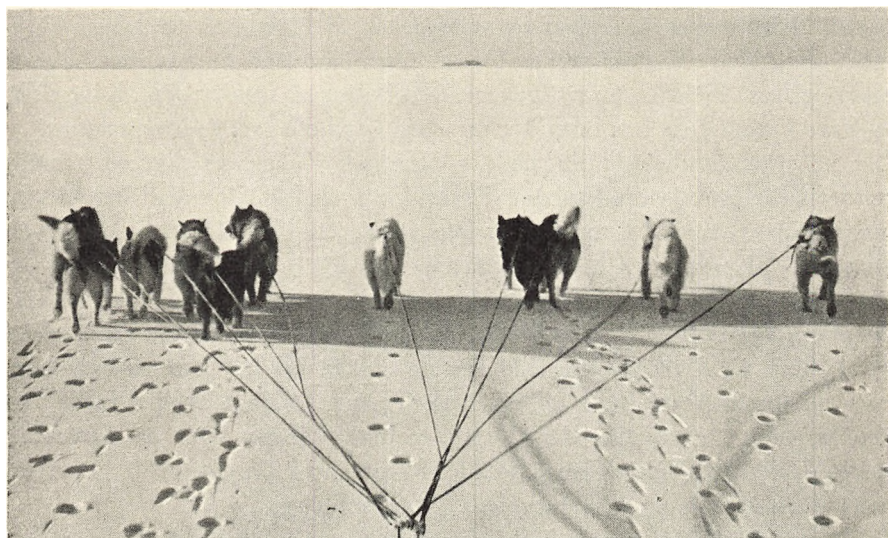
I N D H O L D

GRØNLAND - FJELD, HAV OG IS	7
<i>Af Redaktør Kjeld Rask Therkilsen.</i>	
GRØNLAND - DANMARK. GRØNLANDS FORVALTNING	27
<i>Af Departementschef Eske Brun.</i>	
GRØNLÆNDERNE FØR OG NU	41
<i>Af Kæmner Kale Rosing.</i>	
GRØNLANDS KULTUR	65
<i>Af Efterskoleforstander, Skolekonsulent Frederik Nielsen.</i>	
DAGLIGT LIV I GRØNLAND	89
<i>Af Inspektør under Grønlandsdepartementet V. Borum.</i>	
FRA KAJAK TIL KUTTER. DE GRØNLANDSKE ERHVERV	117
<i>Af Redaktør Kjeld Rask Therkilsen.</i>	
ØSTGRØNLAND	133
<i>Af Kaptajn Ejnar Mikkelsen.</i>	

DENNE BOG ER SAT MED GARAMOND
OG TRYKT I
57.000 EKSEMPLARER
I A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI · RINGKJØBING

OMSLAG: SIKKER HANSEN

KLICHEER: ILLU-GRAFIA

FOT.: CHR. VIBE

*Det er Morgen, Solskin og Rejsevej.
Signalet er givet, og Hundene traver lystigt ind i den nye Dag.*

GRØNLAND — FJELD, HAV OG IS

AF KJELD RASK THERKILSEN

En Dag gror Landet op af Havet efter Døgn's Sejlads over Atlanten. Man kommer fra Vest og ser en Morgen Kap Farvels takkede Fjeldtinder staa som en skinnende Savklinge mod en absinthgrøn Himmel. Og nordover løber Østgrønlands Kyst, uendelig fjernt og næsten mystisk med massive hvidblaa Fjelde og med drivende Is i Havets blaagrønne Øde. Ugæstmild er Modtagelsen som Regel. Den fremmede faar allerede ved Grønlands Sydspids Kap Farvel en Prøve paa de bragende Storme, der præger Vestgrønlands Kyststrækning. Efter Stormen kommer Taagen, graa og spøgelsesagtig. Den dæmper alle Lyde, hviler blødt og tæt og tungt over Hav og Is og skjuler Skær og Fjelde for dem, der skal føre Skibet til Land. Men naar Taagen letter, farves den af Himlens Lys. Udflydende Konturer dukker op som truende Skygger – og ved det første Vindpust ligger Grønland der, vældigt, i Tusinde uhaandgribelige Farver, hvis Grundtoner er dystre, men som har Nuancer helt fra det skingrende grønne til det tindrende blaa, naar Solens Straaler brydes over Fjeldenes Kanter.

Der ligger Fjeld ved Fjeld, Ø ved Ø i den barske grønlandske Skær-

gaard. Nogle rejser sig lodret og truende op af Havet, andre hæver sig i blide, afrundede Kurver. Hver Del af Grønland har sit Særpræg, hvert Fjeld og hver Fjeldkæde sin Egenart. Befolkningen kender dem, hver Tak og hver Fure, og de har faaet Navne, som har holdt sig i Generationer. Der er utallige Fjelde, der hedder Umanak – Hjertefjeldet. I Grønlandernes rige og umiddelbare Forestillingsverden blev Fjeldets Form hurtigt identisk med Omridset af den nyfangede Sæls Hjerter. Adskillige Smaaøer i Skærgaarden hedder Simiutak. De ligger ved Munden af en Fjord som en Prop i en Flaskehals. Det saa Fangeren – og kaldte den Propøen, Simiutak. De fleste Stednavne er direkte Billeder paa Oplevelser fra Jagtens og Dyrenes Verden eller de er slet og ret Sammenligninger med de forskelligste Dele af Menneskelegemet. Mange Steder findes et Akuliarussek, Næserodsstedet, Dalen mellem Øjnene. Der er Kuvdlorssuak, den store Tommelfinger, Fjeldet i Upernavik Distrikt, som Dansken mere dramatisk har døbt Djævelens Tommelfinger. Disse ofte 2000 Meter høje Fjelde og disse Stenøer præger helt det grønlandske Landskab. De ligger langs den hele udbredte Kyst som en Brømme

FOT.: CHR. VIBE

Som vældige Sejlere forlader Isbjergene Bræen med ni Tiendedele af deres Masse under Vandet. Havstrømmene bestemmer Fart og Retning, saa de driver ofte stik mod Vinden.

FOT.: JETTE BANG

*De store Danmarks-Baade anløber kun Kolonierne;
Fragt og Passagerer befordres videre med Skonnert til Udstederne, hvorfra smaa Motor-
baade fortsætter til Bopladserne.*

om den uhyre tre Kilometer tykke Iskappe, som dækker Grønlands Indre. Indlandsisen skimtes kun nu og da, naar man rejser langs Kysten. Saa hæver den sig bag Fjeldene som en fantastisk hvid Ryg, en vidtstrakt gold Ørken af tindrende Is, dannet gennem Aartusinder af Snelag paa Snelag, faldet tyst og stille i det livløse Øde eller kastet ned med Orkanernes vilde Kraft midt over Verdens største Ø.

Fem Sjettedele af hele Grønland er dækket af denne forunderlige, furede Iskappe, der er presset sammen til tæt Is under den uhyre Vægt af Snelag, der er faldet Aar efter Aar uden nogen Sommer og uden noget Tøbrud af Betydning. Himlens Blaa hvidner ved Genskinnet fra disse ufattelige store Vidder af blændende Sne og Is. Hele Indlandet er dækket undtagen Nunatakkerne, de smaa Toppe af isfrit Fjeld, der hist og her stikker op. Og denne vældige Ismasse søger mod Havet gennem Kystfjeldenes Dalsænkninger, hvor den presses ud i Fjordene langs Grønlands Kyst. Der brydes Iskappens Kant af i vældige Kolosser helt op til en Kilometer lange og over 100 Meter høje. Det er Isfjeldene, der sejler til Havs eller kælver under øredøvende Torden i Fjorden medens de rejser en dødsensfarlig

FOT.: GEOGÆT. INSTITUT

Med sin hvide og knugende kolde Masse opfylder Indlandsisen hele Grønlands vældige Indre, sine Steder 2-3 km tyk. Paa Midten er den jævn og øde, men langs Randzonen, hvor Isen glider ned over Fjeldkamme og Kløfter, opstaar farlige Spalte-

systemer med Brærevner paa flere Hundrede Meters Dybde, ofte saa brede, at hele Husblokke kan forsvinde ned i dem. Under Indlandsisekspeditioner er det nu og da sket, at Hunde, Slæder og Mennesker er sporløst forsvundne i Dybet.

FOT.: JETTE BANG

*Thule-beboerne er Verdens dygtigste Slædekuske
og store Bjørnejægere. Det gælder om at have klarede Skagler, inden Jagten begynder.*

Flodbølge. Det er Indlandsisens Overflod, vi træffer til Havs helt ned i Atlanterhavet, hvor Kolosserne efterhaanden smelter og forsvinder. Tiden er sat tilbage. Den er gaet i Staa under samme Forhold som herskede i Europa, da Isen for Aartusinder siden dækkede Landene. Nordgrønlands Gletschere er de største og de mest produktive. Jakobshavns Isfjord, der er pakket med Rækker af mægtige sejlene Isfjelde i uvirkelige og ubeskrivelige Farver, fører Tanken tilbage til Jordens Oprindelse. Alt synes dødt og livløst, men der er Bevægelse. Naturen arbejder hurtigt. Isen skyder sig udefter med en Fart af 20 Meter i Døgnet. Derfra og fra de store Bræer i Umanak-Distriktet sejler Isfjeldene ned langs Grønlands Kyst, hvor de slutter sig til mindre Bjerger af Is, der stødes ud fra Bræerne i Bunden af de sydgrønlandske Fjorde, der skærer sig ind i Landet helt til Indlandsisens Rand.

Kommer man sejlene – den eneste Maade, paa hvilken man endnu kommer fra Sted til Sted i Grønland – kommer man sejlene op gennem Skærgaarden blandt Fjeldenes Gnejs og Granit, der er dannet, da Jorden var alleryngst, kan Landet synes uddødt og ubeboet. Kun enkelte Fugleskrig, kun enkelte Elves Brus, naar deres iskolde Vand baner sig Vej nedover, bryder den knugende Stilhed. Der er langt mellem de beboede

FOT.: JETTE BANG

Bjørnejagterne foregaar i Melvillebugten og Kane Bassin.

Man plejer at raste ved fastfrosne Isbjerge, hvorfra der holdes Udkig efter Bjørn eller Sæl.

Steder. De har i Grønland tre Kategorier af Steder, hvor der bor Mennesker. De svarer i Virkeligheden helt til vor hjemlige Opdeling i Købstæder, Stationsbyer og Flækker, selv om man iøvrigt ellers ikke i ringeste Grad kan drage nogen Sammenligning mellem Grønland og Danmark. Der er Kolonien, som har op til 1200 Indbyggere. Der er Udstedet, en Handelsplads med Butik for et Samfund paa hundrede eller et Par Hundrede Mennesker. Og der er endelig Bopladsen, Fangerens Hjem, hvor oftest kun et Par Familier lever sammen. Der er langt mellem disse Pladser, og man bliver dem først var, naar man er tæt ved dem. Forbjerg bag Forbjerg, Næs efter Næs og Ø bag Ø hindrer det frie Udsyn under Sejladsen i Skærgaarden. Men pludselig ligger Bygden der ved Foden af de høje Fjelde.

Selv store Bebyggelser ser uanselige ud i den vældige Natur, der omgiver Husene og Anlæggene. Alt synes paa Afstand som var det et Barn, der havde anbragt sine farvede Dukkehuse ved Foden af en Skrænt. End ikke store Ingeniørværker vil kunne forandre noget i Grønlands tusind-aarige Fysiognomi.

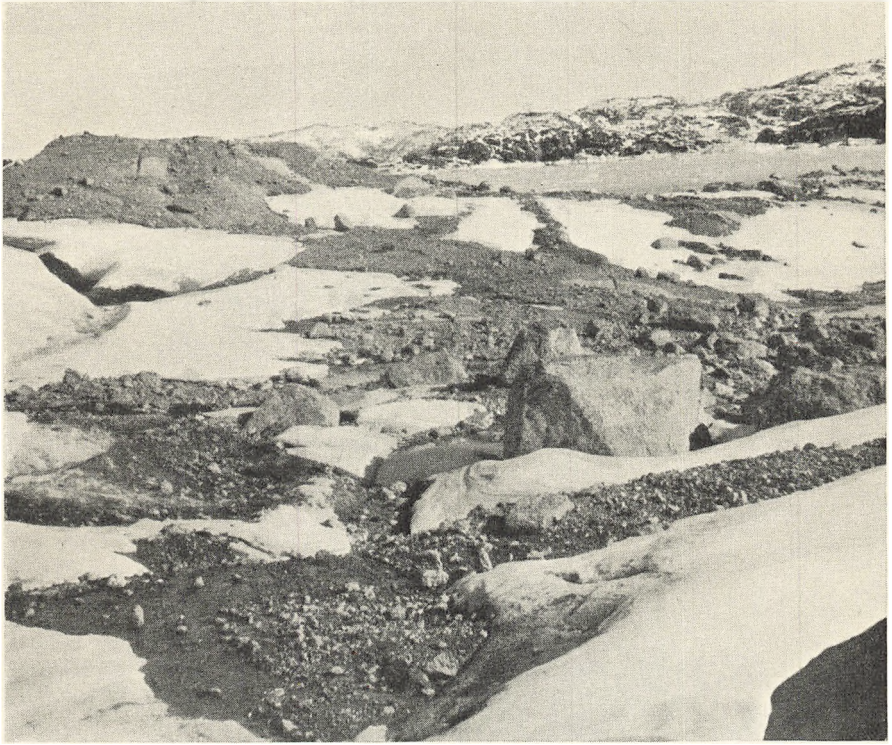
Dusinet af vestgrønlandske Kolonier ligner hinanden, i hvert Fald i Opbygningen. De røde og gule Huse er bygget lidt fornemmere eller

FOT.: JETTE BANG

Om Foraaret kommer Sælen op gennem sit Aandehul i Isen for at lægge sig til at sove. Jægeren har da let Spil og nærmer sig Byttet kravlende bag sit Skydesejl.

lidt fattigere. Men Træ er de bygget af allesammen, Træ, der møjsommeligt er sejlet fra Danmark over Atlanten. Kirken kan være lidt større eller mindre, men Funktionerne er de samme overalt, hvor den danske Kolonisation og Administration er skredet frem gennem et Par Aarhundreder. Hvert af disse Steder lever man et jævnt og virksomt Liv. Menneskene er præget helt ind til Sjælens inderste af den Natur, der ligger udenom, den Natur, hvis Luner man maa underkaste sig og hvis Givtighed eller Karrighed, man er afhængig af. Der ligger de større Embedsmandshuse og de smaa grønlandske Vaaninger, der ligger Pogeskolen nær Kirken, Pakhuset og Fiskehuset. Der er ingen synlige Tegn paa Velstand i den jævne Befolkning. Fattigdommen kan derimod stikke Hovedet frem og stadig minde realistisk om et primitivt Grønland, der er ved at forsvinde: tarvelige Hytter beklædt med Græstørv. Men Biler kører der paa Vejene, og Lysmasterne, Olietankene og Radiostationernes Gitterværk staar tæt op ad de fattige Hytter og fortæller sit om, at Grønland ikke er isoleret fra

FOT.: CHR. VIBE

*Indlandsisen har trukket sig tilbage og har efterladt
Landet i samme Tilstand, som den i sin Tid for ca. 12000 Aar siden efterlod Danmark.*

Omverdenen, men at der her er et Samfund, som prøver paa at leve efter de samme Regler og med de samme Hjælpe midler som man gør det i Vest-europa.

Mellem disse Pletter, hvor Vestens Civilisation har slaet Rod, og hvor Jag og Stræben er ved at blive Karakteristika i den daglige Dont, breder det vidtstrakte Grønland sig, afvekslende i Naturen fra Syd til Nord saavel for Klimaets som for Vegetationens og Dyrelivets Vedkommende. Men Strækningen fra det højeste Nord til den sydligste Spids er den samme som fra København til midt ned i Sahara. Og tværs over den store Ø gaar den punkterede Linie, der paa Kortet betegner den nordlige Polar-cirkel. Det præger naturligvis Grønland, selv om Øens Sydspids ligger paa Højde med Oslo. Golfstrømmen, der giver Norge Varme og laaner Island Lunhed, har vendt Grønland Ryggen. Man kan mærke det som en brat Overgang, naar man over Havet nærmer sig Grønland paa Skibet. Det er som i Løbet af ganske kort Tid at gaa fra en lun Stue ind i en iskold.

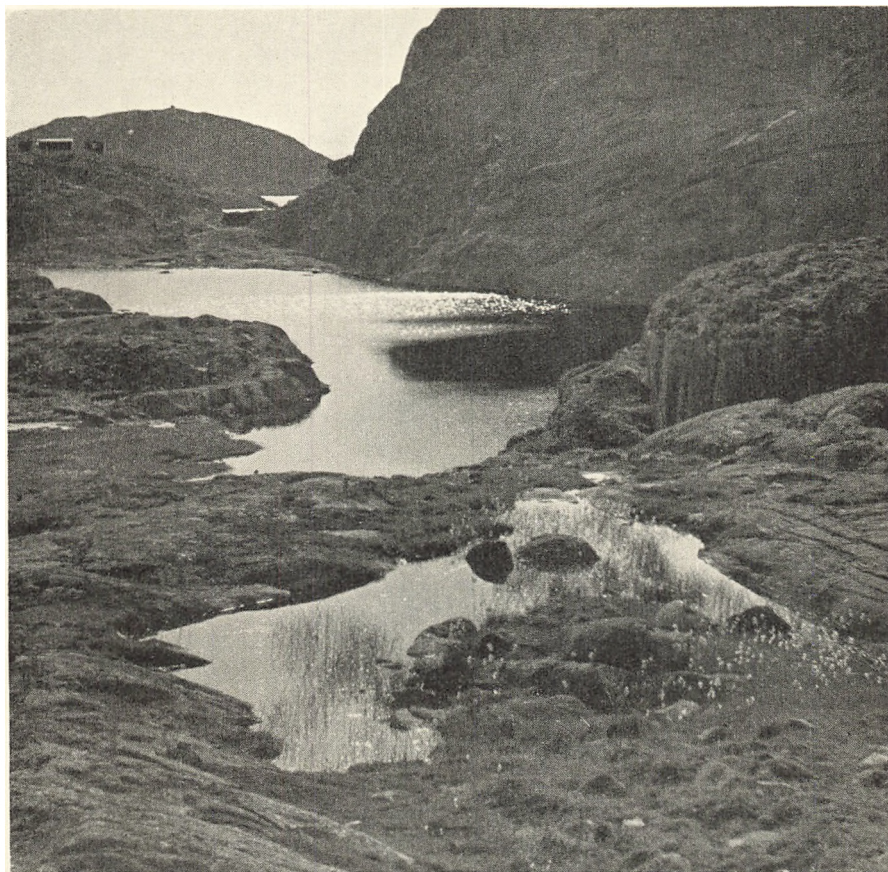

FOT.: JETTE BANG

*Den grønlandske Sommer har sin egen Skønhed,
og dejligst er den i de lune Dalstrøg langt fra Kysten med en uventet Frodighed.*

Saa langt mod Nord er der enten for lidt eller for meget Lys. Den evige Sol, Midnatssolen, viser sig kun i Nordgrønland, hvor den skinner uafbrudt i fire Maaneder i Sommertiden. Til Gengæld ser de ikke en Solstraale i fire lange Vintermaaneder, hvor det graa Mørke hviler over Landet og til sidst ofte ogsaa over Sindene. Men Sydgrønlands Kolonier har det om Vinteren lige saa lyst som i Danmark – om ikke lysere, fordi Sneen paa Fjeld og Is kaster det sparsomme Vinterlys tilbage.

Havet, Himlen og Vinden styrer alt i Grønland. Aaret rundt raser Storme langs Kysten, Storme saa stærke, at Tage løftes og Jorden blæser bort omkring de Rodfrugter, som Sommerens Sol og milde Regn har ladet gro frem i Smaahaverne. Alt blæser om Kuld eller føres bort. Syd-

FOT.: BERTIL HAGERT

*Tusinde smaa og store Søer ligger spredt
over Indlandet. Her slukker Renen sin Tørst – og her udklækkes Milliarder af Myg.*

østvinden og Sydvesten er frygtede, navnlig i Grønlands sydlige Del. Saa rejser Havet sig og buldrer mod Klipperne, medens Regn og Sne hvirvles i Kaskader mod Fjeld og Hus. Vinteren har Tag i Landet i en meget stor Del af Aaret. Sneen kommer tidligt og smelter sent. Derfor har Planterne i den korte grønlandske Sommer dobbelt travlt med at udfolde sig og live op. Der er en Frodighed i Sommerperioden, som ingen venter at finde, naar han paa Afstand nærmer sig de tilsyneladende golde Fjeldskrænter.

Men rejs selv ind i en sydgrønlandsk Fjord i Juli Maaned. Den stille grønlandske Sommernat er daglys. Kun for en ganske kort Stund dukker Solen sig under Horisontens Fjeldtoppe. Himlen antager hver Time i Døgnet

FOT.: CHR. VIBE

Mosebølle, Tyttebær og Rævling vokser i Mængder paa de varme, sydvendte Fjeldsider, og Bærplukning er en af Sommerens største Glæder.

alle Spektrets Farver, og ved Nattetid staar alt i en sart Pasteltone. Vandet i den stille Fjords Forgreninger er dybviolet, men spaltes til glasgrønt, rosa og turkisblaat foran Baadens Stævn. Langt inde i Fjorden kælver et Isfjeld med et dumpt Drøn som af fjern Torden. Der kommer fugtige og iskolde Pust af Gus mellem de høje og truende Stenmasser, der flere Steder lodret afgrænser hver Side af Fjorden. Og kom om Dagen, naar Solen staar paa. Da vrimler Sydskrænterne med Blomster, og Vegetationen staar saftigt paa de vidtstrakte Sletter, der breder sig ind i Landet. Da giver Sydgrønlands Fjordsbredder et stærkt Indtryk af Frodighed. Træer er der ingen af, og dog kan de tætte Pilekrat blive omkring tre Meter høje, ligesom El og Birk og Røn vokser frodigt de varmeste Steder helt op i Midtgrønland.

Græsset, der giver duftende Hø til Sydgrønlanderens faatallige gumlende Køer og Flokke af Faar, vokser tæt og med et Mylder af Blomster imellem. Tættest og frodigst staar Urter og Græs paa de gamle Tun, som Nordboerne for Tusinde Aar siden opdyrkede og indhegnede til deres Kvæg. Og det er netop paa de gamle Marker og mellem Ruinerne af hine Tidens Kir-

FOT.: CHR. VIBE

*Længst mod Syd er Indlandets Fjelddale
kratbevoksede, og her finder Faarene rig Næring i det tætte Græs mellem Pilekrattet.*

ker og Gaarde, at det unge grønlandske Landbrugs første Grund er lagt. Gule Smørblomster staar mellem blaa Klokkeblomster og kraftige Mælkebøtter. Der er Troidurt og Ærenpris, Stenbræk og høje saftige Kvaner. Hvor Elvene, der blinker af Fjeldørred, løber ud i de brede Fjorde, kantes de af smukke højrøde Gederams. Over hele Landet breder Kærulden paa fugtige Steder sine dunede Totter mellem Bukkeblad og smaablomstrede Mospuder i hvide, røde og violette Farver.

Sydgrønland er frodigst. Knappere og knappere bliver Blomsterpragten jo højere vi rejser mod Nord. Men intet Sted er der blot Sten og Jord. Selv de koldeste og mest frosthærgede Steder i det nordligste Grønland har sine beskedne Blomster om Sommeren.

Denne Frodighed i Floraen giver naturligvis ogsaa Levevilkaar for Faunaen. Inde bag Fjeldene i Indlandets stenede og græsklædte Sletter lever Rensdyrene i Midt- og Sydgrønland. En alt for livlig Jagt har gjort de sky Dyr sjældnere, skønt der endnu færdes anselige Flokke, om hvis Størrelse Jægere og Videnskabsmænd stadig diskuterer. Rensdyret er et af Midtgrønlandernes kæreste Jagtobjekter. Endnu i Dag, da han er ved at

vænne sig til normalt og stadigt Arbejde, forlader Grønlænderen alt for at gaa paa Jagt i de korte Maaneder August og September, da Dyrene ikke er fredede. Sneharen har hjemme over hele Vestgrønland, men mange Steder er den allerede sjælden. Den hvide og den blaa Fjeldræv har i Aarenes Løb bragt mange Penge til de Grønlændere, der har sat deres Fælder de rigtige Steder. Men iøvrigt er Pattedyr ikke talrige paa det grønlandske Fastland. Naturen er for karrig og Arterne faa. I hele Grønland er der ialt kun otte forskellige Slags Land-Pattedyr, og de fem er kun at finde i det allernordligste Grønland og langs Øens Nordøstkyst.

Isbjørnen, der er almindelig paa Østkysten, træffes kun højt mod Nord i Vestgrønlands Is, og naar den tilfældigt følger med Storisen, der om Sommeren sejler ned langs Østkysten og omkring Kap Farvel et Stykke op ad Vestkysten. De sære Moskusokser færdes overhovedet kun i Nordøstgrønland, hvor de følges af den for Tiden meget sjældne Polarulv.

Det er stadig paa Havet, det rigeste Dyreliv findes. Fuglene er de første, der byder den Fremmede Velkommen til Grønland, og det er først og

FOT.: CHR. VIBE

Rypen er Grønlands nationale Fugl.

I gunstige Rypeaar optræder den i vældige Mængder og har da mange Gange hjulpet Befolkningen over Vinterens Kødfattigdom.

fremmest dem, der præger de stenede Kyststrækninger. Allerede fra Skagerak kredser den store Stormfugl Mallebukken om Skibet. Og den følger med helt til Grønland, svævende paa ubevægelige Vinger medens den udnytter hver lille Strømning i Luften til at komme frem. Og dens Fætre Maagerne af de mange forskellige Arter, Svartbagen, Graamaagen og Tatteratten flyver over Farvandene omkring Grønland. Der er de brune Kjoever, som forfølger Havets Fugle, saa de af Skræk maa afgive baade deres Bytte og deres Maveindhold. I Drivisen og mellem Skærene er en af de bedste Kendinge den sorte, hvidmavede Dykker Lomvien eller Alken, som den kaldes paa disse Kanter. Den lille sorte Søkonge kommer farende ud af Vandet som et Projektil og flyver videre gennem Luften som den svømmede under Vandet. Og paa Skærene langs hele Kysten plumper Ederfuglene i Vandet fra deres bløde Ynglesteder. Alle disse Fugle færdes langs det meste af hele Grønlands Kyst, men det er mod Nord, de fleste yngler. Det sker i Thules, Upernaviks og Umanaks Distrikter, hvor de vældige lodrette Fuglefjelde er levende af Tusinder og atter Tusinder

FOT.: CHR. VIDE

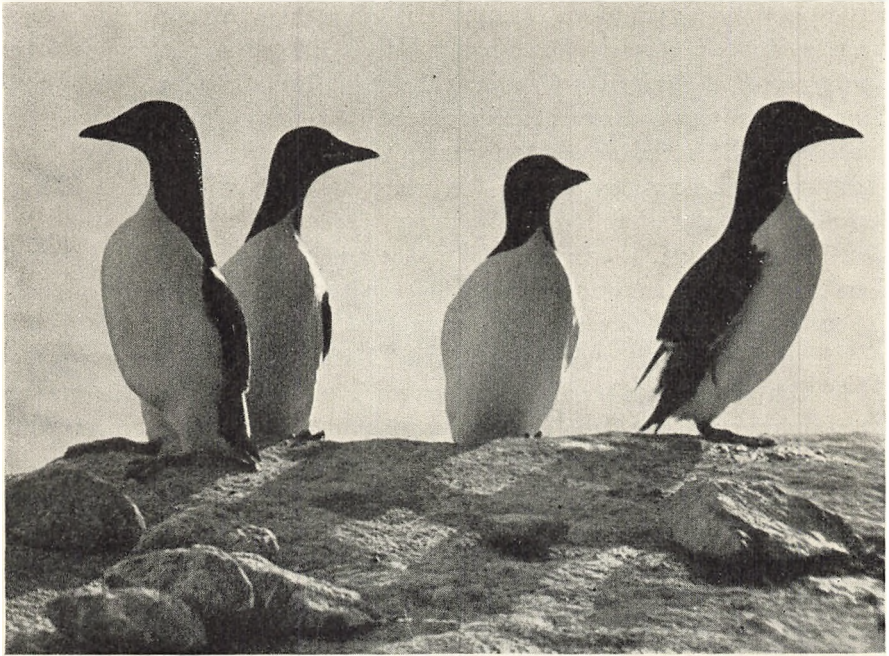
*Blaarøven har sin Hule under Fjeldets Sten.
Om Dagen elsker Ungerne at komme ud at lege i Solskinnet, ganske som andre Børn.
Røvefangst er stadig en vigtig Indtægtskilde.*

FOT.: CHR. VIBE

*Højt til Fjelds har Havørnen sin Rede.
Men desværre er disse store, majestætiske Fugle stærkt efterstræbte, saa Antallet
af ynglende Par er dalende fra Aar til Aar.*

af skrigende Søfugle - et Eldorado for Ægsamlere og Fuglejægere. I Sydgrønland sejler Havørnen majestætisk over Fjeld og Skær paa Jagt efter Aadsler og forsvarsløse Dyr, og hvor den er, færdes ogsaa Grønlandsfalken og Vandrefalken, medens den sorte Ravn røver sig frem helt op til Thule. Inde i Landet løber den stiltfærdige Rype, hvid om Vinteren og graabrun om Sommeren. Der er Mængder af Ryper, og de jages kraftigt. Den europæiske Jæger bliver ofte chokeret, naar han kommer til Grønland og ser, hvordan Jagten foregaar. Naar Grønlænderen jager Ryper skyder han vel med Haglbøsse, men lige saa gerne kaster hans sikre Haand en Sten, der gør Ende paa Rypens Liv. Deroppe, hvor det gælder om at bjerge Føden, har Loven om ikke at skyde siddende Vildt ingen Gyldighed. Man skyder og kaster, hvor der er Lejlighed for Bytte og for Mad. Landjorden har vel sit Dyreliv, men Havet vrimler af levende Væsen. Verdens største Pattedyr, Hvalerne, hæver derude deres blanke sorte Rygge over Vandoverfladen. Paa Sejladsen langs Kysten træffer man altid den danske Hvalfangerbaad »Sonja Kaligtoq« (Sonja, der bringer Hval), der hver Sommer sørger for Hvaler til Kolonier og Udsteder. Hval betyder

FOT.: CHR. VIBE

*Lomvierne hører Nordgrønland til,
hvor de bebor nogle af Verdens største Fuglefjælde. Om Vinteren trækker de sydover
og hjælper godt til ved Sydgrønlands Kødforsyning.*

Kød, og Kød betyder Glæde ved et grønlandsk Bosted. Der er Finhval og Kaskelot, Sildepisker og Grindehval, der er Nordgrønlands særlige Hvaler, Narhvalen og Hvidhvalen, der giver den eftertragtede Matak, den velsmagende Hvalhud.

Grønlænderne er selv begyndt at fange enkelte Hvaler, men ellers holder de sig til det mere stilfærdige Fiskeri. Deres smaa Motorbaade tøffer Døgnnet og Aaret rundt af Sted mellem Skærene paa Vej mod Langlinernes Kroge, hvor Torsk sidder i Hundredvis. De sejler mod det dybere Vand, hvor fede Hellefisk og store Helleflyndere, røde Dybvandsrejer og op-pustede Rødfisk gaar paa Krogen og i Garnene.

Man træffer Lægebaad og Politibaad, hver med sin Opgave. Det nye Billede: de større Kuttere paa Vej til Fangst passerer stadig den Rejsende i Vestgrønland, skønt man i mange Farvande kan sejle i halve og hele Døgn uden at hilse paa andre end Søfluglene og en enkelt rundhovedet Sæl.

Endnu padler den ensomme Fangstmand sig frem mellem Øer og Skær i sin spinkle Kajak. Men dette Syn bliver sjældnere. Alt staar i Fiskeriets Tegn. Kun oppe mod Nord bringer de lydløse Kajaker fra de smaa Boplads

endnu gode Fangster hjem. Deroppe stikker nemlig Sælen endnu sit nysgerrige Hovede op over Vandspejlet blandt Isskodserne. Deroppe lever stadig noget af det gamle Grønland, hvor alt Liv var afhængigt af Sælfangsten. Der driver Grønlænderne ogsaa fortsat Jagt paa de vældige, tyk-hudede Hvalrosser. Men selv om Jagten stadig er vel repræsenteret langs Vestgrønlands Kyst, saa er det dog mere og mere Fiskeriet og Fiskerbefolkningen, der giver Landet Særpræg.

Dette store Grønland er mere end noget andet blevet Modsætningernes Land. Der trives endnu gammel Fangerkultur Side om Side med Teknikens sidste Frembringelser, Kajakken med Motorbaaden, Tællepraasen med Elektriciteten. Og den hensynsløse Natur sætter sit Præg paa det Hele. Om Vinteren lægger Isen sig tæt om Grønlands Kyster. Der spærres for Samkvemmet mellem Kolonierne gennem de lange Vintermaaneder. Kun i enkelte meget strømrigge Fjorde er der isfrit, selv om Frostvinden hujer ned gennem Fjeldrækkerne. Der holder man Forbindelsen vedlige

FOT.: CHR. VIBE

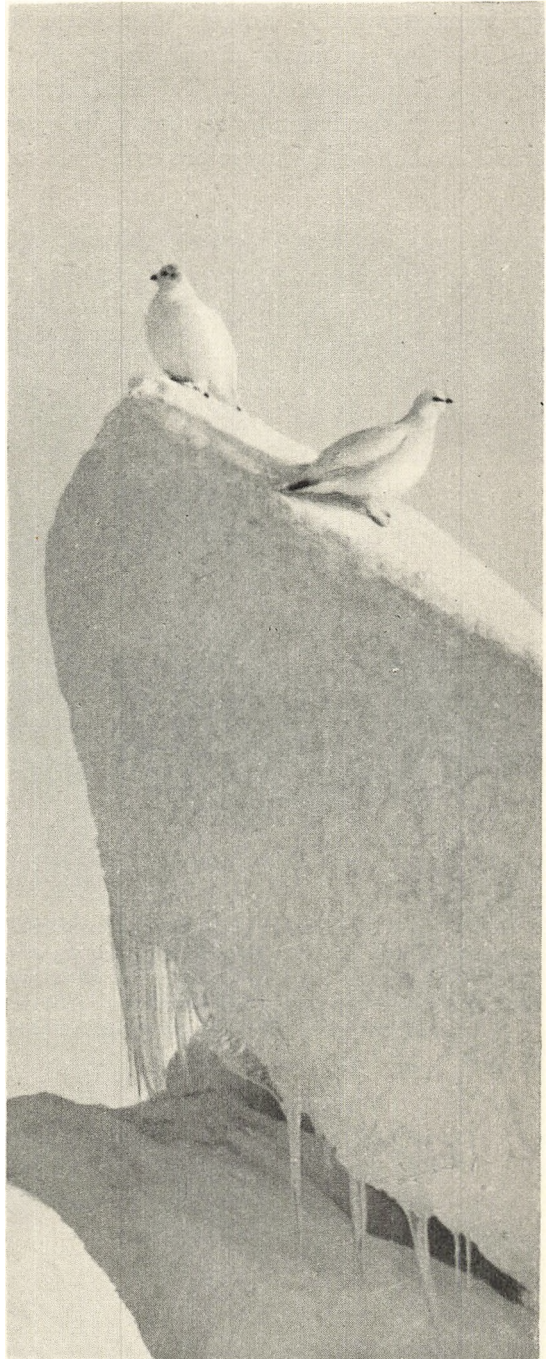
Sneharen elsker Højfjeldet, hvor Sneen er blød og fin og let at grave i; thi for den er det en Livsbetingelse at kunne skrabe sig ned til de saftige Pilekviste under Sneen.

med Motorbaad og Skonnert. Mod Nord er Isdækket saa stærkt, at Hundeslæderne, Grønlændernes ældgamle Befordringsmiddel, stadig er det eneste Samfærdselsmiddel, der kan komme i Betragtning. Et karrigt Land er det, men et Land fuldt af Muligheder og Haab. Havet er, trods begyndende Husdyrhold og Landbrug, Fremtiden for Grønland, med Fjeldenes Rigdomme af forskellige Mineraler kan en Dag efter endt energisk Søgen aabne nye Kilder til Velstand. Kryoliten fra Ivigtut har allerede i mange Aar givet Grønland et økonomisk Tilskud, der faktisk har holdt Landet i Balance. Der er Kulbrydning i Midtgrønland og højt mod Nord i Øst er der fundet Bly, som maaske med Aarene kan brydes med Udbytte for Grønland og til Gavn for Verden.

Paa faa Aar har Grønlænderen maattet udvikle sig

I Parringstiden finder Rypere tit paa at slaa sig ned paa Isfjeldene, hvorfra deres Kalde-signal lyder ud over Omegnen. De glemmer da al Paapasselighed og er ofte lette at komme nær.

FOT.: CHR. VIBE

fra Stenaldermand til Borger i et moderne differentieret Samfund. Det er en Udvikling saa fantastisk som intet Folk i Verden har gennemgaaet. Og nu staar Grønlænderen paa Tærsklen til Selvstændighed og Frihed, uden Subsidier fra Moderlandet Danmark, hvis nænsomme Haand gennem halvtredje Aarhundrede har hjulpet ham frem og støttet ham uselvvisk.

FOT.: CHR. VIBE

Den nordgrønlandske Hund er Slædekuskens bedste Ven, naar den opdrages paa rette Maade. Den er utrolig udholdende og kan om nødvendigt undvære Føde i Dagevis. Uden Slædehunden var Fortidens store Ekspeditioner aldrig blevet til. Det var Hunden, der førte Knud Rasmussen og Lauge Koch Nord om Grønland og Peary til Nordpolen. Uden den havde disse Mænd aldrig naaet deres Maal.

Olaus Magnus's kort fra 1539
 over det nordlige Norge og et hjørne af Grønland. Havet er opfyldt af uhyrer, muligvis blæksprutte og hvalros. Beretningerne fra Grønland må have været ret fantastiske, da landet både er vist bebygget og bevokset med granskove.

GRØNLAND — DANMARK GRØNLANDS FORVALTNING

Af departementschef ESKE BRUN

Grønlands samhørsforhold med Norden går helt tilbage til tusind år før vor tid. Erik den Røde var islænding, og de folk, der i slutningen af det 10. århundrede fulgte ham til Grønland og skabte det gamle nord-bosamfund, som i 500 år blomstrede, for senere at sygne hen og uddø i Grønland, betragtedes altid som hørende til det samlede Norden. De dansk-norske konger, som jo også var konger over Færøerne og Island, glemte aldrig, at de var konger over Grønland tillige, og selv efter at skibsforbindelsen mellem Grønland og Danmark var ebbet ud i middelalderen, lod konger som Frederik II og Christian IV ekspeditioner udgå herfra for at genetablere denne forbindelse.

Først med missionæren Hans Egedes i 1721 indledede arbejde kom der fart i disse bestræbelser, og vi regner derfor dette årstal 1721 som udgangspunktet for den moderne udvikling i Grønland.

I 1814, da Danmark og Norge skiltes og gik hver sin vej, og boet derfor skulle gøres op imellem dem, gik Grønland med Danmark, og i dag er den danske suverænitet over hele Grønland en af alle nationer respekteret,

FOT.: NATIONALMUSEET

Dansk videnskab har sat meget ind på at udforske Grønlands oprindelige beboere. Imellem de gamle husruiner (her fra Østgrønland) er fundet talrige redskaber, der fortæller om forsvundne eskimokulturer. Man søger ved hjælp af disse at klarlægge eskimoernes vandringsveje.

fastslået kendsgerning. Der har været rejst tvivl om netop dette spørgsmål, Danmarks suverænitet over hele Grønland, og på grundlag af denne tvivl har Norge for omtrent 20 år siden foretaget okkupationer af visse områder i det ubeboede Østgrønland. Disse okkupationer blev imidlertid kendt retsstridig af den internationale domstol i Haag ved dom af 5. april 1933, en afgørelse, som Norge loyalt har bøjet sig for.

I de aftaler, som Danmark i 1941 og 1951 har truffet med De forenede Stater om forsvaret af Grønland, har De forenede Stater udtrykkeligt gentaget deres tidligere udtalte anerkendelse af Danmarks suverænitet over hele Grønland, en suverænitet, som også omfatter de områder, der anvendes til forsvarsformål af amerikanerne, således som det udtrykkeligt er fastlået i overenskomsterne.

De gamle nordboere, der fulgte Erik den Røde til Grønland, overførte uden ændringer deres samfundsforhold hjemmefra til Grønland. De slog sig ned i to store bondesamfund, Østerbygden i hvad der nu svarer til Julianehåb distrikt, og Vesterbygden i det store fjordkompleks inden for det, der nu er Grønlands hovedstad Godthåb. Bønderne samledes på deres ting, hvor de sad til doms og gav love, ganske som de gjorde det på Island

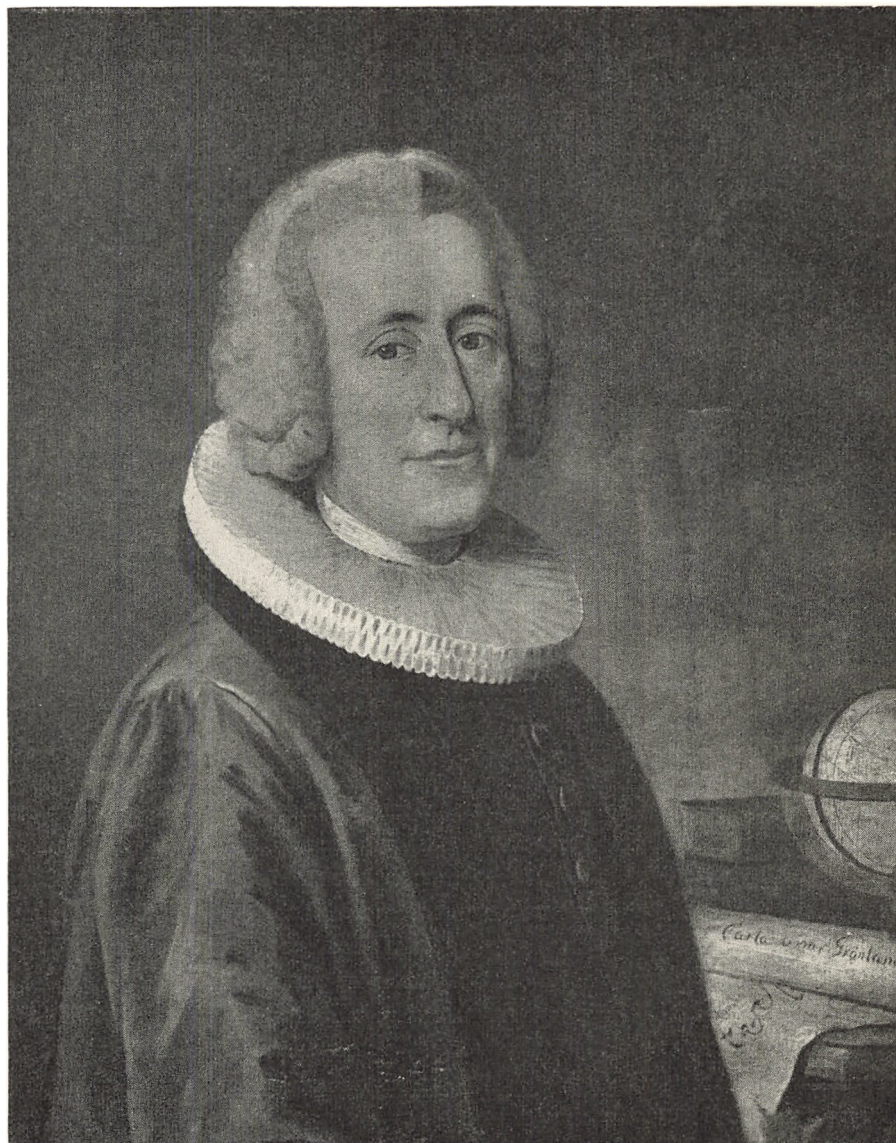

FOT.: AA. ROUSSELL

For ca. 2000 år siden kom nordboerne til Grønland fra Island og Norge. De slog sig ned i Sydgrønland, hvor de i de næste 400 år opdyrkede og bebyggede landets bedste egne. Her kan man endnu finde ruinerne af deres gårde og kirker. Til venstre Hvalsø kirkeruin.

og i de øvrige skandinaviske lande. Denne samfundsordning forsvandt selvfølgelig, efterhånden som nordboerne uddøde i Grønland.

Da nordboerne kom til Grønland i det 10. århundrede, fandt de et ubeboet land, men de fandt også spor af en tidligere bebyggelse af eskimoer. Den eskimoiske folkegruppe bebor områderne langs kysterne af det nordlige polarhav, Grønland, Labrador, Nordkanada, Alaska og helt over til dele af det østligste Sibirien. Det var nomader, der bestandig har været på vandring med de skiftende jagtkonjunkturer. Efterhånden som jagtmulighederne blev udtømt i et område, er de flyttet videre til bedre jagtegne, efterladende deres hidtidige bopladser ubeboede. For eksempel er i vore dage næsten hele Østgrønland og store områder af Nordkanada ubeboede, men selv i sådanne ubeboede områder finder man overalt spor af en tidligere bebyggelse. Nordboerne er netop kommet til Grønland i et sådant interval imellem to eskimoiske folkestrømme ned langs Grønlands vestkyst. Henimod slutningen af nordbokolonisationens historie kom den eskimoiske nomadestrøm skyllende tilbage fra Kanada ned langs vestkysten, og da denne folkestrøm netop faldt sammen med nordboernes uddøen, har man villet søge årsagen til denne uddøen i blodige sam-

FOT.: PACTH OG CRONE

Hans Egede, Grønlands apostel, ankom til Grønland den 3. juli 1721 for at søge efter den gamle nordbobefolkning og føre den tilbage til kristendommen. Nordboerne var da allerede uddøde for over 200 år siden, men i stedet for satte Hans Egede liv og gerning ind på at kristne eskimoerne og bibringe dem nordisk kultur.

FOT. : PACTH OG CRONE

Gertrud Rask var Hans Egede en god, forstående og hjælpsom hustru, der fulgte med ham til Grønland, hvor hun deltog aktivt i missionsgerningen som en uvurderlig støtte for sin mand. To af vore stolte, gamle Grønlandsskibe var opkaldt efter disse to pionerer. Begge skibe forliste under sidste verdenskrig.

FOT.: VAGH HANSEN

De oprindelige eskimohuse var byggede af sten og tørv.

Det er de stort set endnu i Thule-distriktet og ved mange nordlige bopladser, men med indvendig træbeklædning. Sådanne huse er tætte og varme og langt sundere at bo i end dårligt isolerede træhuse.

menstød mellem nordboer og eskimoer. Gamle eskimoiske sagn beretter da også om sådanne sammenstød, men sandheden er nok alligevel den, at nordboerne på grund af svigtende forbindelse med Europa og de deraf følgende mangler på forsyninger af for dem livsnødvendige ting alligevel var uddøde omtrent på det tidspunkt, da eskimoerne rykkede frem. Iøvrigt er der tegn, der tyder på, at der også var en fredelig forbindelse mellem eskimoerne og de sidste nordboer, og det er sikkert en mulighed, man ikke kan lade ude af betragtning, at de sidste nordboer simpelthen er gået op i det eskimoiske folk.

Disse eskimoer, der afløste de gamle nordboer i Grønland, havde en helt anden samfundsordning, en samfundsordning, der var baseret på deres jægerkultur. Den traditionelle eskimoiske livsform er den, at man baserer hele sin økonomi på fangst af havpattedyr, først og fremmest sælen. Om denne fangst drejer alt sig i tilværelsen, en mands værdi afhænger udelukkende af, hvor dygtig en fanger han er. Den mand, som kan fange sæler nok, skaber derved et lykkeligt eksistensgrundlag for sig og sin familie, fordi sælen giver ham alt, hvad han behøver til livets oprethol-

FOT.: KAJ BIRKET-SMITH

På rensdyrjagterne drager grønlanderne langt ind i landet. De bærer da kajakken på ryggen fra sø til sø og sover i fjeldet om natten. Ofte vandrer hele familien med til fods for at plukke bær og hjælpe med til at bære rensdyrkødet ud til kysten.

delse, føde, klæder, redskaber, ja selv fartøjer og boliger. En dygtig sælfanger var derfor i en aldeles enestående grad selvstændig og uafhængig. Han frembragte direkte ud af naturen ved sit virke hele grundlaget for sin eksistens, og samarbejde i et samfund var ikke nogen nødvendighed for ham. Derfor blev samfundsforholdene i de oprindelige eskimoiske bygder meget primitive. De enkelte bopladser måtte nødvendigvis være mindst mulige, for at jagtmulighederne i det omliggende jagtområde ikke skulle blive overbelastede, og inden for hver af disse små bopladser rådede der regler for fangstudbyttets fordeling og forøvrigt rent praktisk en slags socialhjælp derigennem, at så længe blot en fanger kom hjem med bytte, var der ingen, der sultede, men faste samfundsformer og egentlig retspleje var praktisk talt ukendt.

I de første halvandet hundrede år efter Hans Egedes tid blev der gjort meget få forandringer i dette samfundssystem. Det danske styre i Grønland har lige fra Hans Egedes dage været præget af det grundsynspunkt, at man skulle hjælpe den grønlandske befolkning til den lykkeligst mulige tilværelse, i højst mulig grad befriet for de ulemper, som måtte følge af

FOT. JETTE BANG.

Konebådene var engang et vigtigt befordringsmiddel på de lange fangstrejser, men i dag er de meget sjældne, og de fleste grønlandere har aldrig set dem. De var lavede af drivtømmer og skind og var derfor meget sårbare i isfyldte farvande, ligesom de var hjælpeløse i søgang og blæsevejr.

forbindelsen med omverdenen. Da det økonomiske grundlag for livet i Grønland også under kolonisationen fremdeles var sælfangsten, kunne man derfor ikke gøre grønlanderne nogen større tjeneste end at lade dem selv fortsætte deres leveform, som de havde nedarvet den fra deres forfædre. For at de så uforstyrrede som muligt kunne fortsætte livet på denne måde, fastholdt man et statsmonopol på handelen og derigennem praktisk talt på alt økonomisk liv i Grønland, og man fastholdt en afspærring af landet, som forhindrede fremmede i at bringe forstyrrelser ind i landet mere end højst nødvendigt, og denne politik har været fastholdt lige op til vore dage.

Den sidste menneskealder har set en fuldstændig omkalfatring af samfundslivet i Grønland. For at man kan få den fulde forståelse af denne forandring, er der nogle kendsgerninger, som man må holde sig for øje. Der er for det første den forandring i grundlaget for den grønlandske samfundsøkonomi, overgangen fra naturaløkonomi baseret på jagt til en pengeøkonomi baseret på fiskeri, som der andetsteds er gjort rede for.

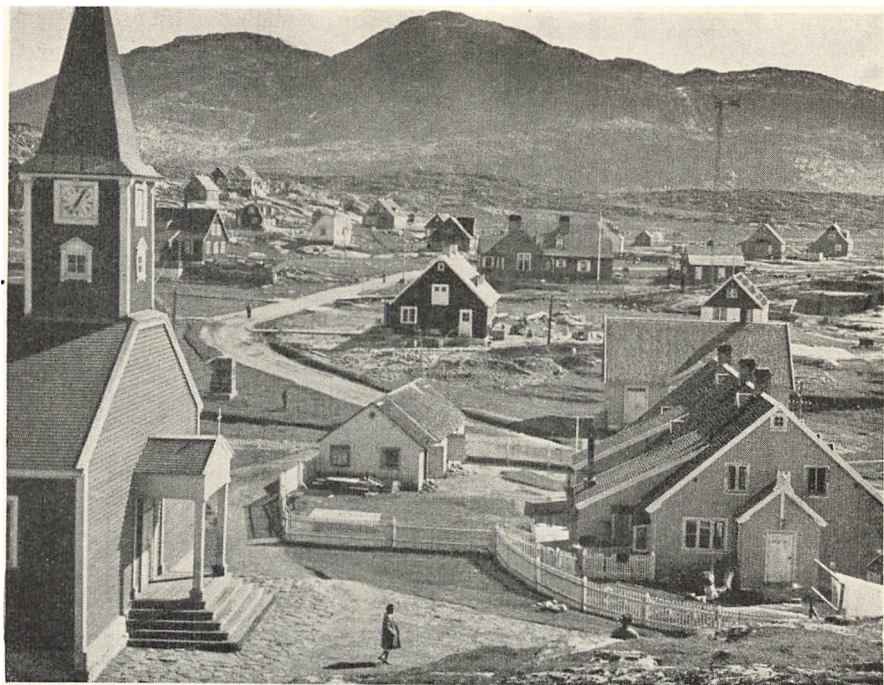
Dernæst kommer der de impulser udefra, som Grønlands historiske forbindelse med Danmark har medført. Lige siden folkestyret blev indført i Danmark, har det været klart, at man i denne forbindelse ikke måtte glemme Grønland. I 1860'erne kom den første begyndelse til folkevalgte grønlandske instanser ved indførelsen af de såkaldte formynderskaber, lokale råd, som inden for hvert kolonidistrikt blev sammensat af danske embedsmænd og folkevalgte grønlandske repræsentanter. Ved loven af 1908 indførtes landsrådene i Vestgrønland, et landsråd for den nordlige del af Vestkysten og et for den sydlige del. Disse råd skulle ikke blot tage sig af deres egne lokale anliggender såsom socialhjælp, men de skulle også give sig af med egentlig politisk virksomhed derved, at de skulle være selve det grønlandske folks talerør. Ved loven af 1925 blev dette system yderligere udbygget, og denne udvikling har nu ført til lovene af 1950, som der nedenfor skal blive gjort nærmere rede for.

Grundlaget for en samfundsopbygning på egentlig demokratisk grundlag er i Grønland som ethvert andet sted i verden en vidtgående folkeoplysning. Lige siden Hans Egedes dage har den danske administration i Grøn-

FOT.: VAGN HANSEN

Kajak og konebåde er i vore dage afløste af små og store motorbåde, der har betydet et enormt fremskridt for det voksende grønlandske fiskeri. I årene efter krigen er Grønlands motorbådsflåde blevet mange gange fordoblet. Fartøjerne kan både bygges og vedligeholdes på værfterne i Holsteinsborg og Egedesminde.

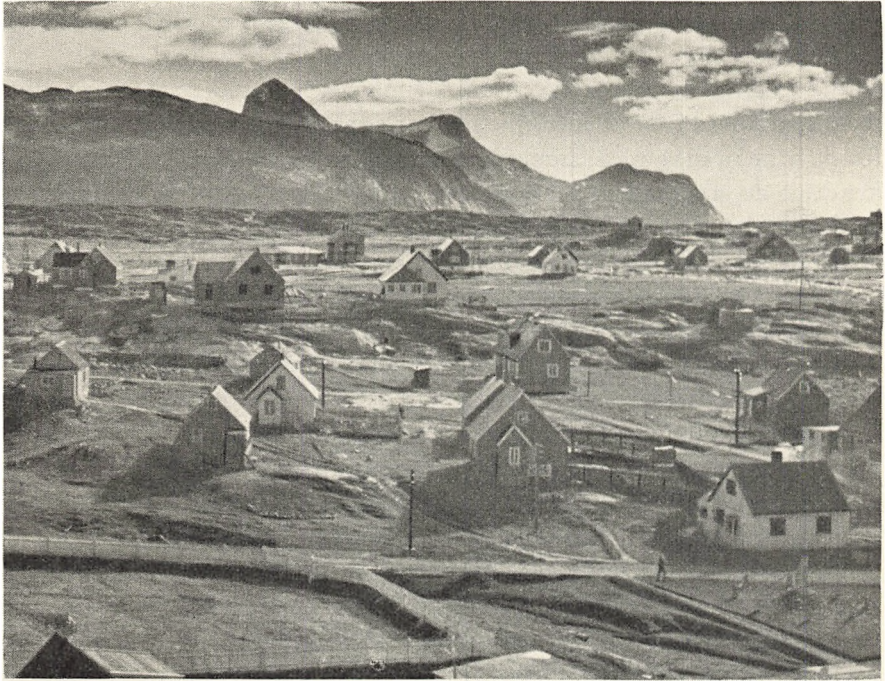

FOT.: VAGN HANSEN

*Et kig ud over vore dages Godthåb
oppe fra Hans Egede-højen. Godthåb er ved at udvikle sig til en moderne administrations-
by, hvor der i efterkrigsårene har været en foretagsomhed og byggevirkosomhed som aldrig
før set i Grønland.*

land lagt megen vægt på det bedst mulige skolevæsen i Grønland. Analfabetisme har været ukendt deroppe i snart et århundrede. Allerede for et århundrede siden kom der til børneskolen en videregående undervisning på seminariet, og specielt i den sidste menneskealder er denne videregående uddannelse udbygget gennem efterskole og realskole. Derved er den grønlandske befolkning ikke blot blevet sat i stand til at kunne læse og skrive og derigennem modtage belæring, men der er også skabt muligheder for en videregående undervisning, som kan danne grundlaget for uddannelse af ledere inden for folkets egne rammer.

Alle disse forhold, det nye økonomiske grundlag for samfundsofbygningen, det nye politiske liv og den nye folkeundervisning har gjort, at det grønlandske folk i dag årvågent betragter de muligheder for et egentlig samfundsliv, som nu foreligger for dem, og med den største interesse følger og deltager i den offentlige debat om deres egne forhold, og specielt er der et forhold, som for dem overskygger alle andre, og det er bestræbelserne efter at gøre det grønlandske folk til en formelt og praktisk fuld-

FOT.: VAGN HANSEN

*I baggrunden Godthåbs berømte kendingsfjeld
Hjortetakken. Bag husene skimtes skibshavsvejen, langs hvilken fremtidens Godthåb placeres. Her foretages for tiden et storslået, moderne byggeri, der er ved at forandre Godthåb til ukendelighed.*

stændig ligestillet del af det danske samfund. De nu gældende love af 1950 om de grønlandske politiske organer og de grønlandske forvaltningsorganer er et led i at støtte disse bestræbelser, og der skal derfor nærmere blive redegjort for indholdet af disse love.

Forud for lovkomplekset af 1950 gik en kommissionsbehandling. Det var i årene efter krigen efterhånden blevet klart for alle, at de nye forhold i Grønland krævede en tilbundsående undersøgelse som grundlag for fastlæggelse af retningslinierne for fremtidens politiske og administrationsmæssige arbejde. Som følge deraf blev der ved kgl. resolution nedsat en kommission i 1949, en kommission, hvori rigsdagen, de grønlandske landsråd og den danske administration alle var fyldigt repræsenterede. Kommissionen supplerede sig med et meget betydeligt antal sagkyndige, og i løbet af et år blev der tilendebragt en meget grundig gennemgang af alle grønlandske forhold. Kommissionsarbejdet afsluttedes med en bindstærk betænkning, hvori der blev redegjort for disse forhold og stillet forslag angående fremtidens arbejde inden for alle felter. På grundlag af dette

arbejde blev der i foråret 1950 forelagt rigsdagen et antal lovforslag, hvilke lovforslag blev gennemført med det samme.

Vigtigst blandt lovene er loven om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser. Kommissionsbetænkningen var gennemført med fuld tilslutning fra de grønlandske medlemmer af kommissionen, og den blev fuldt godkendt af de grønlandske landsråd. Ved loven blev de to vestgrønlandske landsråd slået sammen til eet landsråd, og det fastsattes, at valget af dette landsråd skulle foregå ved almindelige, direkte og hemmelige valg af alle mænd og kvinder i Grønland over 23 år. Landsrådet får til opgave at varetage de opgaver, som ved lov, kgl. anordning eller anden gyldig beslutning er henlagt til den grønlandske befolknings egen afgørelse, og det vil helt igennem komme til at virke som det politiske organ, hvor igennem Grønlands befolkning giver udtryk for sine ønsker. Der er ingen tvivl om, at det vil få en meget betydelig indflydelse på fremtidens udvikling i Grønland. Ved lovens ikrafttræden er de to hidtidige landsfogder i Vestgrønland blevet afløst af en landshøvding, der virker som landsrådets formand.

Samtidig med landsrådsvalgene afholdes der af det samme vælgerkorps valg til de lokale kommunalbestyrelser. Disse kommunale bestyrelser får navnlig opgaver inden for varetagelsen af socialhjælp i Grønland, altså hjælp til gamle, faderløse, enker, invalider o. s. v., men får iøvrigt alle de opgaver under sig, som normalt varetages af den slags lokale råd.

Ved landsrådsloven er tillige fastsat, at det hidtidige af rigsdagen nedsatte særlige grønlandsudvalg også skal fungere i fremtiden, bestående af otte af rigsdagen valgte medlemmer, der dog fremtidig skal suppleres med to af Grønlands landsråd udpegede tilfornordnede. Der er derigennem skabt en direkte kontakt imellem Grønland og rigsdagen. Derimod er der endnu ikke skabt mulighed for en direkte grønlandsk repræsentation i rigsdagen ved valg af et grønlandsk medlem dertil. Forslag herom blev ikke vedtaget af kommissionen, væsentligst på grund af de grønlandske medlemmers modstand herimod. Det må dog påregnes, at der ved en kommende grundlovsrevision fastsættes sådanne bestemmelser, at en grønlandsk direkte repræsentation i rigsdagen kan indføres, uden at det derfor bliver nødvendigt at lave en særlig grundlovsændring.

I tilknytning til landsrådsloven kom der en lov om de offentlige grønlandske kasser, nemlig landskassen, der administreres af landsrådet, og kommunekasserne, der administreres af kommunalbestyrelserne. Midlerne til disse kasser tilvejebringes væsentligst ved indirekte afgifter på tobak, spiritus o. s. v., og en særlig lov om sådanne afgifter er gennemført i 1951. Man regner med, at disse afgifter årligt vil stille 2-3 mill. kroner til disposition for de grønlandske råd.

FOT.: CHR. VIBE

Året 1951 var et mærkeår i Grønlands historie, idet den grønlandske borger her for første gang kom til stemmestuen for at vælge sit lands råd. Ovenstående valghandling foregår ved Jakobshavn.

Lovkomplekset af 1950 omfatter yderligere en lov om kirken i Grønland og en lov om skolevæsenet i Grønland. Indtil disse love nu er trådt i kraft, administreredes den grønlandske skole af kirken, men de er altså nu adskilte ligesom i Danmark. Kirken i Grønland arbejder i nøje tilknytning til den danske folkekirke, og biskoppen over Københavns stift er også biskop for Grønland. Skolevæsenet i Grønland er i følge den nye lov henlagt under en skoledirektion, bestående af landshøvdingen, provsten og den nye skoledirektør, og iøvrigt fastsætter loven bestemmelser for både børneskolen og ungdomsskolen.

Den nye lov om sundhedsvæsenet i Grønland udbygger det grønlandske sundhedsvæsen og indfører en ny embedslæge i Grønland, landslægen, som får overtilsynet med hele det grønlandske sundhedsvæsen.

Lovene om skolen og sundhedsvæsenet gør ingen ændring i det hidtidige princip, hvorefter undervisning og lægehjælp, medicin og hospitalsophold er gratis for Grønlands befolkning.

Loven om den kgl. grønlandske handel fastslår, at den kgl. grønlandske handel har til opgave at sikre Grønlands forsyning med forbrugsvarer og erhvervsredskaber og – eventuelt i forbindelse med private erhvervsvirksomheder – at aftage, forarbejde og eksportere grønlandske produkter. Endvidere fastslås det ved denne lov, at administrationen og statshandelen i Grønland skal være to forskellige institutioner.

Loven om udøvelse af erhverv i Grønland fastsætter regler for retten til at drive erhvervsmæssig fangst, fiskeri og jagt i Grønland, som er forbeholdt danske statsborgere med fast bopæl i Grønland samt andre danske statsborgere, der måtte få særlig tilladelse dertil af statsministeren. Endvidere fastslås det i loven, at eksporten fra Grønland skal udøves på en sådan måde, at den i højkonjunkturperioder afgiver en del af sit overskud til henlæggelse til brug under lavkonjunkturer.

Endelig fastsætter erhvervsloven regler for udøvelse af næringsvirksomhed i Grønland, i det store og hele svarende til hvad der gælder her i landet, altså regler for erhvervelse af næringsbrev o. s. v.

I tilknytning til erhvervsloven er der en særlig lov om en grønlandsk erhvervslånefond til støtte for de grønlandske eksporterhverv.

Til lovkomplekset af 1950 er der som nævnt i 1951 kommet en lov om indførselsafgifter. Endvidere er der i 1951 kommet en retsplejelov for Grønland, hvis principper i alle væsentlige henseender svarer til principperne i den danske retsplejelov, således at adskillelsen mellem administration og retspleje samt offentlighed er gennemført i retsplejen. Domsmyndigheden i Grønland udøves af lokale underretter og den grønlandske landsret, i hvilke retter lægdommere har en afgørende indflydelse.

Gennem det lovgivningsarbejde, som således er indledt, og gennem det arbejde, der samtidig er indledt for udbygningen af det grønlandske erhvervsliv og det grønlandske kulturelle liv, er det Danmarks håb, at udviklingen i Grønland kan blive ført ind i baner, hvor det som altid har været Danmarks stræben i Grønland, nemlig ophjælpsningen af det grønlandske folks velfærd, åndeligt og materielt, kan blive fortsat også i fremtiden i det nøjeste samarbejde imellem grønlændere og danske, således at målet, den fuldstændige optagelse af det grønlandske folk i det danske samfund som formelt og reelt ligeberettigede med andre danske borgere, kan blive opnået.

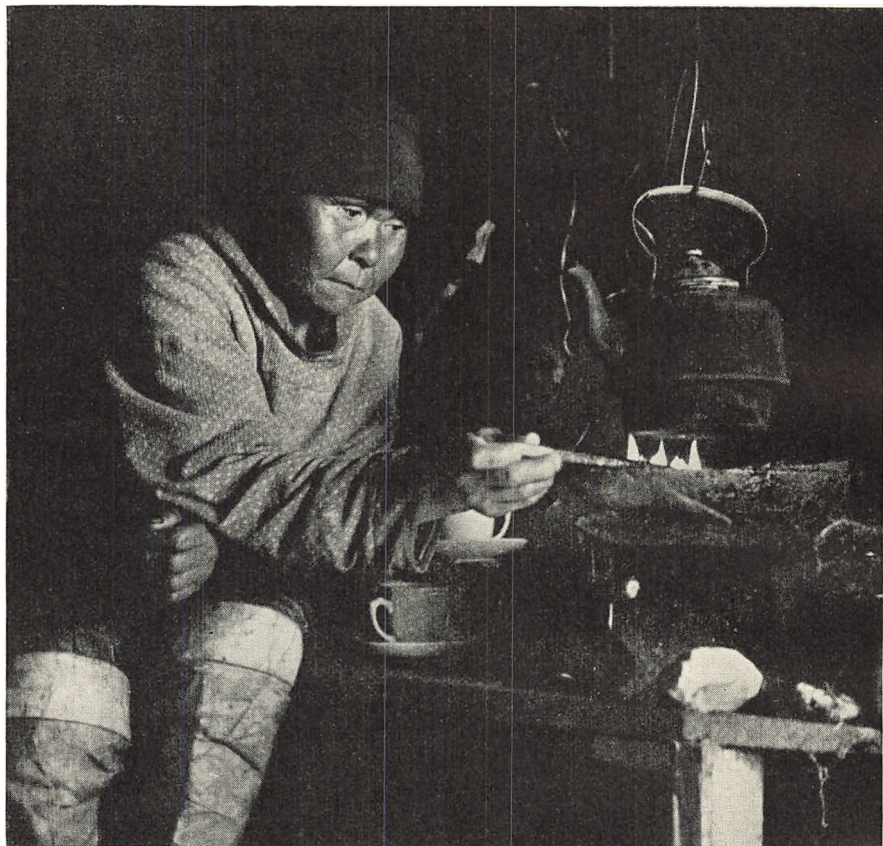
FOT.: VAGN HANSEN

For det omrejsende folk, grønlanderne oprindeligt var, havde det stor betydning at kunne transportere småbørnene sikkert og bekvemt på lange rejser. Her har amaut'en været af enestående Betydning. Den anvendes endnu i mere primitive egne af Grønland. Billedet her er fra Thule.

GRØNLÆNDERNE FØR OG NU

AF KALE ROSING

Grønlanderne (på grønlandsk; kalátdlit) er et blandingsfolk, der nedstammer fra eskimoerne. Eskimoerne er indvandret til Grønland for mere end 1000 år siden, idet de fra Nordamerika er vandret over Smiths sund til Thuleegnen, og herfra har de da bredt sig sydpå over hele Grønlands vestkyst og siden op langs østkysten. Atter andre er fra Thuleegnen vandret nord om Grønland, således at det er lykkedes eskimoerne at slutte ringen og sætte deres spor overalt i landet. Det er det eneste folk, der i Grønland har formået at skabe sig en tålelig tilværelse udelukkende baseret på de muligheder, det kolde og barske land frembød. Deres tilværelse var i alle måder lagt an på sælfangsten, idet sælen gav dem alt,

FOT.: JETTE BANG

Når det overhovedet var muligt for mennesker at bo i arktiske egne, skyldtes det tranlampen, der både gav lys og varme. Den er nu ved at blive erstattet af petroleumlampen, elektrisk lys og kul- eller olieovne.

hvad der var nødvendigt til livets ophold: føde, klæder, lys og varme. Af udseende var eskimoerne et udpræget mongolsk folk, små og tætbyggede, med kraftige kindben, små flade næser, øjnene havde tydelig mongolfold, håret sort og stridt. Hænder og fødder var små og velbyggede, hudfarven brunlig. Efterhånden som kolonisationen i Grønland er skredet frem, er det europæiske islat i befolkningen blevet mere og mere fremtrædende, således at der i nutidens Grønland findes alle overgangsformer lige fra de eskimoiske typer til rent europæiske.

Da tilværelsen tidligere som nævnt i altovervejende grad var baseret på sælfangsten, var bebyggelsen spredt, og befolkningen førte nærmest en nomadetilværelse. Vinteren blev dog tilbragt i vinterhuset, hvis mure var

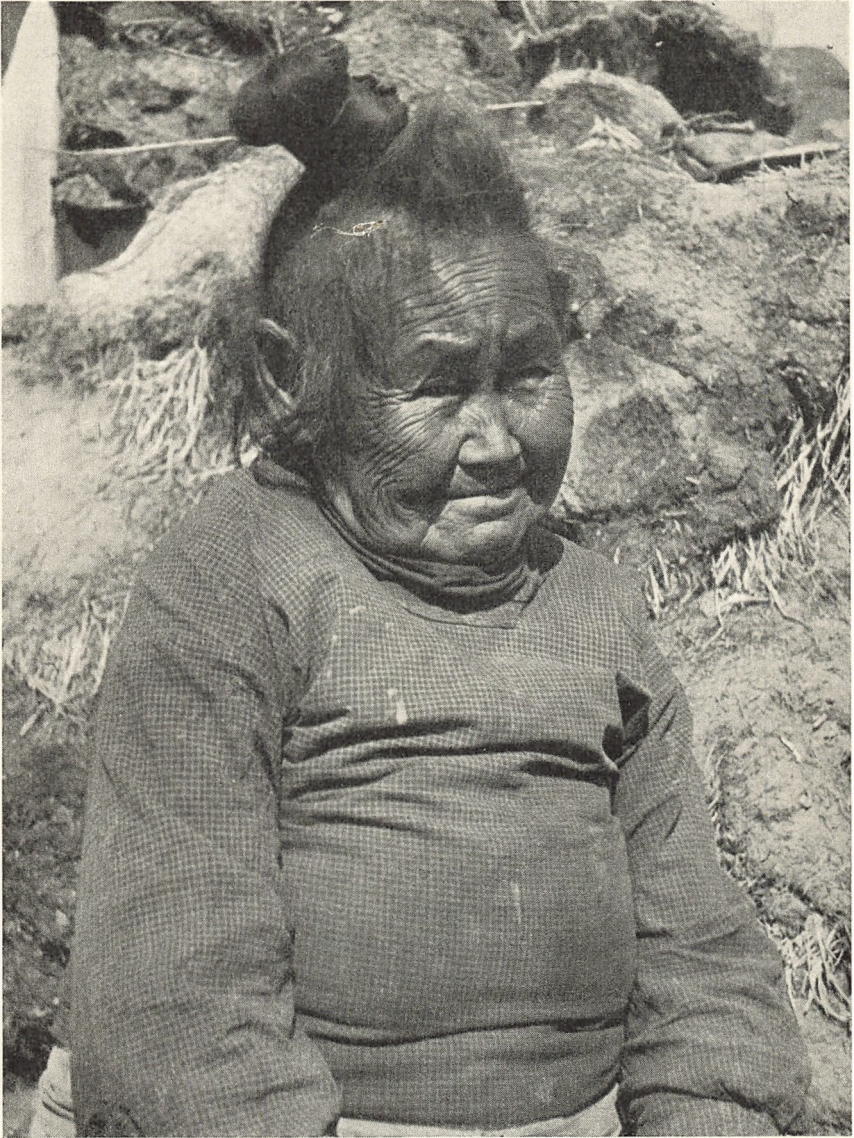
opbygget af tørv og sten, og som var forsynet med fladt tag, hvis spær som regel var af flækket drivtømmer. Huset havde eet vindue, der i de ældste tider var forsynet med en tarmskindsrude (med et lille kighul i), og husets vægge var indvendig beklædt med sælskind. Af fast inventar fandtes en briks, der om natten benyttedes som sovested for hele familien og om dagen som siddeplads, ligesom der også fandtes en mindre sidebriks som regel ved vinduet. Ved siden af briksen var familiens kogested anbragt, bestående af et træstativ med en tranlampe ovenpå. Som belysningsolie anvendte man ituskåret sælspæk og som væge brugte man mos, der var anbragt langs lampens kant. Ovenover tranlampen var gryden ophængt i sælskindsremme. Over briksen under loftet var familiens tørrestativ ligeledes ophængt i sælskindsremme, og her blev familiemedlemmernes tøj, kamikker etc. hængt til tørre. Som oftest havde flere familier eller slægtninge slået sig sammen om at bygge et vinterhus, og et sådant vinterhus kunne da være temmelig stort. Hovedbriksen var som regel omtrent så lang som hele husets længde og var ved hjælp af sælskind, der hang ned fra loftet, opdelt i særlige rum til hver familie, der hver havde sit kogested. Under briksen opbevarede man forskelligt husgeråd, blandt andet den dengang uundværlige beholder med gammel urin, der blev anvendt ved garvning og afhåring af sælskind. En nutidsgrønlander, selv ved en af de mindste pladser, ville dog betakke sig for at anvende en sådan metode ved skindbehandling, og en sådan beholder vil det vist være umuligt at finde i Grønland i dag.

Påklædningen under opholdet i vinterhuset var den mindst mulige. Luften i rummet var tung og trykkende på grund af tranlamperne, kogningen af det fede sælkød, det våde skindtøj og den manglende ventilation, så det ganske simpelt ville være uudholdeligt at opholde sig i rummet i længere tid iført skindtøj. Mændene sad i deres skindbukser og kamikker med nøgne overkroppe, mens kvinderne, der sad på hug på briksen, ved første øjekast gjorde indtryk af at være fuldstændig nøgne. De havde dog et par ganske smalle »benklæder« på, mens børnene inden døre var ganske nøgne. Om foråret flyttede man ud til yderkysten for at jage de sæler, der på denne tid trak op langs Grønlands kyst. Her udsøgte man sig en god teltplads i nærheden af en elv og rejste teltet, der bestod af et skelet af drivtømmer, hvorover de sammensyede sælskind blev lagt. Alt det løse inventar fra vinterhuset blev medbragt, og kogested, sovebriks m. m. indrettet i lighed med vinterhuset. Dog opholdt man sig så vidt muligt udendørs, hvor man da også indrettede et kogested ved hjælp af flade sten, hvor man kogte sælkødet eller fisken over et lyngbål. På disse fangstpladser var der liv og glade dage, her kunne man spise sig mæt overpå vinterens sultekost.

FOT.: JETTE BANG

Skindtrommen har altid spillet en stor rolle for Grønlands oprindelige beboere. Den bruges endnu blandt andet i Thule, men ikke mere som et redskab i åndemansens hånd, kun til underholdning ved bopladsfester.

FOT.: GRØNLANDSDEP.

En sød gammel morlille fra Upernavik-egnen. Hårtoppen, der i gamle dage var højeste mode, er nu ved at gå af brug og bæres i dag kun af meget gamle kvinder, der har svært ved at slippe traditionen.

Mændene drog ud på fangst i deres kajakker og vendte hjem ofte med flere sæler, og kvinderne havde nok at gøre med at flænse fangsten, tørre det overskydende kød m. m. og behandle skindene til klæder, kamikker eller til betræk for konebåde og kajakker. Man tog på fangst, når man havde lyst dertil, og sov, når man var træt; det var jo lyst hele døgnet rundt, og kun årstidernes skiften havde betydning. Alle delte med alle, den der havde været heldigst med fangsten lod sin kone dele ud af sin fangst til hele bopladsen, og skulle en kajak eller konebåd betrækkes med nyt skind, hjalp kvinderne hverandre, uden at der var tale om direkte betaling. Var der tale om fangst af større sødyr såsom hvalrosser, hvaler, remmesæler eller lignende, blev fangsten fordelt til deltagerne efter ganske bestemte regler afpasset efter de forskellige fangeres indsats. I det hele taget hjalp man hinanden på alle måder, og ingen behøvede at sulte, så længe der blot var nogle eller en enkelt, der var i stand til at drive fangst. Når sælernes forårstræk var forbi, flyttede man eventuelt teltet til et andet sted med bedre fangstmuligheder, eller man drog ind i landet på renjagt. Såfremt man på rejsen blot skulle overnatte enkelte gange, kunne man undlade at slå teltet op, og man anbragte da blot konebåden på land med bunden i vejret og den ene side støttet til nogle sten og sov under den. Ofte kunne man lette rejsen ind i landet ved at fangerne medbragte deres kajakker, som de bar på hovedet over land, og som de da kunne benytte til at forcere de store søer i indlandet med. Henad efteråret søgte man atter ud til kysten for at jage sælerne under deres efterårstræk, hvorefter man vendte tilbage til vinterhuset. Ved afrejsen om foråret havde man fjernet taget på huset, således at det i sommerens løb var blevet grundig udluftet og rensat af regnen og friskt og indbydende at flytte ind i. Eller også kunne det hænde, at man havde fundet et sted, hvor der i vintertiden var bedre chancer for fangst af den stationære sæl netsiden, og i sådant tilfælde gravede man så tørv og samlede flade sten og byggede sig et nyt vinterhus. Materiale til tagspær og kødstilladser havde man jo i teltstængerne, og teltskindene anvendtes til at beklæde huset med indvendig. Man må dog gøre sig klart, at det meste af det, der foran er anført om eskimoernes levevis, hører fortiden til, og man må stadig erindre, at befolkningen i Grønland ikke mere er eskimoer men grønlændere, hvis levevis afviger i væsentlig grad fra eskimoernes.

Den nomadetilværelse, som eskimoerne førte, eksisterer ikke mere på samme måde som tidligere. Overalt både ved de større og mindre bebyggede steder har grønlænderen sit hus og her føler han sig hjemme ofte endog i så høj grad, at han ikke er til at formå at flytte til steder med bedre erhvervs muligheder. Nogle steder, hovedsagelig i det nordlige og sydlige

FOT.: JETTF BANG

*Et sælskind spændes ud til tørring.
At flænse og tilberede skind er de fleste steder kvindernes arbejde.
Kun i Thule er flænsningen mændenes job.*

Vestgrønland, hvor sælfangsten endnu drives som et ret vigtigt erhverv ved siden af fiskeriet, flytter man ud i nærheden af fangstfelterne og bor i telt, men det er kun i kortere perioder ad gangen. Skindteltene er nu erstattet af lærredstelte og konebådene af træbåde eller motorbåde. De gamle tranlamper findes ikke mere; på fangstrejserne benytter man prismus til madlavning, og overalt i husene er de gamle kogesteder erstattet af komfurer. Endnu kan man ved flere småpladser finde de gamle former for tørvemurs-huse, men de er da indvendig beklædt med træ og er forsynet med vinduer som i andre huse. I almindelighed bor grønlanderne nu i større eller mindre træhuse, hvis størrelse og udseende er afhængig af husherrens ind-

tægtsmuligheder og af husmoderens dygtighed og økonomiske sans, der her som andre steder spiller en væsentlig rolle for hjemmet og dets udseende. De mest primitive huse består som regel af et enkelt rum med et komfur, sovebriks, et bord, eventuelt et par stole, nogle kister, der rummer familiens beklædningsgenstande, og som også benyttes til siddepladser, samt et skab til forskelligt husgeråd og spisegrejer. Som indgang til huset findes som regel et bislag, der kan anvendes som opbevaringssted for forråd og fangstredskaber, såfremt der ikke ved siden af huset er opført et særskilt udhus, eventuelt opbygget af tørv og sten, hvor man opbevarer det kød og den fisk, som er tørret i løbet af sommeren. Denne form for fødevarer betragtes dog ikke mere som hovedproviant om vinteren, idet der de

FOT.: VAGN HANSEN

*Odak, manden fra Thule-distriktet,
der i 1909 fulgte Peary til Nordpolen. Hans kone Kujapik sidder på briksen
og betjener symaskinen på sin egen praktiske måde.*

fleste steder på vestkysten også om vinteren er mulighed for at skaffe sig frisk proviant i form af fuglevildt og fisk samt mere almindelige europæiske fødemidler gennem den stedlige butik; men disse tørrede sager, f. eks. laks eller hellefisk udskåret i strimler og tørret, samt tørret sæl- og renkød eller hvalkød, er nu flere steder ved at blive en sjælden vare, så at man nærmest betragter dem som en lækkerbidsken, som man delikaterer sine gæster med eller spiser udenfor hovedmåltiderne.

Som oftest er husene dog af en sådan størrelse, at de er indrettet med køkken og opholdsstue forned og et eller to soveværelser på loftet. Den fælles sovebriks går man mere og mere bort fra, således at familiemedlemmerne har hver sin seng med sengetøj efter europæisk mønster. Efter-

FOT.: VAGN HANSEN

*Børn lærer tidligt at behandle skydevåben.
En fanger har skudt sin første sæl, før han er fyldt ti år. At faderen er en stor
bjørnejæger ses af hans fine nye bjørneskindsbukser.*

FOT.: JETTE BANG

Et grønlanderhjem i vore dages Nordgrønland, i egnen nord for Upernavik. Fangeren er hjemmets midtpunkt og forsørger, og naturalieøkonomien er enerådende. Fangsten betyder alt for familiens opretholdelse.

hånden som indtægtsmulighederne er blevet forbedret gennem fiskeriet i det meste af vestgrønland og fåreholdet i den sydligste del heraf, nærmer indretningen af de grønlandske hjem sig stærkt et dansk hjem. Ved de større bebyggede pladser vil man således i et grønlandsk hjem kunne finde opholdsstuer med sofa, lænestole, skrivebord, reoler med lekture, radio, elektrisk lys o. s. v., billeder på væggene og blomster og grønne planter til at give hygge i stuerne.

Den iøvrigt til klimaet særdeles hensigtsmæssige beklædning af skind er man også i de senere år gået næsten helt bort fra, hovedsagelig på grund af skindmangelen. Dog benyttes især af ældre mænd stadig den såkaldte »tingmiak«, der er en anorak forarbejdet af fugleskind og betrukket med bomuldsstof, ligesom korte skindpelse med hætte i forbindelse med skindbukser af sæl-, hunde- eller bjørneskind stadig benyttes om vinteren til jagtbrug og særlig i nordgrønland under vinterens slædekørsel. Kvinderne er nu til dags praktisk talt gået helt bort fra at benytte skind til beklædning. Til daglig går de som oftest i kjoler, som de selv har syet af bomuldsstof fra den stedlige butik, og kamikkerne er nu de fleste steder erstattet af gummistøvler og læderfodtøj. Dog benyttes skind stadig, især af de mere velstående, til børnenes vinterbeklædning. Er et barn iført en fugleskindstingmiak med hundeskind om hætte og håndled, hundeskindsbukser

FOT.: GRØNLANDSDEF

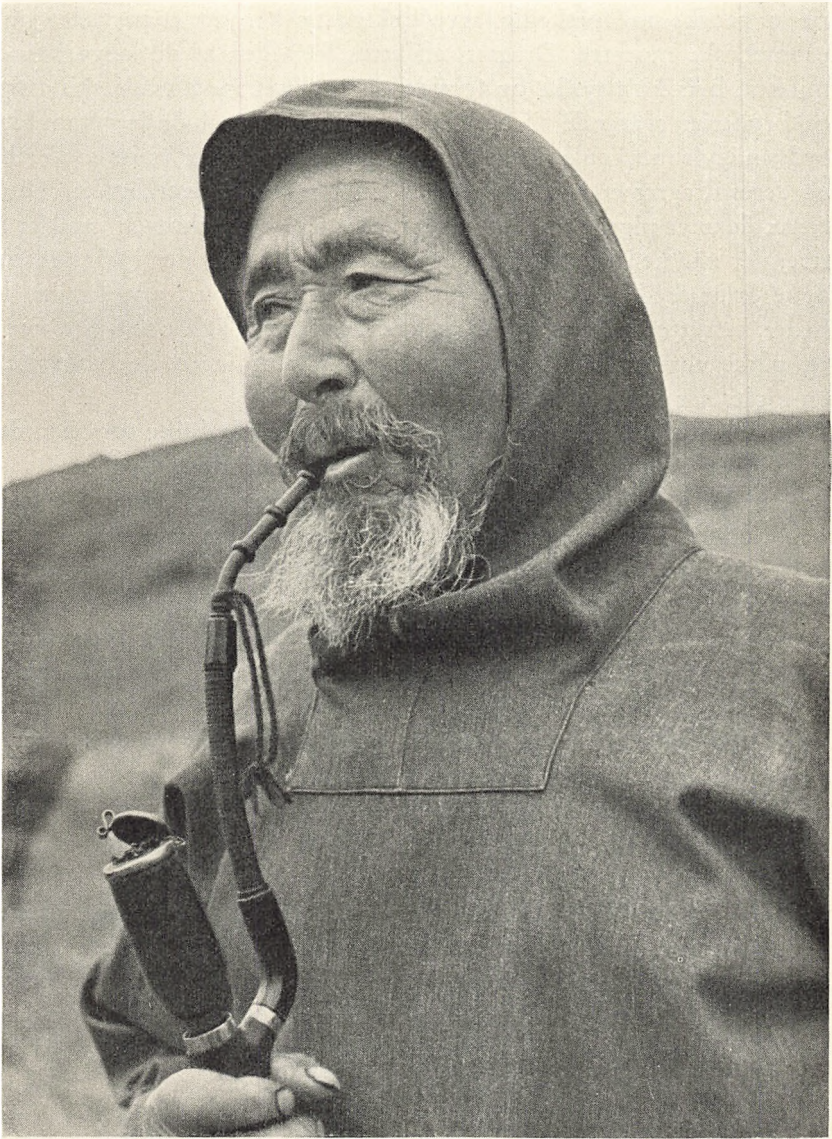
Et moderne grønlanderhjem, som der i dag findes mange af i Grønlands mere velstående distrikter, hvor naturalieøkonomien længst er blevet afløst af pengeøkonomi, og hvor mange dygtige grønlandere er blevet fangstmænd.

og kamikker, kan det lege hele dagen ude i den bidende kulde uden at komme til at fryse. Men det er ikke alle, der kan tillade sig at klæde børnene på denne måde. Desværre ser man mange børn løbe ude og fryse i tynde sweaters, tyndslidte og lappede klædesbenklæder og gummistøvler. Anorakken, syet af forskellig bomuldsstof eller klæde, benyttes stadig i vid udstrækning såvel af kvinder som mænd. Ved festlige lejligheder bærer mændene hvid anorak og mørke benklæder, de ældre mænd af og til en sort anorak, der også benyttes af kateketer under gudstjenester; men det europæiske jakkesæt bliver også nu mere og mere almindeligt. Kvinderne, der under arbejde ofte bruger anorak, benytter ved festlige lejligheder en kjole indkøbt fra et firma i Danmark eller hjemmesyet, idet de fleste kvinder er særdeles dygtige til syning. Kvindens såkaldte nationaldragter er ganske vist stadig i brug og benyttes især af ældre kvinder, særlig ved højtidelige lejligheder. Den består af en tingmiak med en halskrave af sort skind og er betrukket som regel med et silkebetræk i mørke, diskrete farver, og om livet er påsyet et bredt silkebånd i stærkere farver. Kvindebenklæderne, de såkaldte sérkernit (sydgrønlandsk) eller takisut (nordgrønlandsk), er syet af skindet af den mere og mere sjældne spragledede sæl. De er fortil på lårene påsyet hvide og røde skindstrimler, hvis midterste mellemrum er overbroderet med de særegne grønlandske skindbrode-

FOT.: VARVARA INGRAM

En moderne grønlandsk fisker i sin motorbåd. De eskimoiske træk er ved at forsvinde. En sund og stræbsom blandingsrace er ved at opstå.

FOT.: BERTIL HAGERT

En grønlandsk bonde fra fåreaulsdistrikterne i Julianehåb-egnen, hvor et blomstrende grønlandsk landbrug er under kraftig udvikling.

rier af ganske små forskellig farvede skindstykker, der er påsyede i smukke geometriske mønstre. Dragten afsluttes forneden af de lange kvindekamikker, hvis knæstykke og forside er smykket med hvide skindstrimler og broderier svarende til benklædernes. De ældre kvinders kamikker er sædvanligvis mørkeblå, mens de unge pigers kamikker er røde eller hvide, og deres dragter er i det hele taget langt mere farvestrålende; endvidere bærer de unge piger som regel en farvestrålende perlekrave i smukke mønstre, der når ned til midt på brystet. Disse dragter, der i begyndelsen af dette århundrede af de unge piger blev anvendt ved alle festlige lejligheder, benyttes nu kun ved ganske særlige højtideligheder f. eks. ved jule- og påskegudstjenester, konfirmation og bryllup, men de ombyttes med en kjole, når der skal være dans.

I det hele taget bliver såvel den grønlandske påklædning som den daglige levevis mere og mere europæisk præget. I det nordlige Grønland vil man dog stadig kunne se sælfangerne tage ud i deres kajaker, klædt i den traditionelle kajakpels af afhåret sælskind og foruden riflen bevæbnet med de gamle harpuner og andre fangstredskaber. Men kommer man imidlertid til de sydligere pladser og især de større, har det daglige liv et ganske andet præg. Her er ikke den ro og sindighed, der præger de småpladser, hvor sælfangsten er dominerende, her tøffer motorbådene ud og ind i havnen, bemandede ikke med anorak- eller pelsklædte mennesker, men med fiskere i lange gummistøvler, oliefrakker og sydvester. Her gælder det om at indtjene så meget som muligt, så at man kan betale sin motorbåd fuldt ud og anskaffe sig et endnu større fartøj. Når motorbåden kommer i havn med sin last af torsk, får hele familien travlt med at flække og rense de fisk, der ikke allerede er flækkede på hjemvejen ombord i motorbåden. De behandlede fisk fyldes i kurve og bæres op til fiskehuset for at vejes, overalt flyder det med torskehoveder, indvolde og blod. Unge piger finder arbejde ved at nedsalte, omvaske og pakke fisken, eller bliver antaget ved en af hermetikfabrikkerne, hvor de piller og pakker rejser i dåser. Mens kvindens beskæftigelse i gamle dage næsten udelukkende drejede sig om madlavning, tilberedning af skind og forfærdigelse af klæder heraf til familien, er hendes samfundsmæssige indsats nu om stunder betydelig mere alsidig. Som naturligt er, har den grønlandske kvinde gennem mange år været anvendt som fødselshjælper-ske med ansættelse under lægevæsenet, og flere og flere unge kvinder har gennem årene fået fuld uddannelse i Danmark i dette fag; men i de senere år har adskillige unge piger dels i Grønland og dels i Danmark fået uddannelse som ekspeditricer, kontordamer, syersker, barneplejersker, sygeplejersker etc. Stillingen som »kivfak« (husassistent) hos de danske embeds-

FOT.: BERTIL HAGERT

Den grønlandske nationaldragt, der især er præget af de smukt broderede skindkamikker og benklæder, giver søndagen et særligt festpræg, når kvinderne promenerer i koloniernes gader efter gudstjenesten.

FOT.: VAGN HANSEN

*Skoleklokken ringer og kalder børnene ind.
I baggrunden ses Godthåbs moderne butik med de store udstillingsvinduer,
hvis varer ikke er rationerede.*

familier, der tidligere betragtedes som og virkelig var en god uddannelse for den unge grønlandske pige som vordende husmoder, er nu ikke mere så eftertragtet og afløses mere og mere af husholdningskursus i Grønland og Danmark.

Iøvrigt har den grønlandske kvinde ligesom tidligere fuldt op at gøre i hjemmet. Som oftest syr hun selv det meste af familiens tøj, og ved siden af madlavning, rengøring og vask må hun som regel selv hente vand og brændsel til huset. Når europæere første gang ser et af de mere fattige grønlandske huse, bedømmer de naturligvis det sete med europæiske øjne og vil være tilbøjelig til at bruge udtryk som uhygiejniske forhold eller lige-

FOT.: VAGN HANSEN

*For kun få år siden hentes alt vand
fra søer og elve i form af is. I dag er der ført vandledninger gennem koloniernes gader
som her ved Holsteinsborg.*

frem svineri. I virkeligheden må man i almindelighed beundre den grønlandske kvinde for den udholdenhed og energi, hvormed hun holder hjem og tøj rent. Man må huske på, at der ingen steder er indlagt rindende vand i de grønlandske huse, men at vandet som oftest må hentes spandevise fra brønde eller måske ret fjerntliggende elve, ja flere steder må vandet endog hentes i form af isblokke, der da først skal tøs op. Når man tænker herpå, og på, at vandet i den kolde vintertid må hentes i al slags vejr, er det givet at den grønlandske husmoder nødvendigvis er tvunget til at spare på vandet; og når man ligeledes tager i betragtning, at de grønlandske familier som oftest er børnerige og familiemedlemmernes arbejde i de fleste

tilfælde er af en sådan art, at tøjet meget hurtigt tilsmudses, vil man kunne forstå, at hjemmet ikke altid kan virke pinlig rent. Ikke desto mindre vil man ved de større pladser finde adskillige grønlandske hjem, der i renlighedsmæssige henseende kommer fuldt op på højde med danske hjem.

Den tidligere tilværelse, der kun var baseret på årstidernes skiften og hvor tiden ikke spillede så stor en rolle, er forlængst forbi. Det gælder nu om at udnytte tiden bedst muligt både sommer og vinter; man er blevet mere og mere afhængig af klokken. Børnene skal i skole til rette tid, manden, der måske er ansat som håndværker under handelen, som kontorist, telegrafist eller har anden fast tjeneste, skal også møde til tiden, husmoderen skal have maden parat til mandens hjemkomst o. s. v., dagen bliver opdelt i arbejde og fritid. Når manden og konen efter den normale arbejdstids ophør er færdige med de mindre huslige pligter som brændehugning,

FOT.: JETTE BANG

Kajakken er jordens letteste og mest elegante fartøj, og ingen forstår at tumle den som den grønlandske fanger, der med den dagligt skal hente føden hjem til sig selv og sin familie.

ekstra vandhentning, småreparationer på hus og inventar, går man ofte på besøg. Lige fra de ældste tider har grønlænderne været selskabsmennesker, der elsker at modtage besøg og udveksle nyheder. Ved festlige lejligheder som f. eks. fødselsdage vil man helst invitere alle dem, der bor ved stedet, selvom dette naturligvis er ugørligt ved de større steder. En fødselsdag eller anden fastdag fejres fra morgenstunden med kaffedrikning. Som regel er det den nærmeste familie, der inviteres tidligt om morgenen, og herefter går der bud ud med et af børnene til venner og bekendte. Da man jo ikke er i besiddelse af service nok til alle, bliver gæsterne inviteret, efterhånden som de første hold er færdige med kaffedrikningen, hvortil der serveres hjemmebagt kage, og en af husets kvindelige medlemmer er derfor hele dagen beskæftiget med at vaske kaffekopper af til gæsterne. Dagen afsluttes gerne med dans, hvorunder der serveres hjemmebrygget øl, eller i de mere velstående hjem smørrebrød med øl og snaps.

FOT.: JETTE BANG

Ved Christianshåb i Nordgrønland falder den første sne allerede i september, men endnu et par måneder kan der sejles på havet, hvor isen først lægger sig sent.

FOT: JETTE BANG

Frederiksdal nær Kap Farvel var engang en af Herrnhut'ernes missionsstationer i Grønland. Her er et af de smukkeste steder i Sydgrønland med græs, krat og rig vegetation, men befolkningen står endnu noget tilbage og magter dårligt nok de moderne erhverv.

Læselysten blandt grønlænderne er stor, og alt hvad der trykkes på grønlandsk bliver læst med stor interesse. Den grønlandske litteratur er imidlertid ikke af et sådant omfang, at det for den ikke-dansktalende kan komme til at betyde en væsentlig udfyldning af fritiden, men en stor del af ungdommen kan så meget dansk, at de med udbytte kan læse danske romaner og faglitteratur, der findes i bibliotekerne ved de større pladser. Her har man også flere steder opført forsamlingshuse, hvor foreningsmøder og særlige festligheder afholdes f. eks. de fastansattes og fiskeriforeningernes eller fåreholdernes årlige fester, ligesom der mange steder afholdes ugentlige biografforestillinger i disse forsamlingshuse.

FOT.: GRØNLANDSDEP.

Mange andre steder i Kap Farvel-egnen ligger fjeldene øde, nøgne og kolde hen. Her er kun få menneskelige bopladser, og erhvervsforholdene er mere end kummerlige. Det har derfor været nødvendigt at flytte en del af befolkningen nordpå til gode fiskepladser.

Den trang til sammenkomst med bopladsfæller og andre i det hele taget, der har eksisteret blandt eskimoerne, lever stadig blandt befolkningen og giver sig blandt andet udslag i dannelsen af mange forskellige foreninger. Grønlænderen er altid parat til fest, hans sind er let påvirkeligt og derfor stærkt modtageligt overfor den særlige stemning, som en sammenkomst kan fremkalde. Den skiftende grønlandske natur har afspejlet sig i ham, og man kan som i andre egne på jordkloden på steder, hvor godt klima og smukke naturforhold er fremherskende, finde en venlig og medgørlig befolkning, mens man på den anden side ved de mere barske pladser ved yderkysten lige så vel kan finde den mere stejle og indesluttede type. Gen-

FOT.: CHR. VIBE

Denne grønlander fra Eqaluit ved Julianehåb begyndte som lærling på fåreavlsstationen for godt en halv snes år siden. I dag er han sammen med sin dygtige kone og 10 sunde børn hersker over et mægtigt fåreland med ca. 700 får, 6 heste og 4 køer.

nemgående vil en udenforstående iagttager finde en grønlander noget veg og ubestemt i sine udtalelser, ordet »ímake« (måske) forekommer hyppigt og kan bevirke, at man opfatter ham som usikker. Men de skiftende naturforhold bevirker, at det er praktisk talt umuligt at lægge en fast plan eller at udtale sig absolut sikkert om noget fremtidigt. Det, der kan virke som usikkerhed, er i virkeligheden kun et udtryk for en sandfærdighed, der har været herskende fra de ældste tider, hvor alle meddelelser fandt vej gennem det talte ord, om hvis sandhed der aldrig kunne herske tvivl. Alene det at eskimoerne har formået at opretholde livet og udvikle en

sådan fangstkultur på disse ugæstmilde kyster vidner om en intelligens og en tilpasningsevne, man må respektere. En ting, der sikkert også har hjulpet ham i kampen for tilværelsen, er hans evne til at se let og humørfyldt på tilskikkelser, der måske ville have bragt folk med et andet sindelag til fortvivlelse. Denne evne er grønlanderens af i dag stadig i besiddelse af, og hans iagttagelsesevne ikke alene overfor naturen, men også overfor hans medmennesker er stadig lige levende. Han ser straks det komiske i en situation eller en udtalelse, uden at han derfor straks lader sig mærke dermed, det afhænger ganske af, hvem han på det pågældende tidspunkt er sammen med – han har ligesom orientaleren evnen til at lukke sig inde, uden at denne tillukkethed dog bevares gennem længere tid. Ved given lejlighed giver han da udtryk for sin iagttagelse, ofte under udfoldelse af en humor og en blændende fortælle teknik, der ville gøre enhver skuespiller ære.

Noget andet, der sikkert også har medvirket til at befolkningen har kunnet finde sig i en tilværelse på livsmulighedernes yderste grænse, er den karakteristiske fatalisme, der består den dag i dag, og som da også

FOT.: CHR. VIBE

*Køerne malkes;
dette sker i den typiske grønlandske arbejdsstilling.*

kom til udtryk ved den katastrofe, der for et par år siden overgik fåreholderne i de sydligste distrikter, da største delen af fårebestanden omkom i den usædvanlige kolde vinter. Katastrofen rystede den danske administration mere end fåreholderne selv – det der var sket, var jo sket, og det kunne ikke nytte at sørge over det. Hermed var det også blevet, såfremt det havde drejet sig om de gamle eskimoer, – nu gik man et skridt videre og gjorde sig årsagerne klart og lærte af katastrofen samtidig med, at man bevarede sin fatalistiske ro.

Hvad årsagerne til eskimoernes fjendtligheder mod nordboerne var, står uklart. I den nyere kolonisations historie har man ikke truffet på nogen oprørsånd blandt grønlønderne. De har altid været et fredselskende folk, der i gamle dage afgjorde deres stridigheder ved trommesange, og den af parterne der fik latteren imod sig, havde tabt sin sag. Det der formodentlig har bevirket kolonisationens rolige udvikling, er den autoritetstro, som grønlønderen er i besiddelse af, og som stammer helt fra de gamle åndemanernes tid. Det kan måske lyde paradoksalt at sige, at grønlønderen samtidig har en evne til hurtigt at gennemskue det forlorne og opstyltede, da de jo netop fra de ældste tider har troet på åndemanernes seancer og ånderejser. Men sagen er netop, at disse gamle åndemanere gennem deres lange uddannelse og evne til at komme i ekstase selv troede fuldt og fast på deres oplevelser, der på denne måde fik virkelighedens præg over sig. Grønlønderen af i dag er ikke blot en rolig tilskuer til den udvikling, der finder sted, selvom disse nedarvede karaktertræk stadig findes i ham. De ældre grønløndere ved de mindre pladser, som måske ikke alle fatter de senere års udvikling og konsekvenserne heraf, har brug for deres nedarvede fatalisme; men den yngre del af befolkningen, der befinder sig midt i den stærke udvikling på alle områder i Grønland, har åndelig talt vanskeligt ved at finde sig selv. De vil være med i alt det nye, men har ikke altid forståelsen af, hvor der skal sættes ind, og viser en rastløs søgen fra det ene til det andet. Bopladsens gamle samhørighedsånd er de fleste steder ved at forsvinde, det kniber med at få sat et virkeligt samarbejde i gang. Begreberne pligt og ansvar, der er nødvendigheder i moderne samfund, er der ikke altid megen forståelse af. Men samtidig er grønlønderne ved at blive klar over deres eget værd, den tidligere så udtalte generthed er ved at blive afløst af en friere og raskere optræden, uden at det dog er gået ud over deres finfølelse og hensyntagen. Og glædeligt er det at konstatere, at der i Grønland findes steder, hvor man har forstået at parre den gamle eskimoiske samhørighedsånd med de bedste sider af den nye kultur, således at der er gode muligheder for en fortsat udvikling i denne retning.

En grønlandsk kunstner har skåret dette smukke træsnit for mere end hundrede år siden. Det viser bedre end noget fotografi kajakkens elegante strømlineform og manøvreedygtighed i forhold til den mere klodsede konebåd.

GRØNLANDS KULTUR

AF FREDERIK NIELSEN

Der er løbet meget vand i stranden, siden eskimoerne vandrede fra Nordamerika over til Grønland. Vandringen fortsattes nord og syd om Grønland, indtil de nåede til Scoresbysund og Angmagssalik områderne på Østkysten. Under denne vandring, der varede flere hundrede år, havde de sagnene med sig, ikke i pergamentruller eller i skindbøger, men i hukommelsen, i den stadig fortsatte mundtlige overlevering. Selv om der selvfølgelig skete forandringer på grund af opholdsstedernes stadige skiften og fortællerens person og trang til selvstændig digtning, kan man ikke lade være med at forundre sig over fortællingernes store ensartethed, ikke mindst i hovedemnet. Endnu for nogle årtier tilbage kunne man lytte til store intelligente fortællere, der var i besiddelse af digterisk fremstillingskunst, men dog havde ærefrygt for fortællingens hovedemne. Åndelig set var de ikke helt fattige, vore forfædre.

Mange af sagnene tydede på kendskabet til Nordamerikas indianere, som ikke var gode venner med eskimoerne. Disse indlandsboere var uden tvivl vokset i størrelse, styrke og vildskab, efterhånden som eskimoerne fjernede sig længere og længere fra dem, indtil de blev rene sagnfigurer. Det var naturligt, at eskimoerne befolkede det vældige land, de kom til og tog i besiddelse, med disse sagnfigurer og lod fantasien få frit spillerum. Efterhånden som virkeligheden afløstes af fantasien, opstod fortællingerne om

de vældige indlandsbeboere, tornit eller timersit. Med disse ligestilledes erqidlit (halefolket), store mennesker med underkrop som hunde; de boede ved store søer og havde fartøjer, der lignede konebåde (umiakker). Igaligdlit (grydefolket) var saa vældige, at de bar eget kogested. – Der berettes om eskimoheltenes kampe imod dem; det var særlig deres jern, eskimoerne var ude efter. Som god illustration til eskimoernes »stenalder« og indlandsboernes »jernalder« fortælles om to eskimoiske brødre, der under deres krigstogt mod indlandsboerne havde mødt en mand, der havde brugt sin levealder til at bygge en umiak, med muslingeskaller som værktøj. – Senere opstod der fortællinger om nordboere, der i beretningerne var blandet sammen med indlandsboerne.

Selvom eskimoerne anerkendte indlandsboernes fysiske størrelse og styrke, ville de dog ikke stå tilbage for disse. Der fortælles om stærke mænd, der drog på hævnstogt til indlandsboerne. Sådanne sagn plejede at være lange, idet der var så meget at fortælle om hovedpersonernes oplevelser, inden selve togtets mål langt om længe opnåedes.

Flere sagn handlede om store rejsende, der på deres rejser kom f. eks. til Akilinek, »landet på den anden side«, det land, hvorfra eskimoerne i sin tid udvandrede til Grønland. Dette land havde fortsat eksisteret i eskimoernes bevidsthed. De skildrede rejser til dette mærkelige land, befolket med

Gammel tegning af en grønlander:

En troldekvinde, som fangede enligt gående mennesker og bortførte dem i sin bærepose. Her forfølges hun af en åndemaner og hans hjælpeånd i skikkelse af en fugl.

Qivitoq'erne boede i fjeldhuler langt borte i indlandet.

De var usårbare og kunne flyve gennem luften ved at rette det ene ben lige ud og krumme det andet ind under sig — også tegning af en grønlander.

underlige mennesker, og at disse fortællinger havde en virkelig baggrund, kan ses på stadig forekommende lighedspunkter. Der findes huse med »skorstene«. Folk kørte i slæde med rensdyr som trækdyr. Der fandtes en gammel mand med eet øje på næseroden, en meget skeløjet og hovedrystende ung mand, der blev benyttet til at udspionere de fremmede, manddræbende gamle kvinder o. s. v.

Mange af sagnene er af rent underholdende art. Eskimoerne er livlige mennesker, der sætter pris på en god latter.

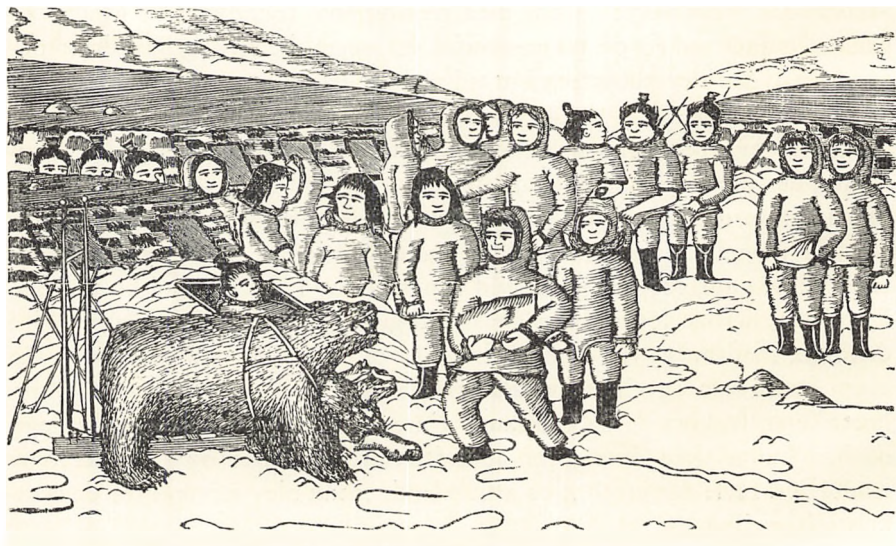
Mange af fortællingerne er krydrede med grovkornede og uartige udtryk, der har til mål at vække morskab blandt tilhørerne. Det var man nødsaget til at gøre, for humor og vid fandtes ikke i det eskimoiske sprog. — Der findes herlige fortællinger om madorgier, der uden tvivl er blevet til i den mest madfattige tid. Lad os forestille os en tid om vinteren, hvor der ingen fangst var, og vinterforrådet var sluppet op. Folk frøs og var sultne. Fortælleren forkortede da den lange vinteraften med sagn fra gamle dage, og han kunne ikke dy sig for at indflette erindringer og fantasier over madorgier. Hele den rigelige og afvekslende menu blev serveret for de stakels sultne tilhørere.

Nogle af sagnene handler om bedrifter både til lands og til havs, om fjældgængere og spøgelser og om mærkelige dyr og fænomener.

Sagn af nyere tid handler om eskimoernes møde med hvalfangere og om overgangen fra hedenskabet til kristendommen.

I tilslutning til sagnene bør man nævne eskimoernes mytologiske forestillinger, der i allerfleste tilfælde er indflettede i sagnene. Eskimoerne havde ingen guddomme, som de dyrkede af religiøse eller følelsesmæssige grunde. Deres religiøse forestillinger var nøje knyttet til deres daglige liv, til deres kamp for eksistensen. De nøjedes med at befolke den omgivende natur med ånder uden at dyrke disse som guddomme.

Velkendt er fortællingen om solens og månens tilblivelse. Det var en pige (solen), der under lampeslukningslegen kom til at kende sin broder (månen) og flygtede fra ham bærende en fakkell. Broderen fulgte efter hende med en halvtændt fakkell i hånden. Og endnu den dag i dag fortsætter de deres evindelige vandring. Der berettes om besøg hos månemanden, som skulle være den herre, der bestemte ebbe og flod, snefald, torden og kvindefødsel. Det mest udbredte mytologiske sagn er fortællingen om »havets kvinde«. Vi kender meget ensartede beretninger om hende fra Østgrønland til Mackencie-deltaet. Det var en forældreløs pige, der var blevet kastet i havet fra en konebåd. Hun sank til havets bund og blev vogter af fangst-dyrene. Når hun ikke syntes om menneskenes opførsel, holdt hun fangst-dyrene tilbage. Saa var det angakokkens opgave at besøge og formidle

En hundredårig grønlandsk illustration til en fortælling om en fanger, der tæmmede en bjørn og lærte den at trække sin slæde.

FOT.: DANSK DAAD

I sit hjem i Thule modtog Knud Rasmussen dagligt besøg af polareskimoerne, der elskede at høre Knud fortælle – og til gengæld fortalte gæsterne deres egen stammes historie, som Knud Rasmussen nedskrev.

hende, hvilket skete ved rensningen af hendes hår. Vejen til hendes hjem var fuld af vanskeligheder og farer.

Som det er nævnt foran, sluttede sagntiden omkring ved overgangen fra hedenskab til kristendom. Et af de bedste sagn »Singajiks saga« handlede netop om denne tid og maa betegnes som en værdig afslutning på eskimoisk sagndigtning igennem flere hundrede år. Danske fortællinger begyndte nu at få indpas i de grønlandske fortælleres repertoire og blev serveret for tilhørerne som pust fra livet i de ukendte lande.

Vi må tage hatten af for vore forfædre, der både har haft den vidunderlige evne at skabe og bevare sagn. De har givet os indblik i livet og tilstandene i de små eskimoiske samfund igennem livets mangfoldige tilskikkelser. Store fortællere har bevaret sagnene fra glemsel, og inden fortællerne uddøde, havde danske mænd som H. Rink og Knud Rasmussen reddet sagnene fra evig glemsel. Foruden samlingerne på dansk har vi en samling på grønlandsk, udgivet af Kr. Lyng.

Digtning. Eskimoerne har også beskæftiget sig med digtning. Digteriske frembringelser har ikke været så godt bevaret som sagnene, og det skyldes

sikkert, at digtene kun kendtes af ganske få mennesker og derfor ikke havde fået lejlighed til at blive folkets eje, sådan som sagnene var det. Den led-sagende musik bestod kun af ganske få toner, der varieredes i det uendelige og kunne derfor ikke skabe en melodi, der var knyttet til et bestemt digt. Bedst kendte er trylleviser (serrait). Det har ellers været vanskeligt at komme i besiddelse af dem, for ejerne ville nødig af med dem. »De var blevet til, dengang da menneskenes tunger havde kraft« (K. Rasmussen). Missionær Glahn har noteret 25 forskellige arter af trylleviser, der efter sigende kun kendtes af selve ejerne. Ved hjælp af trylleviserne henvendte ejeren sig til usynlige magter med bøn om hjælp og beskyttelse. Man kan godt sige, at selvopholdelsesdriften har skabt trylleviser.

Udover de af selvopholdelsesdriften skabte viser har eskimoerne skabt dyrefortællinger på vers. Nogle af digtene må stamme fra tiden før indvandringen til Grønland, siden de kendtes fra Nord-Canada til Østgrønland. De er skrevet i en original verseform, som nutidens grønlandske digtere kunne lære noget af.

Af fortællingerne kan nævnes digtet om gæssene og ravn.

En ravn var blevet svigersøn hos en flok gæs meget imod disses ønske. Da gæssene drog på vandring over havet, var svigersønnen med, men kunne ikke følge med og måtte lade sit liv i bølgerne. Hans bøn om hjælp var digtets hovedindhold. – Videre findes der digte om en ravn (i Nord-Canada en ugle), der forgæves bejlede til en spurv, som var blevet enke. Der findes fortællinger om nidviser mellem en havlit og en rype, mellem en måge og en ravn, og mellem en stenpikker og en fjordtorsk. Det sidste vil vi tage som et eksempel for at vise digtets enkelhed i opbygningen:

stenpikkeren: Har een skægtråd
og desværre god høreevne.
fjordtorsken: Oven på en sten
oven på en sten.

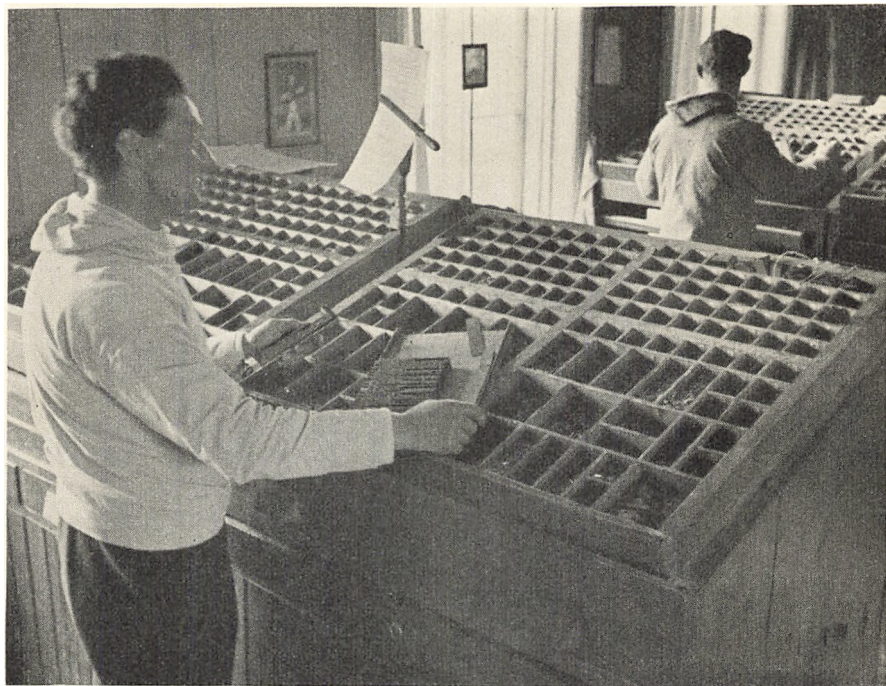
Nævnes må også stridssange eller nidviser. Eskimoerne havde en særegen måde at bilægge en stridighed på, nemlig at læse modparten teksten i ordets egentlige betydning. To modstandere stod over for hinanden og beskrev skiftevis hinandens mindre gode sider, mens trommen rørttes og tilhørerne (nævningene) lyttede anspændt. Den, der dårligst kunne svare for sig, blev taber. Der kræves megen tid til at forberede og lære at huske en stridssang. Den kunne være et langt digt, som skulle reciteres under ceremonielle former.

Efter overgangen til kristendommen holdt man sikkert op med den slags, som hørte til hedenskabet, og man nøjedes med at lave uskyldige ting som vuggeviser og drilleviser. Først omkring året 1900 begyndte selve grøn-

FOT.: VARVARA INGRAM

Grønlanderne er flittige kirkegangere, og dygtige præster har lige siden Hans Egede's tid bevaret en god og gavnlig indflydelse på befolkningen.

FOT.: JETTE BANG

Godthåbs trykkeri, grundlagt 1861, har betydet meget for udgivelse af bøger og aviser på grønlandsk. I sætteriet arbejdes både med håndtyper og moderne sættemaskiner.

lænderne at forsøge på digtningens område. Men omtalen heraf hører ind under afsnittet om grønlandsk litteratur.

Musik. De foran omtalte sange, trylleviser, nidviser o. s. v. ledsagedes af en melodi, som bestod af ganske få toner. Musikinstrumenter fandtes ikke, hvis den ledsagende tromme ikke skulle kunne opfattes som sådant. Melodien var selve sangen ganske underordnet, derfor er melodierne ikke blevet bevaret i arv, men gået i glemmebogen. Professor W. Thalbitzer nåede dog at redde nogle af melodierne fra glemsel, idet han har nedskrevet og optaget østgrønlændernes melodier under sit ophold i Angmagssalik i begyndelsen af året 1900.

Med salmerne kom den europæiske musik til Grønland. Grønlænderne har godt øre for musik og har let ved at lære melodier, og kan uden indøvelse danne og synge flere stemmer til en hvilken som helst melodi. Denne evne er utvivlsomt bevis på grønlandernes medfødte musikalskhed. Sikkert som følge deraf synger grønlanderne langsomt og dvælende, og denne syngemåde har forplantet sig videre til foredrag af verdslige melodier.

FOT.: JETTE BANG

Efterskolens bibliotek ved Egedesminde.

Grønlønderne læser begejrligt alt på deres eget sprog, men mange unge kan også læse dansk, og får derved adgang til en hel ny litteraturverden.

Der findes ikke mange grønlandske komponister, og disse har holdt sig udelukkende til sangmelodier. Der er ingen originalitet i melodierne, kun i Rasmus Bertelsens »Gûterput« (julesang) og i nogle af Hendrik Lunds melodier mærkes noget særegent grønlandsk. De fleste grønlandske sange går på danske melodier. Den herrnhutiske missionær K. J. Spindler har betydet meget for sangens fremme i Grønland, og af grønlønderne må Jonathan Petersen nævnes for sin frodighed som sangkomponist.

Af musikinstrumenter håndterer grønlønderne nu harmonika og violin særlig til dansebrug, og harmonium i kirke og hjem. Grammofon og radio har spredt al mulig musik rundt i Grønland, men det er dansemelodierne, der er mest yndede. Højere musik forstaar grønlønderne endnu ikke meget af, men der kommer nok den tid, hvor forståelsen melder sig, ikke mindst når grønlønderne selv engang begynder på en orkestral musiceren.

Litteratur. Den hidtil udgivne grønlandske litteratur er kun af beskedent omfang. De første bøger, der blev trykt på grønlandsk, var af kristelig og religiøs art. Oversættelser af bibelen, ritual, katekismus og de oversatte sal-

mer udgjorde alene grønlændernes læsning i mere end hundrede år. Det grønlandske folk, der før lyttede til de igennem flere århundreder mundtligt bevarede sagn, lyttede nu til bibelske fortællinger, foredraget på et frygteligt radbrækket sprog, og i stedet for at nynne de fra forfædrene arvede sange og viser, sang man salmer på de helt fremmedartede melodier. Derfor måtte det føles helt velgørende, da missionær Kjer i 1832 udgav en visebog, indeholdende 22 oversættelser af danske drikkeviser. De synges endnu den dag i dag, når grønlænderne samles i festligt lag. Grønlænderne selv begyndte at bidrage til udbredelse af læsestof, da det første grønlandske blad »atuagagdliutit« så dagens lys i 1861 ved daværende inspektør, dr. H. Rinks initiativ. Det viste sig, at der fandtes grønlændere, der godt kunne lide at skrive og kunne gøre det godt. Den, der vil sætte sig ind i grønlandsk tankegang og levemåde, kan ikke gå uden om »atuagagdliutit«.

Sælfangeren Ungaralaks artikler om fangerlivet på de små bosteder og hans beskrivelser af livet i alle afskygninger hører indholdsmæssigt og journalistisk set til de interessanteste i hele bladets historie. Bladet indeholdt også mange oversættelser af danske bøger, mange af dem oversat af bladets mangeårige, dygtige redaktør Lars Møller, der døde 1926.

Af de mest kendte oversættelser kan man nævne »Robinson Crusoe«, »Robin Hood«, Kiplings »Havets helte«, August Blanchés »Hyrekuskens fortællinger« og mange andre, større eller mindre fortællinger. Da bladet udkom een gang om året i tolv numre samlet i eet bind, måtte læserne vente på fortsættelsen af de lange romaner i et helt år.

Af publikationer i tiden efter 1860 må nævnes seminarielærer, tidligere tysk missionær, Samuel Kleinschmidts private udgivelser. Han havde anskaffet sig en lille håndpresse og udsendte efter tidens målestok mange tryksager, mest af populær naturvidenskabeligt indhold. Samtidig var han den, der mest af alle havde arbejdet med mere tidssvarende bibeloversættelser.

Der kom mere fart i grønlandske publikationer efter året 1900, da den højere undervisning blev moderniseret. Daværende seminarieforsøger C. W. Schultz-Lorentzen (d. 1950) må have æren derfor. Det var ham, der begyndte udgivelsen af grønlandske lærebøger, der også blev læst af alle læselystne grønlændere, som var hungrede efter læsestof. Fra Godthaabs seminariums eget trykkeri blev den første grønlandske sangbog udgivet i 1908; heri er de senere navnkundige grønlandske digtere som Jonathan Petersen og Hendrik Lund (d. 1948) repræsenterede. Sangbogen har opnået mange udgaver siden den tid og har været det eneste åndehul for grønlandske digtere, indtil Frederik Nielsen udgav sin digtsamling for egen regning i 1943. Af yngre generations grønlandske digtere må Pavia Petersen (d. 1942) og Kristen Poulsen (d. 1951) fremhæves.

FOT.: VAGN HANSEN

Grønlands radio blev til i krigsåret 1942, da Grønland var adskilt fra Danmark. Siden er studiet i Godthåb blevet udvidet. Radiotjenesten omfatter både presse, foredrag, hørespil, musik og festtransmissioner.

Omtrent samtidig med udgivelsen af den første grønlandske sangbog udkom en ny udgave af salmebogen, hvor grønlændere blev repræsenteret i meget højere grad end tidligere. Før havde der kun været danske og herrnhutiske missionærer, der med deres oversættelser af danske og tyske salmer havde præget den grønlandske salmebog igennem halvandet hundrede år. Indholdsmæssigt og sprogligt set var salmebogen betydeligt forbedret igennem årene, og den grønlandske menighed er nu blevet beriget med udmærkede oversættelser af store salmedigteres, f.eks. Poul Gerhardts og Grundtvigs salmer. Den største grønlandske salmedigter er den herrnhutiske missionær K. J. Spindler, hvis indleven i det grønlandske sprog er beundringsværdig. Han var den første, der udgav et fortællende digt på grønlandsk »Kajarnak« (navnet på den af herrnhutiske missionærer først døbte grønlænder) i 1891.

De første af grønlænderne forfattede digte er tendentiøst prægede. Sangene skulle animere grønlænderne til at løfte sig fremad og opad, digtningen er taget i fremskridtsbestræbelsernes tjeneste. Dette skæmmer selvfølgelig digt-

tenes rent poetiske skønhed. Bedst af digtene er naturskildringer. Den poetiske naturskildring er overvejende tung, mange af skildringerne munder ud i religiøse betragtninger. Grønlandske digtere mangler endnu frigjorthed i sindet til at kunne spille på poesians mangeartede strenge. Den første roman, skrevet af en grønlænder udkom i 1914. Det var Mathias Storchs »Singnagtuak« (oversat til dansk med titlen »En grønlænders drøm«). Den næste i rækken udkom 1931: A. Lynges »Ukiut 300-ngornerat« (»Efter 300 års forløb«). De to romaner handler om Grønlands fremtid. Utilfredsheden med forholdene og higen imod den nyere og bedre tid har givet sig udtryk i disse romaner. Siden er der udkommet flere romaner, dog ikke mange. Frederik Nielsen og Karl Heilman har skildret fangerlivet, og Pavia Petersen livet på et udsted. Der

Bygning af snehuse kendes i dag kun i Thule-distriktet, hvor polareskimoerne ofte tilbringer uger i snehuse på fangstrejser om foråret. Sneen skal have en bestemt hårdhed og være let og porøs for at holde på varmen. Polareskimoerne elsker at bo i snebus, der er langt lunere end telt. FOT.: JETTE BANG

er også udkommet nogle skuespil, der er blevet spillet ved dilettantforestillinger. Flere romaner kunne have set dagens lys, hvis udgivelsesmulighederne havde været lettere. Det grønlandske litteraturselskab og dets efterfølger Folkeoplysningens Fremme har udgivet en hel del oplysende og rent underholdende bøger, mest i oversættelse. Knud Rasmussens bøger om hans rejser (skrevet af ham selv på grønlandsk) må nævnes i den forbindelse, også fordi han har været den største forkæmper for, at grønlænderne fik noget at læse. Med den sydgrønlandske landskasse som udgiver har Knud Oldendov skrevet en hel del bøger om det grønlandske styre, samfund og retsvæsen, desuden en bog om naturfredningen.

I de senere år er der blevet udgivet en hel del oversættelser af underholdningsromaner på landskassernes og folkeoplysningforeningens foranstaltning. Berømte romaner som »Onkel Toms hytte«, »Greven af Monte Christo«, »Børnene i Nyskoven«, »Nybyggerne i Canada«, »Kaptajn Grants børn« og andre er blevet en yndet læsning for grønlænderne. Af H. C. Andersens eventyr findes der et par ældre oversættelser i pjece- og bogform, nyere oversættelser findes i læsebøgerne.

Grønlænderne har den fordel frem for mange andre mindre oplyste nationer, at der ingen analfabeter findes i landet. De savner læsning på deres eget sprog, men der kan sikkert ikke trykkes så mange bøger på grønlandsk, at læsestoffet vil dække befolkningens behov. Vejen til bøgerne skal gå igennem tilegnelsen af det danske sprog.

Sprog. Det eskimoiske sprog er et sprog for sig. Når man tænker på hvor spredt bebyggelsen er, og hvor lidt samkvem der har været mellem de eskimoiske stammer både i Nordamerika og i Grønland, kan forskellen mellem dialekterne ikke kaldes overvældende stor.

Fremmede klager altid over, at det grønlandske sprog er så svært at lære. Det har de ret i. Sprogets bygning er helt anderledes end alle de kultursprog, man kender. I det grønlandske sprog sætter man de forskellige dele sammen til eet ord, når man vil danne et udtryk eller en sætning.

Som eksempel kan man nævne følgende:

Udtrykket »i det store land« hedder »nunarssuarne«. Det dannes af delene »nuna« (land), »-ssuak« (stor) og »-me« (i). »Jeg skal hente vand« hedder »imertásaunga« og dannes af »imek« (vand), »-tarpok« (henter), »-sau-« (skal) og »-nga« (jeg). På denne måde kan ordene blive meget lange, som f. eks. »nalunaeriartorasuarniásagaluaravit« (du skulle egentlig have været gået hen og sendt bud for længe siden) og naturligt mange, som kan være endnu længere.

Sproget indeholder ikke så mange udtryk som et kultursprog, og det kan ikke være anderledes, når forestillingsverdenen er lille. Det mangler i høj

FOT.: NORDISK PRESSEFOTO

Med en forbausende tilpasningsevne har grønlanderen accepteret den nye tids mekanik lige fra fotografiapparater og film til motorbåde og biler. Det er ikke første gang, den lille fyr her på billedet har fået lov til at håndtere et kamera.

grad abstrakte udtryksformer, så det endnu den dag i dag er vanskeligt at abstrahere på grønlandsk. Tekniske benævnelser og fagudtryk knytter sig udelukkende til de ting, eskimoerne kendte og benyttede. Men det viser sig, at sproget alligevel er elastisk nok til at optage nye ting i sig. – Til gengæld er sproget rigt nok, når det drejer sig om eskimoernes egen verden. Eskimoerne har mange forskellige udtryk for fangstdyrene og deres liv, redskaber, brugsting og hjemmet. Man skelner f.eks. mellem mennesker, landdyr og fugle, når det skal siges, at de »løber«. Grønlændernes betegnelser for forskellige vinde er minutøst nuancerede.

Eskimoerne havde ikke brug for store tal. De havde talord til 20. De 10 første udtrykkes ved hjælp af hånd og arm, og fra 10–19 ved hjælp af fødderne; 20 er »hele mennesket«. Alt, hvad der er ud over 20, er »mange«. Missionærerne udvidede talrækken videre ved anvendelse af eksisterende eskimoiske talord (f. eks. 50 = »fem gange ti« o. s. v.). Dette system anvendes dog ikke mere. Grønlænderne har opdaget, at det er meget lettere at bruge danske talord. I stedet for at sige »arfersanek sisamanik untritigdlit tatlimanik kuligdlit atauserdlo« er det meget bekvemmere og mere tidsbesparende at sige og skrive »nittenhundrede og een og halvtreds«. De grønlandske talord indtil 10 bruges dog endnu i almindelighed.

Med europæisk civilisations indførelse og dermed kendskabet til mange nye forestillinger og begreber måtte sproget udvide sig, hvis det ville optage nye benævnelser i sig. Hans Egede og de første missionærer havde vanskeligheder, når de abstrakte begreber som »hellig«, »synd«, »nåde« o. s. v. og de almindelige begreber som »krybbe«, »lam«, »asen« o. s. v. skulle forklares og benævnes på grønlandsk. I missionens første tid anvendtes flere af udtrykkene således, som de var, bare med grønlandske endelser, f. eks. »syndivut« (vore synder), »velsignigallugit« (velsigne dem) m. fl. Siden har disse udtryk fået grønlandsk benævnelse. Udtryk som »gud«, »engel«, »palme«, »apostel« m. fl. har fået indfødsret i det grønlandske sprog.

Grønlænderne har også hjulpet sig selv med optagelsen af de nye benævnelser og udtryk. »At læse« hedder at følge efter noget, »at skrive« hedder at sætte figurer, »at spille orgel« hedder at slå slag med hænderne o. s. v. Ved hjælp af affikser har de kunnet danne nye ord: »skib« = stor konebåd, »kirke« = taleded, »bog« = det, man blader om, »pengestykke« = noget, der ligner måne, »gryn« = noget der ligner fiskerogn, »læge« = helbrederen, »brændevin« = forstandsberøvende og mange, mange andre. Det er allesammen udtryk, som er blevet stående i sproget uden fremmedartet smag. Dog er mange fremmede udtryk blevet optaget i sproget i grønlandiseret form, f. eks. tobak, kaffe, te o. s. v. Uden tvivl ville mange flere fremmede udtryk have fået indfødsret i det grønlandske sprog, hvis sprog-

forskeren Samuel Kleinschmidt (1814–1883) ikke havde lavet grønlandske benævnelser på dem. Denne mand, som var grundlæggeren af den grønlandske grammatik og retskrivning, som anvendes endnu den dag i dag, var samtidig med en meget ihærdig »sprogrenser«. Han skabte mange tekniske og zoologiske udtryk og anvendte dem i sine bøger og spredte dem over hele Grønland igennem sine elever på seminariet. Mange af disse udtryk bruges endnu, men også mange er gået ud af brug. Det har vist, at man ikke kan blive ved med at finde grønlandske benævnelser for de nye begreber og ting. Flere og flere fremmede ord optages i sproget sådan som de er, tekniske udtryk i særdeleshed. De anvendes som rigtige grønlandske ord, kan bøjes og forsynes med endelser og deklineres som sådanne. Den udvikling kan sprogrensere ikke standse.

Som kuriositet kan nævnes det såkaldte »køkkensprog«, der vel må svare nogenlunde til pidgin-engelsk. Det anvendtes mest i gamle dage, før grønlænderne fik undervisning i det danske sprog. Det er nu efterhånden gået ud af mode.

Nogle af de grønlandske (eskimoiske) ord har opnået international anvendelse: kajak, iglo, nunatak, anorak.

Kultur. Eskimoerne er et naturfolk, og dette udtryk oversættes gerne som »et folk uden kultur«. Det kan passe, når man tænker på den europæiske kultur. Men når det drejer sig om et folk som det eskimoiske, der trods vandringer og flytten fra det ene sted til det andet har kunnet skabe deres eget samfund og igennem forskrifter og uskrevne love har søgt at bevare det, kan man sige, at eskimoerne var i besiddelse af egen kultur.

I det gamle eskimoiske samfund, specielt i Alaska, havde man en kulturel institution, nemlig mændenes forsamlingshus, såkaldt qagsse. At dette også kendtes i Grønland, fortæller flere stednavne om. Der kunne mændene sidde i fred og ro og drøfte deres særlige anliggender, og Knud Rasmussen har fortalt, at både mænd og kvinder samledes der om efteråret og holdt store fester med sang og dans for hvalens sjæl.

I hvert lille samfund fandtes der en »stærk mand«, der på grund af sine gode egenskaber og sin dygtighed til fangst var i stand til at hævde sig. Hans vilje var lov, og han støttede sig til gamle hævdvundne forskrifter til bevarelse af bopladsens eksistens. Han havde dog åbenbart ikke med retshåndhævelsen at gøre. Vi har hørt, hvordan retshåndhævelsen foregik: de stridende parter sang hinanden nidviser i overværelse af tilhørere, som virkede som nævninge. Det var tilhørerne, der med deres bifald afgjorde, hvem der var sejrherre. At den slags kunne foregå under ubrydelige former, skulle der en vis kultur til.

At eskimoerne var i besiddelse af kultur, kan også ses i deres omgangs-

FOT.: J. GALSTER

Ved indsamlede midler og statstilskud er der blevet bygget flere grønlandske forsamlingshuse; her holdes fester, vises film og dances. Huset her fra Julianehåb er både tegnet og bygget af en grønlandsk snedkermester.

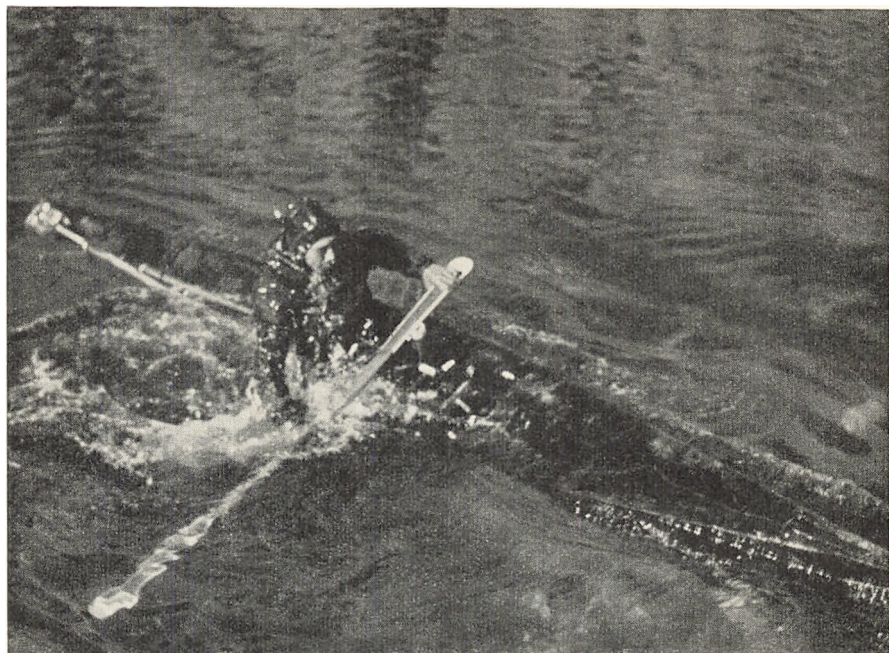
former, der kræver en vis rituel overholdelse. Knud Rasmussen fortæller i sin bog »Festens Gage« om eskimoiske gæstebud, om modtagelse af gæster og lignende forhold. Og vi føler os beskæmmede, når vi læser om forfædrenes fine og hensynfulde omgangsformer, der prægedes af personlig kultur. Lad et af sagnene give et eksempel derpå:

Sydlændingen Singajik med familie kom til den store boplads Kangek ved det nuværende Godthaab. Han blev modtaget af stedets store mand. Singajik skulle lige til at se efter, hvor han skulle slå telt, da manden sagde:

»Aftnerne er blevet kølige. Hvis du synes om det, kunne du indlogere dig hos os«. Singajik indvilgede, og da han blev færdig med at ordne rejsegodset, sagde værten:

»Nu behøver man ikke at bekymre sig om disse. Kom nu op til vort hus«. Singajik ventede, til hans vært var kommet ind og havde fundet sig til rette. Så kom han ind i huset og blev stående ved døren. Værten bød ham sætte sig ned og sagde så til sine husefæller:

»I må hellere flytte til midterbriksen, så kan gæsterne tage nordbriksen«. Da indflytningen var i orden, sagde værten: »Rejsen gør een sulten. Har I nogle kogte bidder, vil fremmede sikkert gerne have noget at spise.«

FOT.: JETTE BANG

*Den rigtige kajakfanger har som barn lært
at dreje rundt i kajak og kan med et bestemt åretag rette sig op igen,
når han kæntrer i stærk søgang.*

To store træbækkener med kogt sælkød blev båret frem og spisningen og samtalen begyndte.

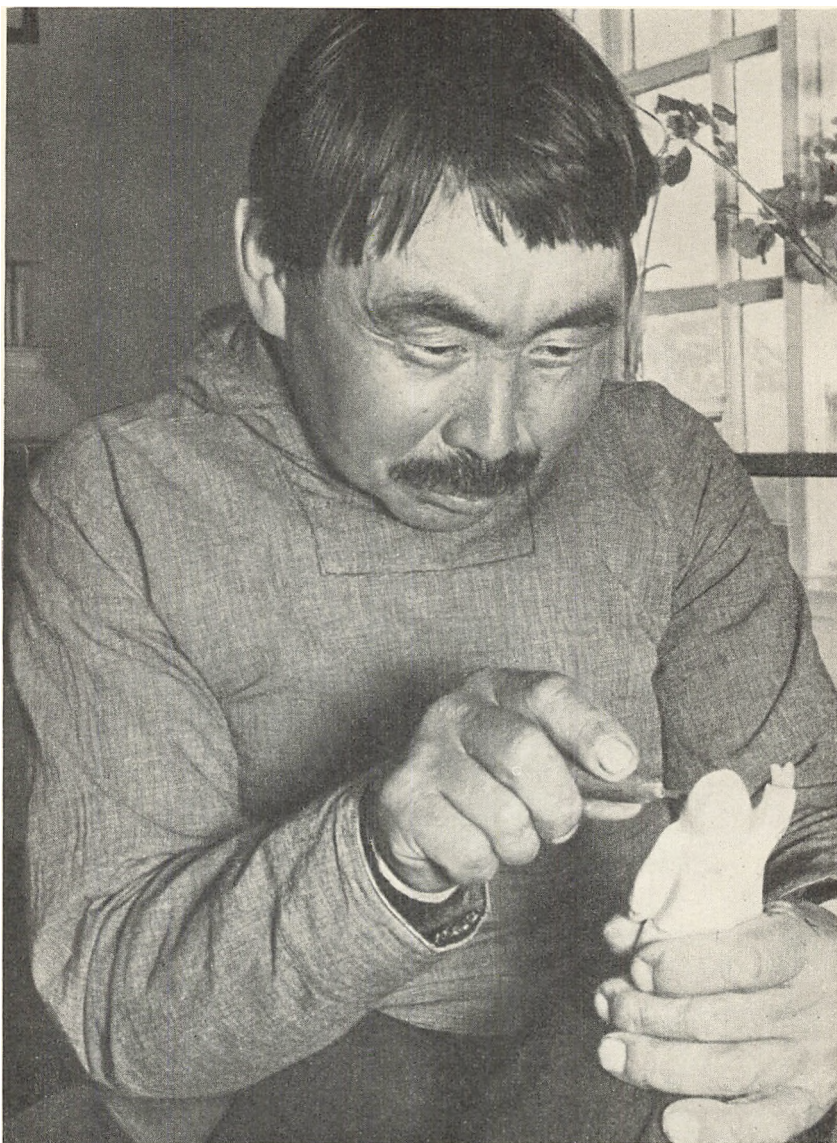
Til eskimoernes fine omgangsformer hørte deres hensynsfuldhed. De havde svært ved at sige noget direkte til een, man ville nødig fornærme nogen. Derfor har de ikke befundet sig godt, når europæerne (danske) anvendte en kommanderende tone. Selvom tiderne har forandret sig siden, finder man denne egenskab hos mange i vore dage.

Fangstredskaberne vidner også om kultur. Eskimoernes befordringsmidler var kajak, konebåd (umiak) og slæde. Ved hjælp af disse havde eskimoerne kunnet befordre sig på de lange strækninger langs verdens mest ugæstmilde kyster. Det er derfor klart, at disse befordringsmidler måtte være vel ud-tænkte m. h. t. bygning og anvendelse. Kajakken er bygget til fangst. Der anvendtes forhåndenværende materiale, drivtømmer og skind. Mange forskellige fangstredskaber har deres ganske bestemte pladser på kajakken, anbragt lige for hånden. Kajakmandens fangstdragt er nøje afpasset til kajakken, således at manden og hans fartøj er eet med hinanden uden at dette hindrer mandens bevægelser. En dygtig kajakmand kan klare sig i al

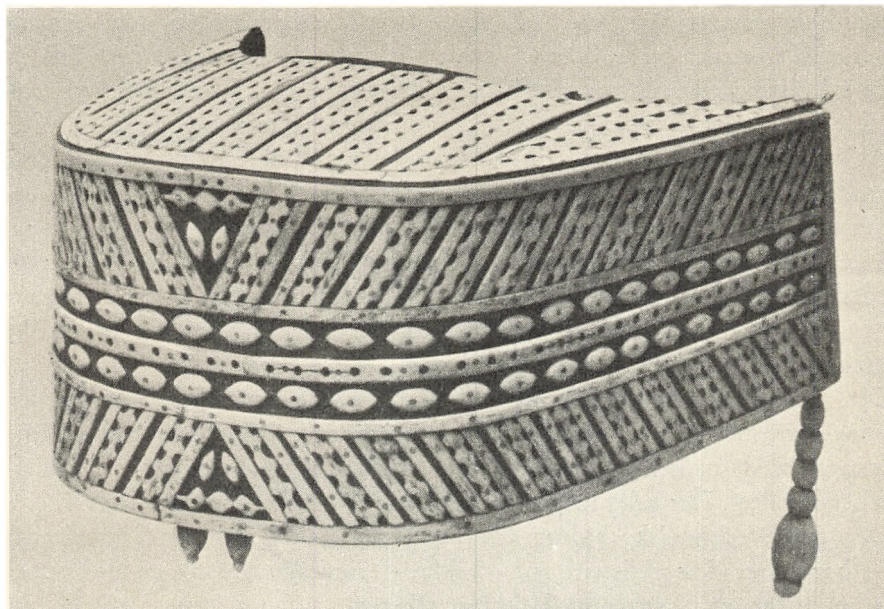
FOT.: GRÖNLANDSDEP.

Kajakjangeren er klædt i vandskinddragt, der kan lukkes tæt til om ansigtet og snøres fast om kajaksædet, så havvandet ikke kan trænge ind.

FOT.: GRØNLANDSDP.

Grønlands dygtigste billedskærere bor i Kangamiut, hvis figurer i hvalrostand er berømte og eftertragtede.

*En øjenkærm fra Angmagssalik i Østgrønland,
lavet af træ, ben og tand.*

FOT.: NATIONALMUSEET

slags vejr. Da bøssen blev indført, fandt man også udvej til at anbringe den på kajakken. (Angående kajakkens kapacitet kan vi støtte os til beretninger om, at kajakfangeren kunne bugser 5 klapmydser på en lang strækning, og man kunne anbringe 90 alke (lomvier) i og på kajakken). Alle fangstredskaberne er forarbejdede med stor snildhed og med deres specielle anvendelse for øje.

Den gamle samfunds- og fangerkultur har ikke kunnet bevares på deres høje stade, efterhånden som den europæiske påvirkning fik indpas i Grønland. Det blev en dekadencetid. Grønlænderne var ude af stand til at udbygge deres oprindelige kultur, og overgangen til den europæiske kultur var der mange vanskeligheder ved, fordi folket manglede forudsætninger for at forstå og vurdere det nye. Kun ved de mest uberørte bopladser har den gamle kultur kunnet hævde sig så nogenlunde.

Man kan sige, at det først er nu i vore dage, at grønlænderne er i gang med at tilegne sig den europæiske kultur. Der har hævet sig mange røster om, at grønlænderne må se at bevare deres gamle kultur. Men når selve grundlagene for denne, nemlig samfundslivet og fangererhvervet på grund af ændrede betingelser, ikke kan opretholdes som det var, og når den europæiske kultur banker så hårdt på døren, må man kun ønske den nuværende

udvikling fortsat fremgang. – Flere og flere grønlandere får deres uddannelse i Danmark og kan ikke undgå at blive påvirket af den danske kultur, og erhvervsgrenene bliver efterhånden de samme som i den øvrige verden. Hele det grønlandske samfundsstruktur omdannes efter moderne forbilleder. At grønlænderne er i stand til at absorbere og udvikle denne omdannelse, kan ses blandt grønlandske fåreholdere, der allerede har skabt sig en bondekultur, der er tilpasset efter de specielle forhold i landet.

I denne overgangstid er fremmed påvirknings mindre gode sider ofte mest påfaldende. For de folk, der skal lære, er det mange gange svært at skelne, hvad der er godt, og hvad der er dårligt. Det vil tage tid, før den europæiske kultur tilegnes fuldt ud af grønlænderne.

Det begyndende kulturelle arbejde skal fortsættes. Folkeskolen og den højere undervisning udbygges. Flere og flere lærer det danske sprog. Foreninger med forskelligt formål dannes, forsamlingshuse bygges og biblioteker oprettes. Der tales meget om tilegnelse af den europæiske kultur.

Den gamle eskimoiske kultur, der har båret folket igennem århundreder og har sikret dets eksistens, må vi ikke se ringeagtende på under bestræbelserne for, at den fremmede kultur tilegnes.

Kunst og husflid. Eskimoerne har ingen kunstværker skabt. De anvendte deres tid til at skaffe sig livets fornødenheder og havde derfor ikke tid til rent kunstneriske sysler. Deres boliger krævede ingen arkitektur, de havde ikke behov for møbler og pyntegenstande, deres religion krævede ingen afbildede guder. Måske havde de lyst til at frembringe noget kunstnerisk i forbindelse med forarbejdningen af fangstredskaber og klædedragt. Men så længe de befandt sig i stenalderen, var det dem sikkert meget vanskeligt at finde et brugbart værktøj. Tilløb til kunstneriske frembringelser finder man dog i klædedragten og i forarbejdningen af amuletter. I den retning lå de nordamerikanske eskimoer længere fremme, og til brug for deres fester i forsamlingshuset (qagsse) forarbejdedes meget kunstnerisk formede masker af træ.

Først efter europæernes ankomst begyndte grønlænderne at lave pynt til kajakken, fangstredskaberne og fangstdragten. Materialet var ben, hovedsagelig hvalros- og kaskelottænder og rensdyrtakker. Mange af disse ben-ting havde ingen praktisk betydning; men det var tegn på, at grønlænderne godt kunne lide, at alt, hvad der hørte til kajakken, skulle være pænt. Der fandt man trang til kunstnerisk frembringelse.

Siden har man begyndt at lave figurer af ben, ganske vist med salgstjeneste for øje. Derigennem opdagede nogle, særlig i Kangâmiut ved Sukkertoppen, at de havde kunstneriske evner og begyndte at dyrke disse. Fantasien kom i sving og anviste vej til forfædrenes sagn og fortællinger

FOT.: VARVARA INGRAM

*En samling grønlandske sagnfigurer,
kaldet tupilakker, halvt dyr og halvt mennesker.*

om mærkelige mennesker og dyr, og resultatet blev forarbejdning af kunstnerisk udførte sagnfigurer.

Østgrønlænderne ved Angmagssalik fortjener at blive nævnt for sig. Deres brugskunst stod højt m. h. t. kunstnerisk udførelse, og ved fremstilling af pyntegenstande har de lagt en virkelig originalitet for dagen, og de var de eneste, der i Grønland forstod at lave dansemasker. Det materiale, de arbejdede med, var hovedsagelig træ og ben, og de var i stand til at komponere de to materialer sammen til en kunstnerisk enhed.

Da inspektør H. Rink skulle udgive en samling af eskimoiske sagn, anmodede han nogle grønlændere om at illustrere disse. Illustrationerne, udført i træsnit, blev udgivet i Godthaab 1860. Mellem disse illustratører var en kunstner Aron fra Kangek. Han havde uden forbillede udført ejendommelige, meget karakteristiske træsnit. — »atuagagdliutit«s begavede redaktør Lars Møller (1842–1926) har ogsaa udført udmærkede illustrationer til sit blad.

Den grønlandske natur byder mange gode muligheder for kunstmalere. Først efter året 1900 dukkede de første grønlandske malere op, og nu er der en hel del, der dyrker malerkunsten med større eller mindre held. Grønlandske malere har savnet undervisning. Dog har Grønland kunnet fremvise malere, hvis arbejder fortjener at blive kendt ogsaa uden for landet og stadig vil have blivende værdi. Udstedsbestyrer Gerth Lyberth fra Sukkertoppen viste en virkelig originalitet i sine »kubistiske« landskabsmalerier. Den meget lovende Stephen Møller døde i en ung alder, men nåede at

efterlade sig oliemalerier og tegninger, der viser kunstnerisk modenhed. Den endnu levende Peter Rosing må betegnes som Grønlands største maler. Den også under litteraturen nævnte Pavia Petersen har trods kamp mod håbløs sygdom haft stor produktivitet, bedst i akvarel. Fangeren Jacob Danielsen har fortalt grønlandsk fangerliv og fangstteknik i fine akvareller. Østgrønlandereren Karale (Karl Andreassen) har leveret tegninger til illustration af Knud Rasmussens udgave af eskimoiske sagn.

Grønlandske kvinder har ydet deres bidrag til brugskunst ved deres skindarbejder. Både til kvindedragten og brugstingene har grønlanderinderne vist stor færdighed m. h. t. komposition af mønstre og farver med skindbroderierne.

Ligesom andre steder i verden leverer grønlanderne souvenirs til de fremmede. Husflidsarbejdet giver en kærkommen fortjeneste til sine dyrkere, ikke mindst til gamle og kvinder, der ikke har andre muligheder for indtægter. Husflidstingene fremstilles mest om vinteren, hvor der er rig lejlighed til at beskæftige sig med arbejder af dens slags. De fremstillede ting bliver enten solgt til indkøbere, eller gemmes til sommeren, hvor fortjenesten kan være større ved direkte salg til kunderne.

Materialet til husflidsarbejder er ben, træ, skind og strå. Der fremstilles brugsgenstande som morgensko, tasker, bæltter, skindpuder, skamler, fugleskindstæpper, stråbakker og pålæggsgafler af ben, pyntegenstande som halsklæder og broscher, og som egentlige souvenirs små kajaker og umiakker, skindbroderede etuier, modelhoveder og masker af træ og forskellige frit komponerede benarbejder.

I lang tid har der ikke været organisation af salget, og på de allerfleste steder går det nu som før, nemlig ved direkte handel mellem fremstilleren og kunden. På den måde har man handelens spændingsmoment med i købet, idet varen udbydes uden forud fastsat pris. I 1938 blev der startet foreningen »Grønlandsk husflid« med hjemsted i København. Lokale repræsentanter i Grønland indsamlede salgsbare husflidsting og sendte dem til foreningen, som sørgede for afsættelsen. Under krigen samledes varerne i Julianehaab og blev solgt til amerikanerne med god fortjeneste.

Der er blevet fremstillet mange smukke husflidsting, udført med kunstnerisk smag. Under krigen, hvor salgsmulighederne var store, blev kvaliteten af varerne betydelig forringet. Men fremstilling og salg af husflid har uden tvivl en god fremtid for sig i Grønland, blot kvaliteten holdes. Sker dette, vil det desuden hjælpe til, at grønlanderne også kan finde frem til egen kunstnerisk originalitet.

FOT.: GRØNLANDSDEP.

Grønlandsdepartementets kombinerede passager- og fragt-motorskib »Disko« har de sidste 25 år pløjet Atlanten på alle årstider.

DAGLIGT LIV I GRØNLAND

Af V. BORUM

Mødet med land og befolkning. Det allerbedste ved en rejse, ikke mindst en ugelang sørejse over Nordatlanten i lunefuldt efterårsvejr, er at nå til vejs ende. En dejlig morgen med let, frostklar luft går ankeret i Godthåb skibshavn, og skibets larmende dieselmotor standser efterladende en velgørende ro og stilhed. Imellem skib og land er der endnu et par skibslængder, der skal hives og hales med erfaring og med lempe, før vi fuldlastet kan være ved det lille brohovede, af helt ny dato, som danner lossekajen. Her er et myldrende liv, en mængde mennesker, hvoraf de fleste om lidt strømmer ombord for at sige goddag, ønske en velkommen og høre nyt fra hjemlandet; man mærker nu, at afstanden imellem København og Grønland virkelig er stor og præger den daglige tilværelse med følelsen af at være isoleret fra omverdenen. Kommer man her med forestilling om at se kajakker, eventuelt snehytter, brogede skindklæder og leende brune eskimoer med hårtoppe, ja – da bliver man skuffet og noget forbavset. Der er intet i den retning. På brohovedet står grønlandere og danske kvinder,

mænd og børn tæt imellem hinanden, og i deres europæiske klædedragt, omend med et let arktisk anstrøg hist og her, er det umuligt med sikkerhed at udpege, hvem der er født hvor.

I baggrunden rager et fleretages, rødmalet pakhuis med lossebro og et utal af porte og luger højt op. På hjørnet en telefonboks imellem skure med redskaber i broget mangefold. På pladsen, der nu er vel planeret, men for få år siden var en fjeldknold, ligger stabler af byggetømmer, gavnjern, tønder og kasser i alle størrelser. Øjet fanges af en halv snes parkerede knaldrøde lastbiler med isbjørn, navnet »Godthåb« og et nummer i hvidt på førerhusets dørflade. Og resten af pladsen optages af en svingkran og små, energisk snurrende, drejende og vippende gaffeltrucks, alle bemandede med cigaretrygende eller tyggegummifortærende gavtyve til grønlændere, som betjener kobling og gear med samme elegance og rutine, som den hvormed deres fædre kastede harpuner eller håndterede kajakåren.

Og – hvem er det så, der utålmodigt stampende med fødderne og begravnende hænderne dybt i frakkelommerne for at holde varmen, står ventende på, at forbindelsen imellem skib og land bringes i stand? Forrest en gruppe af landets øverste embedsmænd. Landshøvdingen, chefen for alle administrative organer, landsdommeren i samtale med landslægen, Grønlands provst, skoledirektør og seminarieforsøger i gruppe med lederen af landets tekniske forvaltning, cheffingeniøren, drøftende aktuelle skolebyggeproblemer. Der er en hel rad af koloniens embedsmænd, lægen, redaktøren med pressekameraet skudklar, handelens mange unge assistenter, som får ventetiden til at gå med at konversere en kreds af koloniens kønne, unge kontordamer. Telegrafbestyreren, overbetjenten og kæmneren morer sig tilsyneladende over nogle nye anekdoter, mens elværksbestyreren lige bagved ser ud til at forklare et par ingeniører og en kontorchef, hvorledes hele Grønland burde udvikles, hvis det stod til ham.

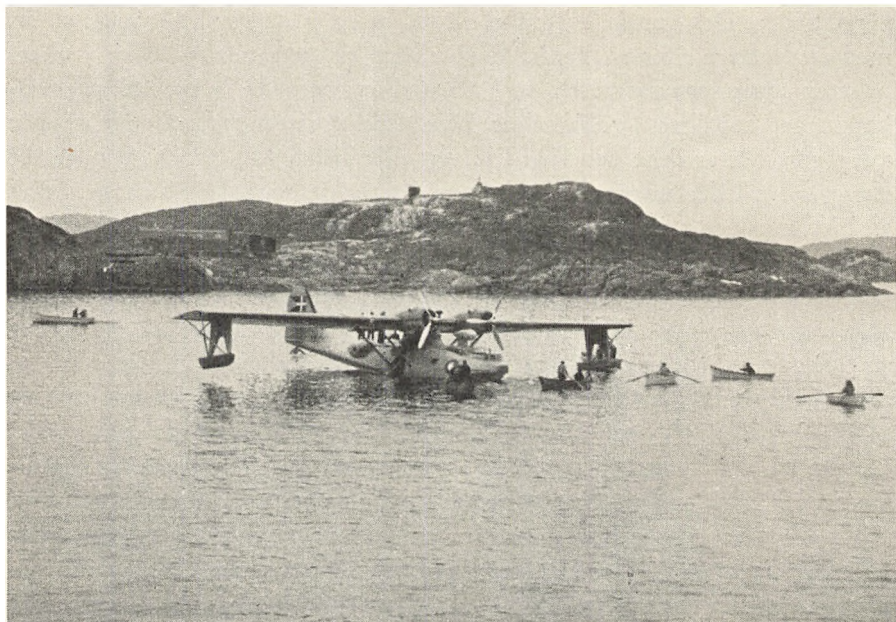
Grønlænderinderne i alle aldre, dog mest unge, er rigt repræsenterede på brohovedet, hele sceneriet er jo så spændende, hvordan ser den nyankommende unge danske assistent ud? Hvorledes er moden mon i Danmark nu, hvordan skal håret sættes, hvad farve har nylonerne o.s.v.? Og børn, lige fra små velstriglede damer og herrer i stiveste puds til friluftslivets beherskere, barhovedet, håret i vild uorden, ansigtet lidt ubestemmeligt uden særligt kendskab til sæbe og svamp, ligegyldige for vejr og vind i tynde, brogede anorakker, bukser med lidt rifter og tilfældige lapper og med ål i hullede sokker afsluttende toilettet med resterne af sommerens gummisålede lærredssko. De piler rundt imellem de høje herrer og flokken af de daglejede havnearbejdere under pludren, råb og gavtyvminer – livet er herligt, bare der sker noget, som kan opretholde eller tilfredsstillende nys-

gerrigheden. Det kunne jo også gå så vel, at en passager skulle have et lift med en kuffert eller en pakke med udsigt til tyggegummi eller – allerhelst en smøg som ducør. De små allestedsnærværende fyre er alt for velkendt med tobakkens velsignelser. Men deres gnistrende, strålende øjne er allevegne, der er ikke den fugl i luften eller fisk i vandskorpen, uden alt observeres på den baggrund, om det er bytte for henholdsvis en sten eller en hjemmegjort primitiv fiskekrog for at havne med stolthed i spisekammeret. Godthåb er i disse år jo også alverdens bedste legested for enhver rask knægt. Rullende og tippende lastbiler, smugture i jeep, spændende skibslaster på vej fra skib til pakhuse, byggepladser med glade, syngende og fløjtende håndværkere på stilladserne, tårnhøje radiomaster under rejsning, bulldozeren, der kravler op og ned ad fjeld og med kæmpesprængninger i fjeldene døgnet rundt – alt for meget, hvis man skal følge med, og som en lille knægt udtrykte det: »det sinker sådan at passe sin skole«. De grønlandske småpiger er vel mere rolige i det, men man ser nu ofte, at de ikke står tilbage for drengene, når frihedens gyldne tumletilværelse udfolder sig imellem koloniens mange brogede huse, på de rundt om liggende fjeldsider eller på stranden – alle grønlandske bebyggelser ligger ved åbent vand.

Der er én ting, der udover landskabet, de omgivende tilsneede fjelde, straks overbeviser en om, at man befinder sig i Grønland. Det høres øjeblikkeligt, at det grønlandske sprog dominerer i de omståendes tale, udbrud og tilråb. Kun imellem 5 og 10 % af befolkningen taler dansk, selvom en noget større part nok er i stand til at forstå en hel del dansk tale.

Skibets besætning og tilkomne grønlændere tumler med agterfortøjninger og landgang, og imens åbner havnen sig for ens blik. Havn er nu så meget sagt for den, der ikke vil anerkende et par af landskabets sø- og vindskærmende småvige som havnebassin; men atter her er naturen imod og gør det til et både vanskeligt og uhyre bekosteligt problem at ændre klippesider og tage hensyn til en ca. 5 meters vandstandsdifference ved ebbe og flod, ifald man vil skabe en havn med kajer, stabel- og pakhusplads.

Kystskibet »Tikerak« ligger her tilfældigt. »Tikerak« betyder »besøg«, og det er dette lille træskibs skæbne som en omnibus at farde imellem det nordlige Upernavik og det sydlige Julianehåb med »omstigningspassagerer«, post og livsnødvendigt stykgods igennem alle kystens kolonier det meste af året, indtil vintermørke og islæg i nord og uroligt vinterklima i syd gør al regelmæssig rutefart uigennemførlig. I selskab med »Tikerak« ligger Godthåbs tre skonnerter opankret, sammen med store lægttere klare til at modtage skibets last af byggematerialer, levnedsmidler til butikken,

FOT.: CHR. VIBE

Den danske marines vandflyvere gæster ofte landets større bosteder; det ville iverigt koste millionbeløb at skabe flyvepladser i det uvejsomme fjeldterræn.

forsyninger til sygehuse, skoler, kontorer og private forsendelser af møbler og livsfornødenheder. Disse rummelige, solide træskuder med dansk skipper og stoute grønlandske besætninger har i årevis taget livtag med alskens tåge, storm og is og slæbt tonsvis af forsyninger af enhver tænkelig art fra brædder, tagpap, fiskegrej og komfurer til bukseknapper, hofteholdere og parfume fra kolonien som transitplads til butikkerne ved udsteder rundt om i oplandet og herfra indbragt ladninger af grønlandske erhvervsprodukter som saltfisk, tørfisk, sælspek, torskelever og levertran, skind af sæl, ræv og rensdyr, fuglefjer, saltet laksørred o.s.v.

For svaj i havnens inderste kroge ligger de håndgribelige udtryk for dels, at befolkningen må hente deres indtægter på havet og dels, at al indenlandsk samfærdsel går ad søvejen. En hel flåde af grønlænderes både, små og halvstore motorbåde, som alle udnyttes i torskefiskeriet mærket af dagligt slid under hårde, klimatiske betingelser; og næsten alle med præg af statsbetalt velholdthed embedsmandsfartøjer, landshøvdningens kutterlignende langrejsebåd, provstebåden, lægebåden og koloniens rejsefartøj plus den uundværlige slæbebåd. Det interessante ved disse fartøjer er, at de alle sejles af en grønlandsk besætning, hvis viden om motorens ædle

FOT.: VAGN HANSEN

Ved enhver landgangsbro modtages de besøgende af befolkningens nysgerrige repræsentanter; pudsigt – overalt med hænderne i lommerne, men altid hjælpsomme.

dele nok er begrænset, men til gengæld er grønlændernes erfaring om vejr, vind og skærfyldte passager kysten langs så overvældende, at ingen dansk er »kaptajn« på selv sit eget fartøj.

Landgang. Toldvæsen er der intet af, så landgangen går glat. Det eneste problem er at få sig selv og sit gods bragt til sit fremtidige opholdssted, hvadenten dette er det overbelagte gæstehjem eller privatindkvartering hos en dansk familie. Gæstehjem findes kun i tre kolonier, og de senere års mange byggeforetagender forårsager, at disse hjem er overbelagt med teknikere og håndværkere både sommer og vinter. Som eneste koloni på vestkysten har Godthåb et egentlig vejnet, sammenlagt vel 7 til 8 km. Derfor har man forsøgt sig med en bus i halvtimes drift til eller fra skibshavnen. Stolt pranger den i nationale farver, men den må finde sig i at aflevere bagaksel, gearkasse eller andre vitale dele, hvis der opstår periodisk mangel på sådant ved uheld med lastbilparken. Idag kører den dog, vi tager plads, 30 personer ialt. De danske ret tavse, men vognens flertal af grønlændere højlydt og ivrigt diskuterende. Man sidder i en jævn fordeling imellem hinanden, her kendes ikke raceforskel. Et trut, hornet skal bruges, når det er der, og så går det over den isglatte vej med huller og sten.

Godthåb har sædvanligt om vinteren et metertykt snedække, og meget hyppige storme skaber dynger og driver overalt på vejnettet. Hver dag rykker en kraftig buldozer ud og klarer snerydningen. Derfor kan man ordinært gå iført sine pæne sko hele året rundt, så de unge grøn-lænderinder har ikke været sene til at gøre sig det til vane at promenerer silkeben i mere eller mindre højhælede sko. De grønlandske kamikker er her næsten en saga. Godthåbs skibshavnsvej er i det hele taget blevet byens promenade, hvor man lufter sit nye tøj eller den fine og dyre barnevogn, lige modtaget fra et dansk firma. Ved at gå sig en tur fra skibshavnens yderste næs og til hjertet af den ældste kolonidel, som udgøres af kolonibestyrerboligen – Hans Egedes gamle våningshus – omgivet af en gammel butik, bageri, pakhuse m. m., da kan man helt sætte sig ind i koloniens dagligliv. Her møder man alle og ser alt.

Umiddelbart efter starten fra havnen passerer vi en kantine for de grønlandske havnearbejdere. Medbragt mad eller på stedet indkøbte smaaretter indtages i hast, dernæst kaffe uden rationeringsmærker, og fremfor alt tobak og slik, det er serveringen – men lyt til den højrøstede samtale, her får enhver sit rygte analyseret i enkeltheder, især de danske. Man taler om piger fester med øl og dans, beundrer hinandens nyerhvervelser og, hvad særlig er værd at lytte til, her begynder man at diskutere fagforeningsideer, lønvilkårene, de dårlige tider og vejer for og imod Grønlands opbygningsprogramms tempo, form og retning. Imellem disse relativt unge folk fødes måske i disse år kommende samfundsorganisatorer, politikere, og – hvem ved – oppositionsledere. Et træk er idag grønlandsk i de små mados- og tobaksfyldte rum; der skal tilsyneladende intet til, før den lysblonde, krøl-lede Sakæus tager sin mundharmonika, eller alle pigers ven, Vittus, med de gnistrende sorte øjne, hanker op i en stor, kostbar harmonika og starter et tilfældigt men originalt og umiddelbart glædekor af sang og musik. Den dag i dag er grønlænderen i arbejdets pauser parat til at vise sin naturlige livsglæde, er end arbejdstøjet gennemblødt af regn og sne eller lemmerne stive af kulde og blæst. Restaurationer eller krostuer kendes ikke i landet, men Godthåb skibshavnskantine er måske en forløber.

Koloniens institutioner. Og mens vi fortaber os i beskuelse af natur og bebyggelse, haster stedets beboere forbi os. Alle har tilsyneladende travlt; men med hvad? Der er skoler overalt i Grønland, alle børn imellem 7 og 14 år går til undervisning hver dag, er end udbyttet forskellig fra sted til sted eftersom lærerne er mere eller mindre uddannet som pædagoger. Ved alle større pladser er sagen vel organiseret. Bygninger, materiel og personel er i orden. Den grønlandske befolkning vokser imidlertid sær stærkt, og det er et særkende, at ca. 20 % af det samlede, grønlandske samfund er børn.

Der skal derfor uforholdsmæssig mange og rummelige skoler til for at klare det oplysnings- og undervisningsarbejde, som netop nu skal danne den naturlige basis for landets sociale og kulturelle opbygning og for erhvervenes forcerede udvikling og modernisering.

Men se nu »Ane«, »Frederik«, »Ole«, »Pernille«, »Henriette« og »Arqaluk«, der på vejen en tidlig morgen med de grønlandske skolebøger under armen eller i en hjemmegjort skind- eller tøjpose, de haster til børneskolen, hvor duksen står på hushjørnet parat med en gammeldags klokke for at melde, at dagens skolegang begynder. Børnene haster vel, fordi kirkeuret viser få minutter i 8, men også fordi det er spændende, interessant og rart at gå i skole. Spørg dem – de er alle glade for skolen, måske mere, end deres små kammerater for eksempel i europæiske byer. Egentlige skulkere eller ulovlige forsømmelser kendes ikke. De lærer grønlandsk (modersmålet), skrivning, regning, historie, naturfag, sang, tegning m. v. som i enhver elementærskole, men desuden et »fremmedsprog«, nemlig dansk. Lærerne er fortrinsvis grønlandere, der ofte selv har vanskelig-

Automobiler er endnu en nyhed i Grønland. Tomgang kendes ikke; er der ikke normal last, så er der et læs af skibspassagerer eller grønlandske arbejdere.

FOT.: JETTE BANG

heder med det danske sprog, så ikke altid er resultatet så særlig fornemt. Børnene har dog lysten, og det ses, at det går fremad i de senere år.

Men Godthåb er en skoleby, og har altid været det. For mere end 100 år siden grundlagde kirkens mænd her et seminarium, som skulle uddanne kateketer, d.v.s. personer, der både kunne undervise børnene og varetage gudstjenester og klare et menighedsarbejde. I begyndelsen af dette århundrede rejstes en anselig bygning til formålet, og idag er institutionen vokset til et kompleks, der med godt 15 større og mindre bygninger karakteriserer en del af kolonien. Dagen igennem går undervisningen efter europæisk mønster, mere end et halvt hundrede unge mænd slider i det, men får også tid til at gå ture på vejen i grupper diskuterende alt fra bysladder til atomteorien, eller til en rask fodboldkamp med koloniens anden ungdom. De har deres studiekredse, deres sportsforening og eget danseorkester og kirkekor. Her er den kerne af ungdom, der sammen med en mængde håndværkslærlinge i lære i Grønland eller i Danmark skal tage ansvaret for og det vanskelige hverv at bringe Grønland frem. For ikke så mange år siden var seminaristerne alvorligt udseende grønlandere i skindbukser, anorak og pelshue – idag er det livlige, sportsmæssige unge i benklæder og farverige pullovers ellers sweaters, ganske som ungdommen andetsteds, der vel slider bagen blank i timer med sprog, naturfag og teoretisk materie, men som også med liv dyrker sløjd og går på hænder eller slår flyvespring i gymnastiktimen. Det største skoleproblem er for tiden den påbegyndte sondring imellem kirken og skolen i Grønland. Hidtil historisk og af mange praktiske hensyn nøje knyttet sammen, men nu en deling udfra faglig og samfundsmæssige krav.

Godthåbs kirke har dannet rammen om en uendelig række af begivenheder. Går man herind, møder der én minder, gående flere hundrede år tilbage, til »apostelen« Hans Egedes og hans Hustru, «Gertrud Rask's» store menneskelige og åndelige indsats. Der er traditioner her, ikke mindst vedligeholdt af f. eks. kirkens 70årige organist, i ydre og indre en grønlandsk høvdingeskikkelse. I vore dage aftager på ordinære søndage vel kirkesøget noget overalt i Grønland, men dog ikke i den grad, som tilfældet er mange steder i andre lande. Ved højtider og ved den mindste ekstraordinære anledning er landets kirker fyldte til sidste plads. En søndag ved Godthåb ser man næsten alle ældre grønlandere i kirken både kl. 10 og kl. 17. De kommer vandrende ad vej og over fjeld i kirkeklæder med deres gamle, slidte grønlandske salmebog i hånden, hvadenten solen stråler i glødende farver over Godthåbsfjorden eller vinden og den snefyldte frostluft får øjnene til at løbe og gør huden blå og øm indtil smerte. Hvad de skal med salmebogen er iøvrigt ikke indlysende, da de kan dens ca. 400

FOT.: VARVARA INGRAM

En snestorm har næsten udsløjet Godthåb skibsvej, hvor et par godthåbere strider sig forbi telegraf- og radiostationens lille kontorbygning.

salmer udenad, endda alle versene. Men de yngre generationer savnes mere og mere på kirkebænkene. Dagliglivet er nu så fyldt med tidtagende hverv, at søndagen tages til hjælp, når man bygger sit hus, eller – og måske især – når man vil ud på den fangst og det fiskeri, som tiden er for knap til om hverdagen. Det ligger endnu enhver grønlander i blodet at gå på jagt, enten for at opleve friheden, at føle naturen i sig eller det nødvendige, at skaffe mad til huse.

Spørger man f. eks. seminariets gamle tømrer, grønlander Peter Lund, om Grønlands ny tid, så retter han lidt på sin gigtkrogede skikkelse og svarer med et smil – jo i mine unge dage gik jeg i kajak og i kirke – det var mit liv dengang. Nu sker der jo så meget. Alt vokser. De unge skal drive sport, høre radio, studere kommissionsbetænkninger i studiekredse på biblioteket eller læsestuen, læse aviser, skrive breve til deres venner og slægtninge, der studerer i Danmark, de skal ud at rejse, de sidder og pusler med fremkaldning af fotografier; danse og spille skal de også, og de bliver gift i en meget tidlig alder og får børn, som skal klædes og have føden – hverdagene slår ikke til, søndagen er næsten den travleste dag nu.

Administrationen. Vi lægger vejen indenom koloniens centrum, iøvrigt centralen for hele Grønland, administrationsbygningen. Det lyder stort og kompliceret, men er i realiteten en lang, lav barak, opført af dele fra forhenværende interneringsbarakker i tyskertidens Danmark. På gavlen er en opslagstavle med landets sidste officielle bekendtgørelser og fartplanen for skibe på vej til eller fra Danmark og de indenlandske, kystgående forbindelsesskibe. Dagen lang kommer befolkningen her og studerer det sidste nye. Der står nogle mindreårige, ikke særlig rene på hænder eller i ansigt. Men hvorledes skal de også blive det? Vand er en af de mest efterspurgte varer i Godthåb, i hele Grønland iøvrigt. En tank på en påhængsvogn fyldes med møje og besvær ved en sø i koloniens udkant og trækkes derefter af en traktor rundt fra hus til hus, hvor vandet bæres ind i køkkenernes vandtønder. Vandet forbruges hurtigere, end det kan skaffes frem, og så begrænser frosten i lange perioder endda vandets tilstedeværelse i søer og vandløb.

Men – yderligere belastet med dette livs- og samfundsproblem går vi igen gennem administrationen. Landshøvdingen holder møde i sit store lyse kontor, afskåret fra afbrydelse ved et par grønlandske kontorister i et glasbur.

FOT.: CHR. VIBE

*En dag vil den grønlandske ungdom
være at finde imellem andre landes konkurrerende sportsfolk.*

FOT.: CHR. VIBE

Fra den gamle seminariebygning i baggrunden tilhøjre går lærere og elever i procession til festgudstjeneste, hvorunder årets kateketer skal ordineres.

Her sidder desuden en grønlanderinde som telefonistinde. Kolonien har et udviklet telefonnet med central åben næsten dag og nat. De kan i hvert fald nårsomhelst ringe efter brandvæsenet. To mand er til stadighed på vagt ved siden af byens eneste sprøjteligende køretøj, pumpe kan den og rød er den. Med sin konstant kunstigt opvarmede, rummelige tank og betjent af et lille velinstrueret grønlandsk mandskab har den allerede reddet værdier for hundred-tusinder af kroner.

Hvad der slår en, og samtidig kendetegner dansk administration i Grønland, er det samvirke, der finder sted imellem danske og grønlandere som f. eks. indenfor kontorbarakkens vægge. Der sidder grønlandere som tolke, som kontorister og pengeforvaltere. Koloniens nye danske overbetjent har en uddannet, ung grønlandsk betjent over for sig ved skrivebordet, såvel som i det praktiske arbejde i byen eller i motorbåd rundt i det milevide distrikt.

Med den såkaldte civilisationens indtrængen eller bevidst forcerede organisation følger godt og ondt. Kriminaliteten, omend den næppe er af så alvorlig en karakter, som almindeligvis andetsteds, stiger jævnt i Grønland.

Mere roligt er der på skoledirektørens kontor. Problemerne her er idag flere bygninger og flere lærere. Sommerferien har i snese af år været på tre måneder, og nu vil man nedskære den til to. Den grønlandske befolkning er konservativ, så hvad skal det ligne at afkorte en ferie, hvor livet skal leves, såvidt muligt ude på fiskeri- og fangstpladser. Samfundet og

hjemmene har desuden brug for børnenes arbejdsmedhjælp, en indsats hvor de automatisk trænes op i erhvervene. På tværs heraf kommer skolen og vil undervise børnene om sommeren – de gamle grønlændere finder det mærkeligt og siger: »det er også disse m o d e r n e tider«.

De moderne tider viser sig dog også på anden og mere håndgribelig måde. I Vestgrønlands 13 kolonier går man i biografer og ser nyt program omtrent hver uge. De udenlandske og hjemlige filmshelte adspredter, morer, og fortryller også grønlændere. Seminariets gymnastiksal har siden 1921 fungeret som biograf visse aftener om ugen, og når de ca. 125 tilskuere lukkes ud, er stemningen og samtalerne ganske som udenfor en storbys neonoplyste biograf, udbyttet er dog næppe det samme, det kniber stærkt med at forstå indholdet af filmene. »De tre Musketerer«, »Three Little Words«, »The Treasure Island« og lign. er dog træffere der som her. Når den førstnævnte har gået et par gange, ser man Godthåbs drenge i 10 til 12 års alderen fægte drabeligt med kæppe eller kosteskafter rundt om imellem husene. Fred Astaires og Ginger Rogers dansetrin giver også i Grønland et svagt genskin ved animerede dansemik'er enten ved skoleballer, ved dans i hjemmene eller når lystigheden er størst i det for lejligheden ryddede tømrværksted, der fra ældgammel tid i alle kolonier har været forsamlingssted for ungdommens danselystne. Godthåb mangler endnu et »Folkets Hus«, en forsamlingsbygning rejst til formålet, men Julianehåb, Frederikshaab, Sukkertoppen, Holsteinsborg m. fl. har efterhånden brugbare forsamlingshuse, hvor der vises film, holdes foredrag, og hvor officielle og private større festligheder kan holdes. F. eks. var Sukkertoppens mødelokale i år rammen for en vellykket børnehjælpsdag med arrangementer, konkurrenceskydning, tombola o.s.v., der indbragte flere tusinde kroner som bidrag til driften af børnesanatorierne i Umanak, Sukkertoppen og Julianehåb.

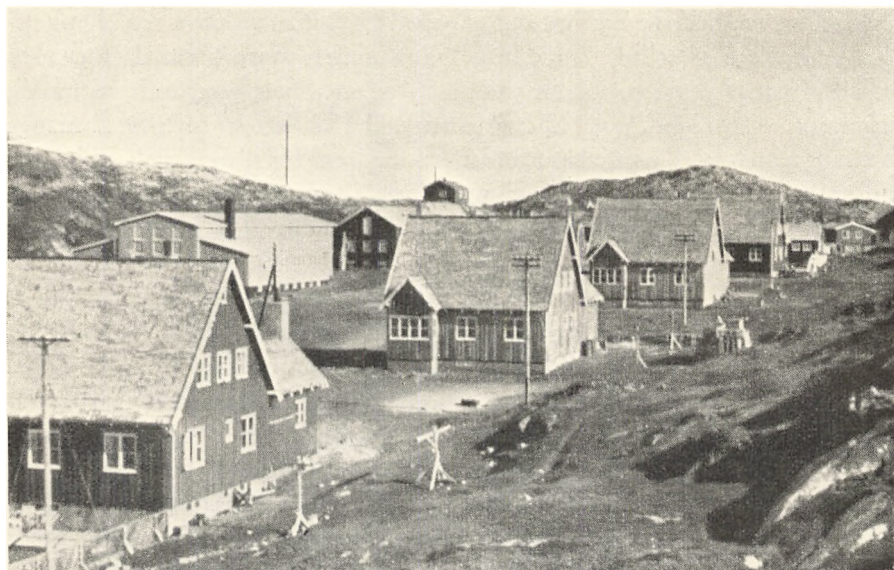
Ud fra et af administrationskontorerne lyder en wire-recorder. Det er en kontorchef, der indtaler et radioforedrag om, hvorledes de nye kommunalbestyrelser, der afløser en mere end 25årig kommunerådsinstitution, nu skal sættes i drift. Herunder bliver Grønlands nyansatte ni kæmnere de centrale figurer. Befolkningen i Grønland har navnlig i de seneste år peget på, at de gamle kolonibestyrere sad inde med afgørende betydning indenfor handel, retsvæsen og socialforsorgen. Dette er nu ændret, så kolonibestyreren fremtidig kun er handelsmanden. Dommere og politibetjente klarer retsvæsenet og alle sociale opgaver løses af kommune- og kæmnerkontorer. Her henvender man sig om invalide- eller alderdomsunderstøttelse, husbygningslån eller om økonomisk hjælp til anskaffelse af motorbåde og andre kostbare erhvervsredskaber, om alimentationsbidrag o.s.v.

Alene det godthåbske bysamfund, på blot 1500 mennesker er i alle enkeltheder en kopi af et helt lands befolkning under andre himmelstrøg, med alle de mangfoldige problemer, som nu en moderne samfundsindretning rummer, i Grønland blot i lilleputformat. Det er derfor, der skal så mange embedsmænd til i administrationen, til undren for den grønlandske befolkning, men der skal jo lige mange specialister til, hvad enten der skal administreres store eller helt store beløb for 25.000 eller for 500.000 personer.

Kontorer er der mange af selv i lilleputbyen Godthåb. Postkontoret er af gammel dato. Godthåberne har familiemedlemmer overalt i Grønland, og med de lange og forholdsvis sjældent forekommende forbindelser, så må man skrive breve. Landet har egne frimærker. Posten skal samles, dateres, sorteres og pakkes som på ethvert posthus. Her er det grønlændere igen, der klarer hele arbejdet enten unge mænd eller søde unge piger, som charmerende møder en med et smil og: »hvad var til tjeneste?«

Når fiskeren Apollus har afsat sin fisk og hos fiskehusets formand modtaget en vægtseddel, må han hæve kontanterne – der er særlige grønlandske mønter og pengesedler – på kolonikontoret. Her kan han sætte det eventuelle overskud i en grønlandsk sparekasse og få sine 4 % i rente om året. Her tegner han forsikring på båd eller hus imod skader og brand. Og her giver han sine skriftlige rekvisioner på særligt udstyr eller varer, som ikke findes i den grønlandske butik, og som derfor må indforskrives fra Danmark. Er så forretningerne vel overstået på kolonikontoret, mødes de frie, grønlandske erhververe i en klynge omkring koloniens flagstang og salutbatteri, eller, hvis vejret er for brutalt, langs en lægivende husvæg. Her står, som ved små fiskerlejer, en gruppe og ryger eller vender skrån og spytter i kreds, mens man diskuterer alle livets problemer, fiskepriserne, de nymodens fiskegrejer, butikkens vareforsyning og priser, eller de ældre beretter om de gode gamle dage, da alt var meget bedre end nu. Nå koloniens gamle klokke, der hænger under et sirligt håndudskåret lille tagværk på postkontorets gavl, sender sine dybe malmtoner ud og melder fyraften, da strømmer snese af håndværkere, kontorister, daglejere og andre lønslaver forbi, og enkelte giver sig tid til at lytte til »de gamle«s visdomsord. Alle med hænderne dybt i lommerne, en vane der i Grønland erhverves allerede i barnealderen.

»Rævedalen«. I et lille dalstrøg i Godthåb lå før den anden verdenskrig et rævestutteri, som imidlertid blev flyttet sydover, hvor betingelserne skønnes at være bedre for de hvide og blå ræve. Denne dal har undergået en lynhurtig forvandling på de få år. Her ligger først og fremmest det nat og dag snurrende elværk. Dieselmotorer og generatorer skinner, og træder man ind

FOT.: GRØNLANDSDEP.

Imellem »Rævedalen«s embedsmændsvillaer på række ses Sydgrønlands stort anlagte bogtrykkeri og bag dette gavlen af Godthåb elværk.

i maskinhallen, er der intet udover de grønlandske assistenter, der minder om Grønland. Elværkets bygning her som i de øvrige kolonier har betydet en revolution. Flere og flere grønlændere får indlagt lys og mange opdager efterhånden behageligheden ved anvendelse af strygejern og kogeplader. Støvsuger lejer man på elværket og her – ja her opdager man desuden, når regningen skal betales for elforbruget, at det ikke er billigt, navnlig ikke hvis man bruger lys hele natten som i det »gamle« Grønland, hvor ingen sov uden lys i stuen. Måske var man bange for fjeldgængere eller andet overnaturligt pæk.

Bag elværket rejser sig en imponerende bygning, Sydgrønlands bogtrykkeri, måske det største hus i landet. I maskinhallen står 4 presser badet i lyset fra 72 lysstofrør anbragt på loftet 6 à 7 meter til vejrs. Her er alt samlet i en moderne arbejdsgangs rækkefølge, papirlager, hånd- og maskinsætter, trykkeri, bogbinderi og lager. Teknik overalt og så at sige helt betjent af grønlændere. Her arbejdes på ældgamle traditioner. Trykkeriets lillebror, et anlæg ved kolonien Godhavn gør ikke det sydgrønlandske rangen stridig. Først i de seneste år er kapaciteten af trykkeriet vokset på højde med behovet af tryksager. Den gamle trykkeribygning blev for trang, og der er man nu igang med en ombygning, der skal forvandle huset til et hårdt tiltrængt alderdomshjem for koloniens gamle og

FOT.: GRØNLANDSDEP.

Billedet er fra 1938 ved et mindre sted, men situationen er tilbagevendende: en byggepassiar med sin nabo om børn, butikens varer eller måske om nye emner til det forestående kommunerådvalg.

FOT.: GRØNLANDSDEP.

Alderdomshjemmets beboere nyder solen, og snakken går om »de gode gamle dage«, hvor sælkød, og ikke som nu evindelig fisk, var dagens ret.

svagelige. Imens går de nye maskiner i »Rævedalen« under højtryk med produktion af skolebøger, salmebøger, nyere oversat grønlandsk litteratur og papirer og blanketter til hele landets administration, valgbreve, stemmesedler, kandidatlistes, spiritusbøger, arbejds-sedler og kvitteringer, telegramblanketter o.s.v. det utal af dagliglivets tryksager, der overalt kendetegner et organiseret samfund. Dog vigtigst af alt er trykningen af Sydgrønlands avis, atuagagdliutit, der nu med sine mere end 80 år skal ændres til et moderne grønlandsk- og dansksproget oplysnings- og meddelelsesorgan for hele landets befolkning. Af helt ny dato er startet en dagligt udkommende, særlig Godthåb avis i såvel en grønlandsk som dansk udgave.

Grønlænderkvarteret. Det er ikke 25 år siden, at der i Godthåbs hjerte lå småhuse eller nærmest hytter af sten og græstørv. Idag står på samme sted af udseende nette træhuse. Abel boede for 25–30 år siden i en »jordhytte« og var fattig, men forstod, at fiskeriet gav muligheden for bedre kår, og har nu træhus, møbler, symaskine og radio, desuden motorbåd i havnen og penge i sparekassen. Et slid tidlig og silde, men han viste, at det lod sig gøre.

Den del af befolkningen, som med held og energi er gået med i den almindelige udvikling bygger moderne huse. Ikke alle har de sørget for de bedste og de absolut nødvendige isolationsmaterialer. Enten fryser de med anstand eller putter alle pengene i kakkellovnen; men der er vundet det, at familiens mange medlemmer har fået bedre plads til nogen fordel for hygiejnen. Godthåb har, og det er denne koloni ikke alene om, et fattigkvarter, hvor byggeskikken er langt bagud, og hvor boligforholdene er trykkende. Man kan kun anføre, at udviklingen fra hytte til hus er synlig og accelerer år for år; det er ligefrem muligt at se tidsforskellen imellem de ringere stillede grønlanderes småhuse og de grønlandske bestillingsmænds eller fastlønnedes større, bedre og pynteligere villalignende huse. Familielivet og interessen for Grønlands fremtid er den samme overalt, hvor man end går på besøg, hvilket man iøvrigt trygt kan gøre, for den grønlandske gæstfrihed er ikke uden grund berømt. I Godthåbs »Islandsdal« bydes der på en ret fisk uden kartofler og dertil en kop te måske med rugbrød smurt med margarine. I byens »villakvarter« derimod hyppigere kød af søfugle, en rype, hare eller i jagttiden rensdyrsteg; kartofler mangler ikke, forsåvidt butikken ikke er udgået for denne vare. Og til kaffen serveres hvedebrød fra bageren. I skolen vil det nok være muligt i påklæd-

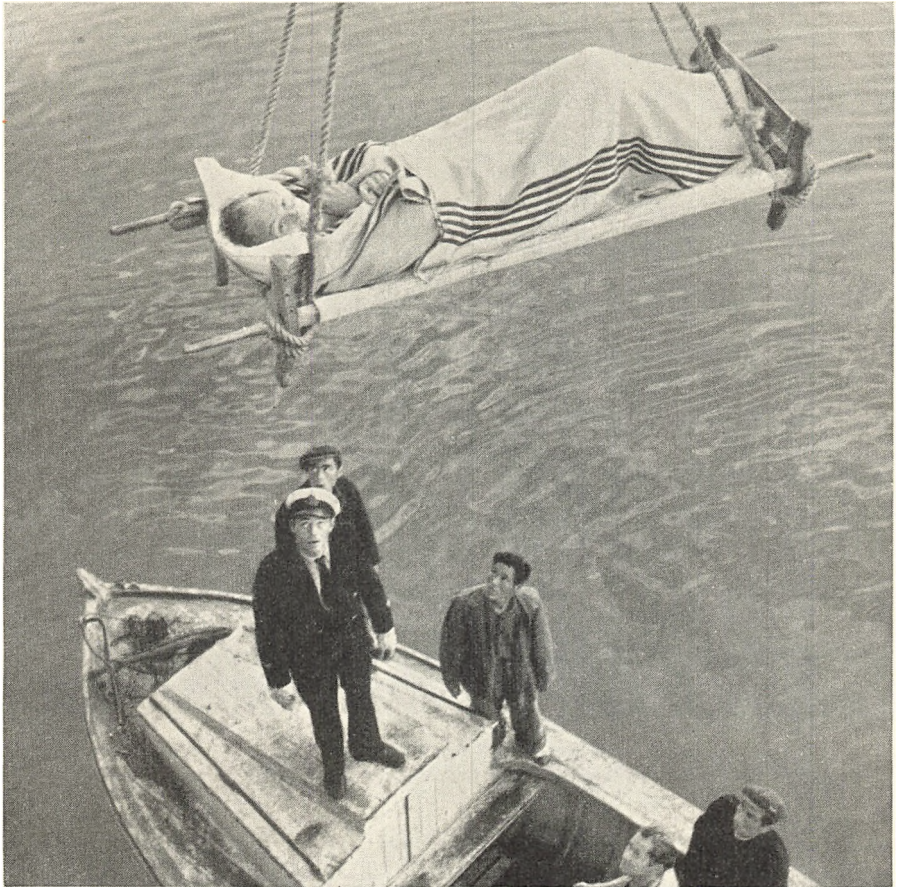
Befolkningens nu stigende erhvervs muligheder vil inden længe ændre bybilledet, så tørvehusene forsvinder. Upernavik 1949.

FOT.: E. L. B. SMIDT

ningen at skelne imellem børnene fra to grupper af hjem, hvor vil dette ikke være tilfældet? men har man fulgt Godthåbs liv gennem flere år, må man glæde sig over at konstatere, at der idag sidder mangen en ung grønlænder i ordentlige kår, selvom han eller hun som barn legede i »Islandsdalen«.

Blandt de mange foreninger, der med mere eller mindre held trives ved Godthåb, er der en, »Foreningen til koloniens forskønnelse«. Den har i al stilhed virket efter sit formål, så selv små husejere gør sig anstrengelser for at holde hus og omegn bare så nogenlunde rent og tiltalende. Det er så blot trist, at den hyppige blæst lader aske, dåser, fuglefjer og emballagerester danse polka gennem byen, når man netop har fejlet eller revet omkring huset. Og i vinterperioden er alt rensningsarbejde omsonst. Renovationsvæsen har byen ikke og ej heller noget kloaksystem. Under disse omstændigheder kan enhver let gøre sig forestilling om, i hvilken grad man holder hus, have og et kuperet areal i husets nærhed frit for affald og snavs. Man kan dog komme i helt godt humør, når man tæller det forbavsende antal af huse, der hæger om en lille flagstang, hvorpå det fælles nationale symbol går til tops hver søndag og på alle årets og familiens private festdage, er så end flagstangen blot en umalet afbarket granstage fra butikken. Går man ved fyraftenstid en lille tur imellem de grønlandske huse, er det også bemærkelsesværdigt, fra hvor mange hjem der lyder grammofonmusik. Det kan være nogle fæle gamle rejsegrammofoner og et ikke særlig nydelsesværdigt pladeudvalg, men musik skal der til, og man skal ikke blive forbløffet, hvis der imellem enten lyder nogle af de sidste verdensschlagere eller en stump af f. eks. Strauss, Lehár eller Schubert, alt er muligt i overraskelsernes land, Grønland.

Livsorganer. Med facaden lige ud mod fjorden, så nær at søen i uvejrlig kan slå op på stakittet, ligger sygehuset, en lille verden for sig. Hver eneste dag året igennem er her rigeligt at gøre for læger og sygeplejersker, sygehuskarl og økonoma. Sygeligheden blandt grønlændere er uhyggelig stor, først og fremmest er tuberkulosen en svøbe over landet, og skal denne sygdom end bekæmpes igennem et forebyggende samfundsarbejde og herunder en række hygiejniske og sanitære foranstaltninger, så er sygehuspersonalets opgave hovedsagelig som på et tuberkulosehospital. Hertil kommer Grønlands endnu primitive, tekniske anlæg. Lys, varme, vand, afløb og tildels spørgsmålet om en varieret vitaminholdig kostforplejning af friske produkter, alt er i dette land hovedpine for de fleste læger og sygeplejersker. Hvis så endda patienterne var at finde i sygehusets nærhed, men lægerne må ud ofte 100 dage om året eller mere på rejser i al slags vejr i motorbåd eller på hundeslæde for at tilse eller hente syge i koloniernes vidtstrakte

FOT.: BERTIL HAGERT

*Transporten af en patient
stiller ofte store krav til den syge, lægen og skibsmandskabet.*

fjord- og skærgårdskomplekser. Det er vist enstemmigt sagt af dem, der kender de grønlandske sygehuse, at man skal lede længe efter mer taknemmelige og tålmodige patienter end de grønlandske, der undertiden har årelange ophold i sygehusernes stuer. Derfra lyder tit de vemodigt klingende grønlandske sange og intet glæder mere, end når højtaleranlægget enten gengiver kirkens gudstjeneste eller når en eller anden finder vejen ind på sygehuset med et musikinstrument. Måske er det typisk for grønlænderne, som trods alt ikke endnu står så langt fra naturmenneskets væremåde, at tømrer Silassen godt kan komme i den daglige konsultation eller tilkalde lægen om natten for at beklage sig over en forvredet storetå; men når alvorligere sygdomme melder sig eller der indtræffer større læsioner

FOT.: BERTIL HAGERT

Folkesundheden i Grønland er et af administrationens hovedpunkter. Her underholder lægen tb-patienter i liggehallen.

under uheld med et af de mange i vore dage til Grønland indførte tekniske arbejdsredskaber, da viser grønlænderen oftest sin styrke som de gamle storfangere, der, skønt ramt af vådeskud eller halvøde af kulde, ofte kom hjem og tog tildragelsernes smerte uden klage.

Sygehuset stifter så godt som alle grønlændere bekendtskab med – desværre – før eller senere; der er eet sted, hvor de næsten alle kommer dagligt, og det er i butikken. For at forstå dennes betydning udover det sekundære, at her mødes man og får lidt gratis varme og anledning til en sludder eller sladder, må erindres, at der i Grønland intet høstes, avles eller industrielt fremstilles af produkter, der kan sælges i en butik af føde-midler, påklædningsgenstande, husgeråd, erhvervsredskaber eller boligmaterialer. Intet bortset fra de få produkter fra fiskehermetikfabrikkerne eller fåreavlsindustrien. Det er derved også klart dels hvilke omfattende opgaver, der påhviler den kongelige grønlandske handel at holde alle landets butikker og lagre forsynede til stadighed med enhver kategori af varer fra småt til stort, og hvad det betyder for grønlænderne eller kan betyde,

FOT.: VAGN HANSEN

*Sol og fjeldets klare luft strømmer ind,
og samtidig kan patienterne følge det brogede sceneri i Umanaks havn.*

om et eller andet skulle slippe op i utide, især da af de livsvigtige ting. En grønlandsk butik er kort sagt en fordelingscentral af en række forud velkendte varer til forud kendte, for et år ad gangen fastsatte priser. Der er søm af ialt 16 forskellige arter, 3 slags cigarer, 5 numre af gummisko, 2 dessins af elektriske lampetter, 1 mærke af portvin. Ikke desto mindre spejder årvågne husmoderøjne hver dag, om der skulle dukke en ny slags bomuldsstof eller en fremmed art dåsefrugt op på hylderne. Og, hvis der en dag pludselig viser sig f. eks. en hidtil uset småtæret taftkvalitet eller seler med tegnefilmsfigurer på – i samme øjeblik går rygget, »kamik-posten«, kolonien rundt, og ve den arme ekspedient, hun, det er en dame i manufakturen, får »juletravlt«, hvad enten det er en forårs- eller efterårsdag. Nu er det vanskeligt selv for handelskyndige at dele varelageret i bare tre butiksafdelinger, men de grønlandske kunder har daglige bekymringer med at lære, at spejle og kamme fås i manufakturafdelingen, petroleum er isenkram og propper er kolonial. Der skal diplomati til at stå bag disken, der er belejret dagen lang. En trivelig morlil kan godt få to

timer til at gå med indkøbet af en pakke te, 100 gram margarine og en pakke tændstikker. Sprog vanskeligheder møder der også en daglig. Det må være svært for den grønlandske kunde at sige »tre dusin forchromede trekvarttomme skruer med linseformede hoveder« eller for den danske butiksbestyrelse at fatte, hvad tjenestepigen Bebiane ønsker, når hun fremhviker: »pákit pingasut palasit«, og dermed mener 3 pakker cigaretter af dem med den præsteligende mand udenpå. Tålmodigheden stilles hårdt på prøve for ekspedient og de mange ventende grønlandske og danske kunder, når en stout, forhenværende sælfanger fra et udsted vover sig til disken med ti kroner i sin hånd og først forlanger tobak for 1,50 kr., får penge tilbage. Derefter ønsker han svesker for 1 kr., igen penge tilbage. Så puddersukker for 85 øre, penge igen. Således fortsættes, indtil han har brugt hele pengesedlen. Han kan bedst forstå handel og penge, når han betaler én ting ad gangen. Det er jo heller ikke så længe siden endda, da han havde naturalier som eneste værdimåler. Så drager han af, stopper alle indkøbene i sin kajak og ror hjem overbevist om, at det må være meget svært at leve i en hektisk storby.

På vejen hjem til aftensmaden, inden han skal i aftenskolen for handels- og kontorlærlinge, passerer butiksmændens koloniens radiostation. Døgnet rundt tikker telegrafnøglen, hylér modtagere og støj vælter ud af højtalere. Telegrammer i hundredvis modtages og afsendes hvert døgn, ikke en time går, uden et større antal af danske og grønlandske telegrafister færdes her i en jagende travlhed. Bag indleveringsruden knejser en godthåberpige, som rutineret modtager telegram, tæller ord, udfylder rubrikker og indkasserer penge. Bag hende skimtes telegrafbudene. De minder lidt om deres kolleger i Europas storbyer. Det må være dette med telegrammers hurtighed, der giver dem det friskfyragtige. Man har vist lov til at rose de unge, grønlandske telegrafister, der på ganske få år har lært betjeningen af de ofte følsomme og indviklede apparater.

Grønlands radiofoni har også til huse her. Pressen går som et urværk hver dag på de to sprog. Desuden utallige musikudsendelser, foredrag, børnetimer, ønskekoncerter, aktuelle indlæg i samfundsproblem, meddelelser om skipspositioner og vejrmeldinger til de grønlandske fiskere og rejsende. Næppe noget oplysnings- og meddelelsesmiddel har så stor en betydning som Grønlands radiofoni, som den fungerer for en befolkning på kun 22.000 men boende på 200 pladser spredt over en verdensdel.

Nye profiler i bybilledet. »Skal vi have tebolle, kryddere eller wienerbrød til eftermiddagskaffen, eller måske smørkage?« Dette spørgsmål ville for blot et par år siden have været en vittighed, sagt ved Godthåb. Foreløbig i tre kolonier er der bygget moderne bagerier med dansk bager og grønlandske

FOT.: CHR. VIBE

*Det kunne være en butik hvor som helst i Danmark,
men det er en afdeling af Jakobshavns butik, der danner mønster
for en række nybygninger landet over.*

svende, med flisebeklædte butikker og bagerkringlen lystigt dinglende over indgangsdøren. Rugbrød, ganske vist i forskellig kvalitet har i en menneskealder været bagt i kolonierne; nu viser der sig udmærket basis for en ret omfattende bagerivirksomhed i hver større koloni. Gamle grønlændere undrer sig lidt herover, men endnu mere over den damefrisør, der har slået sig ned for et årstid siden. Der er ikke tvivl om, at den kvindelig ungdom ved Godthåb for stedse har sagt farvel til hårtoppen og har sagt goddag til permanent, antigtspleje og kosmetikkens små og større fordele og tillokkelser. Kan det sætte sig spor i hjemmene i retning af mere brug af vand og sæbe? Det kan det sikkert, navnlig i forbindelse med driften af den kommunale badeanstalt og den obligatoriske skolebadning, men det bliver en stor dag, da den første grønlænder køber sig et badekar og har vand til at komme deri. *Grønlands rigsdag.* Den langbenede kontorchef, de trippende kontordamer, håndværkere med alskens værktøj, politibetjenten med dokumentmappe, telegrafbudet med morgenens første telegrammer, lastvogne fyldt til randen med mandlige og kvindelige daglejere, skolebørn, danske og grønlandske med dinglende tasker, morgenduelige husmødre på vej til butikken,

FOT.: GRØNLANDSDEF.

Godthåb radiostation.

hvorfra veluddannede, unge grønlændere holder forbindelse døgnet rundt med omverdenen.

halvforsinkede lærere og unge tjenestekarle med tomme kulsække på småslæder stilende imod kulsælgsstedet – alle iler henad vejen i morgenstunden. Små morgennik eller helt friske højlydte morgenhilsener med en munter bemærkning – alle på vej til dagens gerning.

Herimellem kommer med alvorlige, ansvarsbevidste miner 13 grønlandske medlemmer af Grønlands landsråd på vej fra morgenbordet på stedets gæstehjem til mødebordet i seminariets gymnastiksal. De er kommet fra alle kanter af Vestgrønland, hver repræsenterende et vist geografisk områdes befolkning, alle grønlændere, velagtede, valgt ved direkte valg af grønlændere og danske.

Landsråd har der været igennem mere end 25 år, men for første gang et råd på færre medlemmer og med større forretningsområde end forhen. I en hel måned fra morgen til aften og i udvalgmøder til ud på natten gennemgår de landets aktuelle problemer, drøfter midler og vedtægter, undersøger økonomiske muligheder og opstiller budgetter, kritiserer hvad galt måtte være og giver råd for skævheder, som bør rettes.

Det kræver tid og arbejde at behandle sager som lovgivning om kommu-

FOT.: GRØNLANDSDEP.

»Grønlands rigsdage«. Ved bordets tre sider 13 grønlandske landsrådsmedlemmer, øverst landshøvdingen assisteret af embedsmænd, tolke og referenter.

nalbestyrelser, en ny retspleje- og kriminallov, lov om indirekte skatter og en i detaljer gående lovgivning om socialforsorg. Dertil kommer en gennemgang af kommunekassernes regnskabsvæsen og opstilling af et budget, som tager hensyn til udvidet boligbyggeri, motorbådsanskaffelse og større offentlig støtte til syge, gamle, invalider, dårligt stillede børn, øgede erhvervsforsøg m. m. Møderne er offentlige, og i månedens løb passerer en umådelig række større og mindre samfundsproblemer for tilhørerne. Størst interesse samlede behandlingen af spørgsmål om den nugældende begrænsning af spiritussalg til befolkningen skulle ændres. Det blev resultatet, efter timelange diskussioner, at alle i landet opnår ret til køb af spiritus, vin og øl men i særlige, fastsatte mængder.

Forhandlingerne foregik med samme ro og saglighed, som ses under møder i et dansk amtsråd. Den eneste munterhed opstod, da et medlem efterlyste en stærk mand, som skulle stå i spidsen for administrationen i opbygningsperioden, og det så i samme øjeblik blev oplyst, at netop forslagstilleren havde udgivet en bog på grønlandsk betitlet: »Hvad er demokrati«. Partipolitik kendes iøvrigt ikke noget steds i Grønland, landsråds-

medlemmerne drøfter alle sager ud fra hele samfundets syn og ønsker. Lyset slukkes sent på rådsmedlemmernes værelser. Indbyrdes drøftes sagerne grundigt, og de nedsatte udvalg slider sig gennem forslagernes mange sider – uforberedte møder derfor ingen, og med den tilstedeværende presse og radiofoni følger hele landet enhver sag med naturlig og dybtgående interesse.

»*Sommermænd*«. Jeg møder en gammel fanger, som for 20 år siden sejlede med mig som kendt mand igennem alle Sydgrønlands beboede pladser. Gamle Asser har alle dage med rette pralet af, at han kendte hvert menneske sønden for polarkredsen, og nu sæ jeg ham gå på vejen uden at hilse. »Jo«, forklarer han, »der kommer nu så mange hertil eller på gennemrejse, at jeg ikke kan holde rede på, hvem de er, og hvad de laver«. Det er også svært at skelne de ægte grønlandsfolk fra sommermændene, da disse sidstnævnte er kommet i flertal. Snart er det geologer, der gennemtrawler landet efter udbyttegivende mineraler, snart en talstærk byplankommission eller hold af geodæter, som søger at afslutte landets og de omgivende farvandes kortlægning. Ingeniører rejser for at undersøge kulforekomster, eksperter leder efter rejefelter og fyrvæsenets folk rejser fyr og anbringer sømærker. Der er kunstnere, forfattere og filmsfotografer, juridiske ekspeditioner, udenlandske glaciologer og fremmede falkejægere; døren til den store og hidtil så fjerne verden er slået op. Selv den, der færdes hyppigt i Grønland, har undertiden svært ved at følge med i, hvad der sker. Det karakteriserer den stilfærdige grønlander derved, at han siger: »Der sker jo intet i vore dage, sådan rigtigt. I gamle dage vidste jeg alt om stedets fangst, hvem der havde fødselsdag, og hvornår min gudsøn fik sin første tand«. Når den gamle nu ikke længere kan fatte alt og bevare overblikket, så sker der for ham ingenting.

Grønland er ikke Godthåb. Den foranstående skildring af mennesker og livet i Godthåb er ingen utopi, sådan går livet idag der og med få og små undtagelser i Vestkystens øvrige kolonier. Overalt bygges der op, sættes igang og hastes frem i en modernisering af samfundslivet. De fleste grønlandere lever i kolonierne og ved de større udsteder.

»Ude på landet«, hvilket i Grønland vil sige ved de mindre eller helt små pladser går dagliglivet naturnødvendigt noget mere stilfærdigt, med knap så mange nymodens indretninger og mere i kontakt med fortiden. Det er dog ikke anderledes, end at man nu må sikre sig de sidste rester af den originale, grønlandske kultur og levevis på prent, på wirerecorder og på film. Det koster nu en lang og omstændelig rejse på Vestkysten til afsides egne, hvis man absolut vil se en konebåd. Selv kajakernes antal mærkes i rivende tilbagegang. De gamle grønlandske typer for-

Primitivt, men effektivt, bjerges en narhval op af en vâge.

FOT.: GRØNLANSDÆP.

svinder, mens ungdommen kræver oplysning, undervisning og kontakt med omverdenen.

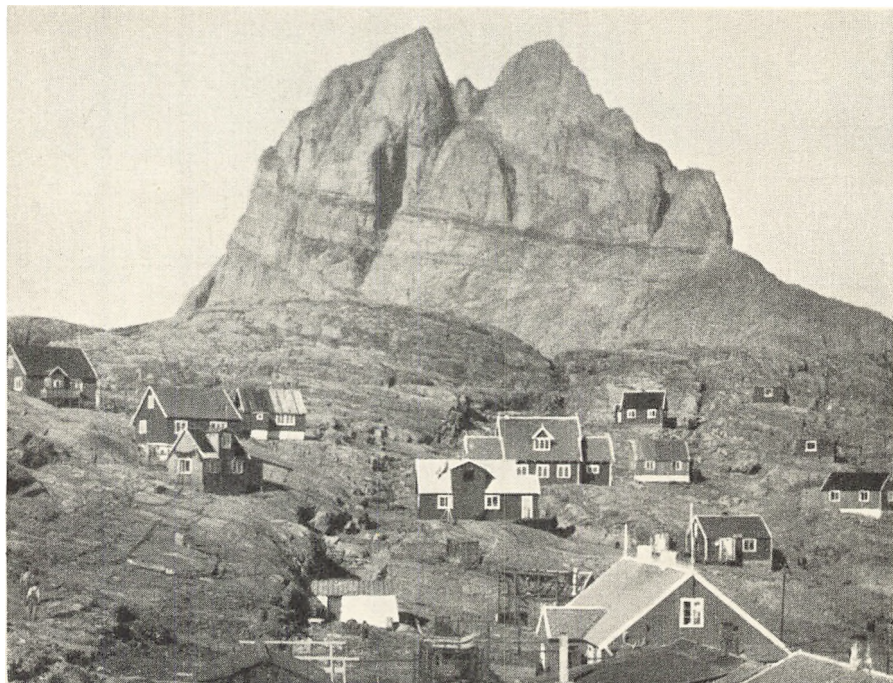
Fra mange småpladser foregår den samme bevægelse som i andre lande fra land til by. Samfærdselsmidlerne i landet udvikles, radioapparaternes antal øges for hver måned, aviser og tryksager finder hyppigere og i større mængde vej selv til små bortgemte bopladser. Om ganske få år vil det gamle Grønland været gået i graven for altid.

Nu kan man sige, at de mange og hastige ændringer i kolonilivet fortrinsvis er af yngre karakter medført af teknik, byggeri, institutionsoprettelser og deslige. I små samfund, som en koloni trods alt er, griber disse forhold hurtigt og varigt ind i dagliglivet og forandrer vel også tænkesæt og væremåde. Af en særlig betydning er imidlertid, at et meget stort antal, vel et par hundrede, unge grønlænderinder og grønlændere til stadighed tager på flerårigt uddannelsesophold i Danmark og vender hjem med en ny og større horisont, med ny ideer om livsformer, og dette sammen med den i

øjeblikket foregående tilstrømning af danske til Grønland må skabe hurtige og mangeartede ændringer i det daglige liv.

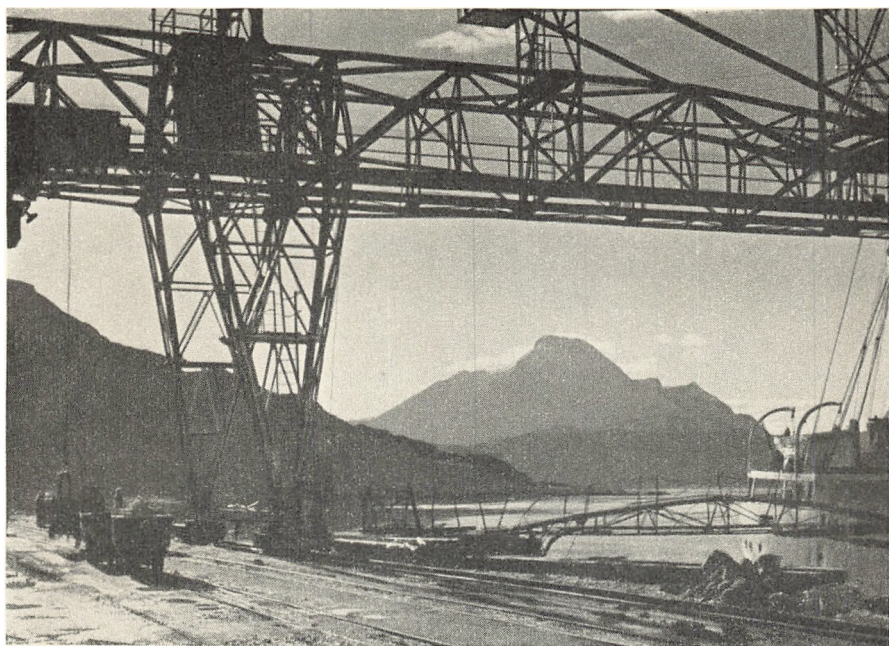
Idealet for enhver grønlænder var for en menneskealder siden storfangeren. Der stod respekt om ham og hans virke. Idag vil Grønlands ungdom til fiskeriet i en båd med snurrende motor, til bilparken, som overlegen chauffør i fart hen ad kolonivejen eller på radiostationen, hvor det tikker i mystiske apparater. Udlængsel har de fleste, og mange gamle forældrepar sidder i dag ved småpladser forladt af de lærelystne børn, som modsat tidligere flyver af reden.

Såvist, som forskel altid består imellem by- og landbefolkning, så sikkert vil til stadighed kolonierne og småpladserne være forskellige i det daglige liv. Den grønlandske bopladsbefolkning vil længe bevare sit særpræg. Engang stod jeg overfor en 10 års knægt på en plads, som vel havde 30 beboere ialt. Jeg præsenterede ham for en rejsegrammofon, og en sådan havde han aldrig set. Han ænsede den knapt nok men sagde: »Har du nogensinde skudt to rensdyr med salonriffel? Det har jeg nemlig«. Idag kører han biografanlægget ved Godthåb.

FOT.: GRØNLANDSDEP.

De nye tiders nødvendige krav gør sig også gældende i Grønlands skønne natur. Her knejser Umanak-fjeldet over den voksende by.

FOT.: VAGN HANSEN

Ivigtut Kryolitbrud ligger i en af Grønlands smukkeste Egne. Her er Aktivitet Døgnet rundt under Udfoldelse af tip-top moderne Bjergværksdrift.

FRA KAJAK TIL KUTTER DE GRØNLANDSKE ERHVERV

Af KJELD RASK THERKILSEN

Det store Grønlands millionaarige Fjelde genlyder af Hammerslag og Motorstøj, af elektriske Boremaskiners Snurren og Svejseapparaters Hvislen. Landskabets Stenmasser kaster Ekko af dumpe Eksplosioner fra Fjeldsprængninger og af djærve danske Haandværkersange. Det hyggelige Grønland med Førkrigsaaernes stille og jævne Koloniliv er pludselig i de senere Aar blevet Skueplads for moderne Teknik og for en Foretagsomhed, der aldrig tidligere er set paa disse Breddegrader. Det grønlandske Ansigt har skiftet Karakter paa faa Aar. Den nye Tid forberedes, Grundlaget for en helt ny Udvikling er allerede lagt. Det primitive Grønland, hvor Romantik mærkedes mere end Driftighed, er snart Historie. Der er i de sidste Aar gjort klar til en Produktion i den Forstand, som Ordet opfattes i Vesteuropa. Det hele store Land er præget af Mekanisering og Rationali-

FOT.: GRØNLANDSDEP.

*Kajakken er i Dag en stor Sjældenhed ved Kolonierne,
hvor Havnene i Stedet for giver Ankerplads for Fiskeriets Motorbaade.*

sering, Ord, der klinger fælt i gamle Grønlandsfareres Øren, men som rummer Lys og Løfter for den opvoksende grønlandske Generation.

Grønlænderens hele Liv og Eksistens har altid været knyttet til Havet og Jagten paa Søens Dyr mellem de dystre graa Fjelde og de blaanende Iskolosser. Ogsaa i Fremtiden maa den grønlandske Befolkning skaffe sig Udkommet af Havets Givtighed. Der er i Løbet af blot den sidste lille Menneskealder sket en voldsom Ændring i Grønlændernes Liv og Gerning. Naturen har selv sørget for det. Klimaet blev mildere, Vandet varmere – og det bevirkede en fuldstændig Omkalfatring af det grønlandske Samfundsliv som det har ytret sig lige fra den første spæde Begyndelse af den danske Kolonisation for halvtredie Hundrede Aar siden.

Endnu i Dag er der Grønlændere, der gaar ud i deres spinkle og yndefulde Kajakker og bjerger Føden til Familien. Men de bliver sjældnere og sjældnere. Hvor før Jægeren lydløst gled frem mellem Skær og Isfjelde med sin Fuglepil og sin Harpun, der er det nu Fiskeren, der sætter sine Liner og Garn, og Lyden af Motorbaades og Kutteres Motordunk, der kastes tilbage fra de graa Fjeldmasser.

FOT.: E. B. L. SMIDT

Danske Fiskere har med Held bragt Bundgarnet til Grønland, og dette har til Tider givet flere Fisk, end det var muligt at behandle.

Sælerne – de seks forskellige Arter, der findes ved Grønlands Kyst – var oprindelig Grundlaget for Grønlænderens hele Eksistens. Den gav ham og hans Familie alt, hvad der skulde til for at opretholde Livet. Den gamle grønlandske Jagtteknik, som nu kun beherskes helt af forholdsvis faa, var enestaaende. Gennem Aarhundreder udviklede Grønlænderne deres Fangsteknik og deres forskellige Redskaber til absolut Fuldkommenhed. Den eskimoiske Fangstmand var eet med sin Kajak og sin Harpun, og han var eet med Naturen, han bevægede sig i. Han udnyttede hver spinkel Chance for Fangst og behøvede kun Sæl og Fisk for at leve. Sælfangsten gav den gamle grønlandske Familie alt, hvad den havde Brug for. Kød og Indvolde gav Mad i Gryden, Skindet blev anvendt baade til Beklædning, til Telte og til Betræk paa de karakteristiske Fartøjer Kajakken og Konebaaden, Spækket gav Lys til Tranlampen og Varme til Gryden, der hang over den, og Sener og Knogler gav Redskaber og Husgeraad. Helt uafhængigt af den øvrige Verden kunde Grønlænderen leve – og leve lykkeligt. Kolonisationen begyndte og europæiske Brugsting dukkede op. Men Grønlænderen havde stadig kun begrænset Brug for de importerede Varer, som

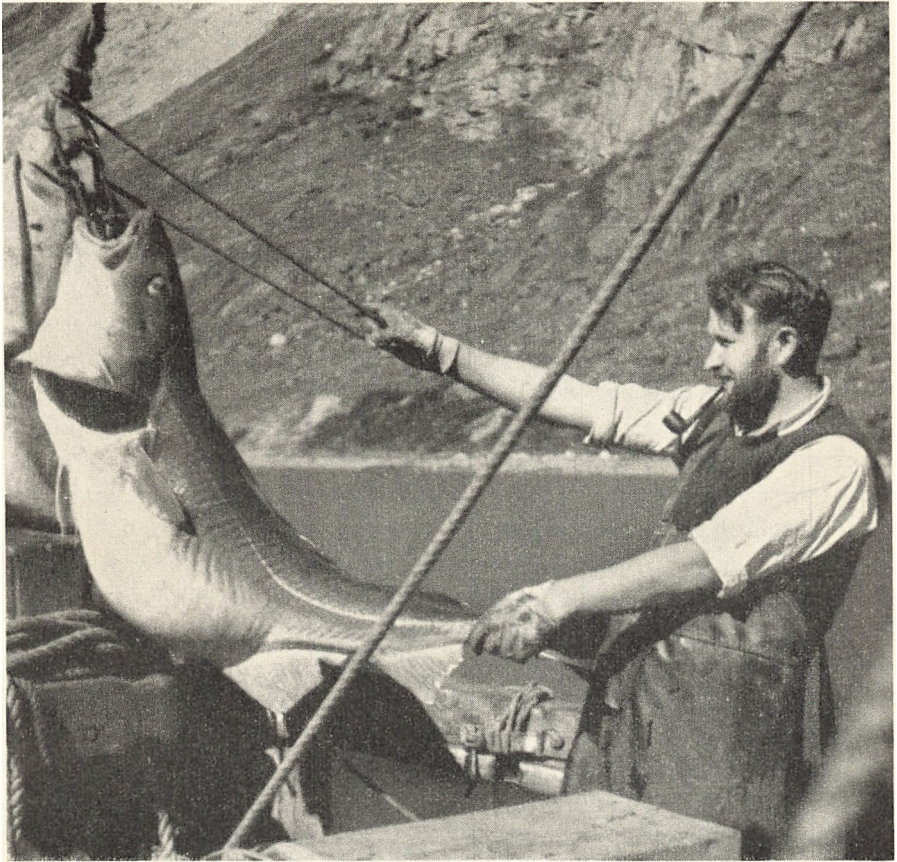
FOT.: GRØNLANDSDEF.

En Industri under Udvikling er Fangsten af den grønlandske Dybhavsreje. Rejerne fiskes fra Motorbaade og indbringes til Hermetikfabrikerne, hvorfra de eksporteres i Daaser – en meget efterspurgt Vare.

kunde skaffes for de Penge, han tjente, da han begyndte at sælge sine Skind og sit Spæk. Han kunde stadig selv fremstille alt, hvad han behøvede, blot der var Sæler nok.

Men Naturen narrede Grønlænderen. Den gav ham Torsk i Stedet for Sæl. Ved Befolkningstilvæksten blev der paa enkelte Pladser langs Kysten samlet saa mange Mennesker, at Sælfangsten ud for Kolonierne blev drevet for intenst. Der blev for mange Fangere, for mange Munde at mætte. Samfundet ændrede sig. Kolonierne voksede paa Bekostning af de mange smaa Bopladser og Fangstpladser.

Tidligere var den grønlandske Familie sig selv nok og behøvede iøvrigt helst ingen Indblanding udefra. Hver Familie dannede faktisk et lille

FOT.: E. D. L. SMIDT

*Det er ikke Smaatorsk, der fanges ved Grønland.
Kæmper som denne Krabat hører ikke til Sjældenhederne, men de er gennemgaaende nogle
Aar ældre end Torsk af tilsvarende Størrelse ved Danmark.*

Samfund, i hvilket der ikke var Brug for Samfundsorganer af nogen Art. Men da ogsaa Klimaforandringen kom og bevirkede, at Sælerne blev sjældnere, blev Grønlænderne mere og mere afhængige af importerede Varer. Efterhaanden som Sælen forsvandt og Torsken traadte i Stedet som Fangstemne maatte Grønlænderne mere og mere ty til den større Koloni, hvor man handlede med de Fornødenheder, han manglede. Han kunde ikke skære sig Klæder af Torskens Skind eller paa nogen anden Maade anvende dens Produkter som han kunde udnytte Sælens. Han maatte sælge sin Fangst for Penge og for Pengene købe sig Tøj til sin Familie, til sin Baad og til de nødvendige Redskaber.

Denne Udvikling og Overgang fra Naturaløkonomi til Pengeøkonomi

fortsatte støt op til den anden Verdenskrig. Skønt man fra dansk Side af al Magt søgte at holde igen paa denne Udvikling maatte man til sidst indse, at den ikke var til at standse. Men da var en Ændring ogsaa blevet et udtalt Ønske og et almindeligt Krav hos den grønlandske Befolkning, der havde nærmet sig den europæiske Kultur og Samfundsordning saa stærkt, at den indsaa, at en Tilmærkelse alene var utilstrækkelig. Fra den danske Stats Side vurderede man Forholdene paany og besluttede sig til med en stor teknisk og økonomisk Anstrengelse at tilvejebringe en Nyordning af alle de grønlandske Forhold.

Og nu er Grønland inde i en rivende Udvikling, hvor Erhvervslivet skal bringes til en Blomstring, som skal skabe samme sociale og kulturelle Forhold, som man finder dem i Europa. Men det er stadig paa Havet og mellem Kystens Skær, at Grønlænderen skal finde Udkommet. Fiskeriet er og vil blive det bærende Erhverv endnu i mange Aar.

Fra at være en ren Fanger- og Jægerbefolkning er Grønlænderne nu blevet en Fiskerbefolkning. Samtidig er der sket en tydelig Ændring i Mentaliteten. Det varede mange Aar inden den almindelige Grønlænder frit turde hengive sig til Fiskefangst. Oprindeligt foragtede man nemlig Fiskeriet som en yderst tarvelig Beskæftigelse, som kun kunde udføres af Gamlinge, Krøblinge og Børn og iøvrigt af Folk som ikke længere var egnet til at gaa i Kajakken. Men Nøden drev Fangeren over i Fiskeriet. I Dag er det hans Stolthed.

Vel er der andre Erhverv i Grønland og endnu andre kan opstaa. Men hverken et udvidet Landbrug eller en nok saa intensiv Minedrift vil kunne trække Grønlænderen væk fra det Hav, ved hvilket han i Hundreder af Aar er vænnet til at leve.

Grønlænderens hele Udvikling staar i Dag karakteriseret ved Billedet af fire Fartøjer. Tidligst den primitive, men genialt udformede Kajak, som vel aldrig helt vil forsvinde fra den grønlandske Kyst. Saa kom den hjemmelavede Jolle, en fladbundet Skydepram af Træ – det grønlandske Fiskeris første Fartøj. Efter Krigen den nye Udvikling: Den lille aabne Motorbaad, den saakaldte Nummerbaad – og endelig i Dag de smaa Kuttere, som er begyndt at præge de større Fiskepladser.

Disse fire Fartøjstyper karakteriserer en rent ud fantastisk Udvikling, der intet Steds i Verden er foregaaet saa hurtigt. Grønlænderen har paa et godt halvt Hundrede Aar gennemlevet en Evolution, der i Virkeligheden spænder fra Stenalderstadiet til vor tekniske Tidsalder.

Grønland er sikkert Verdens fiskerigeste Land. Vældige Mængder af Fisk svømmer helt ind til Kysten over de rige Banker. Der findes omkring 100 forskellige Fiskearter i disse arktiske og subarktiske Farvande. Og der

FOT.: E. B. L. SMIDT

*Dagens Fangst bringes ind til Salterierne,
hvor Torsken renses, vaskes og saltet for senere at pakkes til Eksport.*

spises megen Fisk i Grønland, selv om man holder sig til ganske faa Slags. Først og sidst er det dog Torsk, der præger Grønlands Fiskeri i Dag. Omkring 1920 begyndte Stigningen i Vandets Temperatur at gøre sig gældende i Grønland som paa hele den nordlige Halvkugle. Torsken, der var kendt fra det sydligste Grønland, bredte sig stadig længere nordpaa. Allerede 1910 blev den første Fiskeristation anlagt i Midtgrønland. I Dag er der omkring 80 Indhandlingssteder. Dertil bringer Grønlænderne deres Fangst, der bliver Torsken vasket, saltet og pakket og bragt om Bord i de store Skibe, som fører Saltfiskklasterne til Sydeuropas katolske Lande. Fangsterne er svulmet saadan op, at der er opstaaet et virkeligt Problem med at skaffe tilstrækkelig Arbejdskraft til Forarbejdningen af Fisken. Endnu er det Langlinen og Pilken, der er Grønlændernes almindeligste Redskaber. Det er iøvrigt de samme Redskaber, som Færingerne i en lille Menneskealder har anvendt i deres Fiskeri langs Grønlands Kyst. Strøm,

Is og Bundforhold har nemlig hidtil gjort det vanskeligt at tage de mere moderne Fiskerimetoder som Trawl og Snurrevod i Anvendelse. Alligevel har der været gode Fangster i de sidste Aar i Bundgarn og Ruser.

Det er først og fremmest Motorbaadene, der har sat Gang i Grønlændernes Fiskeri. Det viste sig hurtigt, at en Fisker ved at anvende Motorbaad i Stedet for Pram eller Dorry femdoblede sin Fangst og altsaa ogsaa sin Fortjeneste. Efter Krigen har der været Motorbaade paa Dækket af næsten hvert Skib, der er sejlet fra Danmark til Grønland. Indtil Sommeren 1951 havde henved 600 Grønlændere faaet egen Motorbaad – de allerfleste 20 Fods Motorjoller. Det er haardt og slidsomt at drage paa Fiskeri i Kulde og Storm i disse smaa Fartøjer, men Grønlænderne er taalmodige og haardføre, og de har mange af de Egenskaber, der gjorde f. Eks. Færingerne til et første Klasses Fiskerfolk.

Men hist og her ser man i Dag ogsaa den første spæde Begyndelse til et sø-gaaende Fiskeri. Større Baade og Kuttere er nu paa driftige Grønlænderes Hænder, og dette har sin alvorlige Baggrund og dybe Betydning. Det er simpelthen Fremtiden. Fiskeribiologerne har nemlig gennem Aarene gjort den Erfaring, at Torsken optræder periodevis i Grønland. Der er altsaa ingen Sikkerhed for, at Torsken bliver ved Kysten i samme voldsomme Mængder som i de senere Aar. Derfor gaar Bestræbelserne ud paa at sætte den grønlandske Fisker i Stand til at følge Fisken ud paa det aabne Hav, hvis den en Dag skulde forsvinde fra Skærene og gaa ud paa Bankerne. Saa vil Havfiskeri være Befolkningens eneste Chance. Hidtil er der nemlig ikke fundet et Erhverv, der kan erstatte et svigtende Torskefiskeri. Det er Grunden til, at man nu lægger an paa at opøve Grønlænderne til et sø-gaaende Fiskeri – og de nærmeste Læremestre i Navigering, Sømandsskab og moderne Fiskeri er de danske og færøske Folkefæller, der har et stadigt voksende Fiskeri langs Grønlands Vestkyst.

Verdens to største Rejefelter blev fundet i Sommeren 1948 i Diskobugten udfor Christianshaab og Jakobshavn. Det er vældige Strækninger paa hver 10 Sømils Længde og 5 Sømils Bredde med jævn Bund. Opdagelsen rummer rige Muligheder. Den tidligere Rejehermetik-Fabrik i Holsteinsborg længere sydpaa er nedlagt og nye Virksomheder for lynfrosne og henkogte Rejer er oprettet i Nærheden af de rige Fiskepladser. Ogsaa her er Grønlænderne kommet selvstændigt med i et vældigt Fiskeri.

Fangsten er de koralrøde, lækre Dybvandsrejer, som ogsaa findes i Skovfjorden i det sydligste Grønland. Det er en meget fin Vare, som Eksportørerne venter sig meget af paa de store udenlandske Markeder.

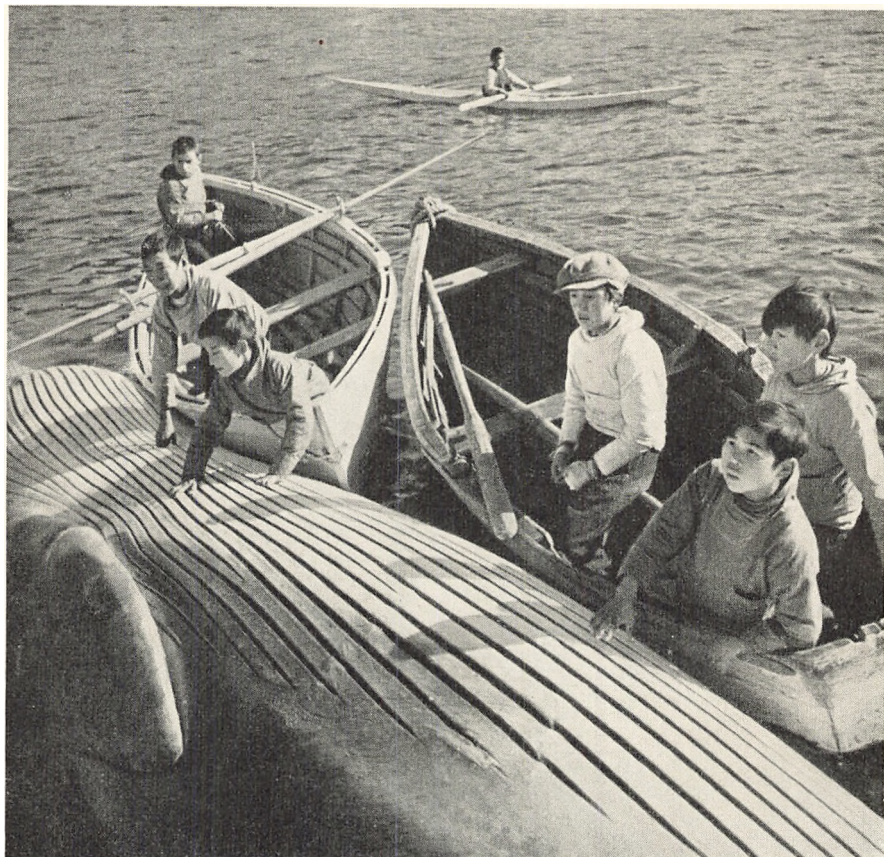
I mange Aar har man beskyttet Grønlænderne selv mod Indflydelse og deres Fiskeri mod Konkurrence udefra ved at lukke Landet for andre end

*Efter Saltningen og en tilpas Lagring vejes Saltfisken
og syes ind i Sækkelærred og er derefter rede til Udskibning.*

FOT.: VAGN HANSEN

Kolonisatorerne, den danske Administration. For nylig blev Søterritoriet åbnet for danske og færøske Fiskere. Dermed åbnede man ogsaa Muligheden for et frugtbart dansk-grønlandsk Samvirke, som allerede er begyndt. Paa Stationerne langs Kysten, hvor hidtil kun Stakkene af Saltfisk har været eneraadende, er nu den moderne Fiskeindustri kommet til som et nyt Træk i Billedet. Den nye Fryseteknik er nu repræsenteret Side om Side med ultramoderne Maskiner til Behandling af Fisken. Formaålet er værdifuld Eksport af de fremragende Kvalitetsvarer, der fanges langs Grønlandskysten.

FOT.: JCTTE BANG

*Hvalfangsten foregaar udelukkende fra Statens
Hvalfangerbaad »Sonja«, der bringer Fangsten til nærmeste Koloni.*

Udenfor Tremilegrænsen ligger Skib ved Skib paa Bankerne ud mod Davisstrædet. Franskmand, Portugisere, Spaniere, Englændere, Hollændere – alle fisker dyrebare Laster af Overfloden i den korte Sommersæson. Der er oprettet tre internationale Fiskerihavne, der skal tjene som Hjælpestationer for disse Udlændinge. Den største, Færingerhavnen Syd for Godthaab, har navnlig i de sidste Aar tjent som Basis for den store norske Fiskerflaade. – Hellefisk, der tidligere betød meget i Produktionen, fanges nu næsten kun ved Jakobshavn, hvor Grønlanderne tager den store, fede Fisk paa Langliner fra deres Smaabaade. Helleflynderen, for hvis Skyld Henkogningsfabrikken oprindelig blev anlagt, er ved at blive sjælden, fordi der i Aarevis blev drevet Rovfiskeri paa den. Den store grønlandske Dybhavshaj, Havkalen, synes at være trængt helt

FOT.: E. B. L. SMIDT

*I Løbet af forbausende kort Tid er Hvalen slænset.
Hval betyder Kød og Mataf til Befolkningen og Masser af Spæk til Eksport.*

op nordpaa af det varmere Klima. Men deroppe fisker de den ihærdigt baade med Haandliner og fra Motorbaadene med Langliner. Det er den fede Lever, man er ude efter. Den saltes og sendes til Olieudvinding i Danmark, og Kødet tørres og bruges til Hundefoder i disse Slædespandenes Egne. Endelig sendes Skindet af Havkallen til Skindfabrikation i Europa. Inde paa Land, i de iskolde Elve og de klare Søer oppe i Fjeldene, gaar Fjeldørreden. Det er den, man taler om, naar man gaar paa saakaldt Laksefiskeri i Grønland. Den rigtige Laks er i Virkeligheden sjælden paa Vestkysten. I Juli og August gaar den fede Fjeldørred fra Havet op i Elvene. Det er Virkeliggørelsen af Drømme, som Alverdens Lystfiskere nærer, og Grønlænderne forstaar Glæden ved at fange de meget lækre Fisk. Nogen egentlig Produktion vil der dog næppe nogensinde blive af Fjeldørred, men

det kommende Turistland Grønland vil alene i de glinsende Springere i Elvene have en Attraktion for Gæster fra Danmark og Udlandet.

Selv om Sælfangsten er gaaet tilbage, saa bærer den alligevel endnu en Del af Erhvervet, især paa de smaa Pladser i Nordgrønland. Der er ialt i Grønland seks Sæl-Arter. De tre bliver i Landet hele Aaret, de tre kommer kun paa Træk. Ringsælen har størst fangstmæssig Betydning. Den mere sjældne Remmesæls Skind bruges til Surringer paa Slæder og Kajaker, og det er den plettede Sæls Skind, vi ser anvendt til Kvindebukserne i den smukke, spraglede Nationaldragt.

Hvalrossen, den tykhudede Kæmpe, er endnu almindelig i Thule, men Rovdrift har gjort den sjælden længere mod Syd. Stadig gaar Grønlænderen modig til Kamp mod Hvalrossen i sin spinkle Kajak og stadig er det hans virkelige Lyst at jage Sælen. Endnu maa Jagten paa Sødyr tages med, naar man taler om de grønlandske Erhverv. Jagten i Land er derimod ikke længere noget Erhverv, snarere en Adspredelse. Dens Resultater giver dog et værdifuldt Tilskud til og en betydningsfuld Afveksling i den daglige grønlandske Kost. Og Grønlænderen elsker Jagten, dens Spænding og dens Strabadser.

Kød betyder meget i et Land, der er saa karrigt som Grønland. Vil man opleve Fest og Spiseorgier skal man opholde sig i en Koloni eller ved et Udsted naar den danske Stats-Hvalfanger »Sonjakaligtoq« kommer med Hval. Saa dukker der noget oprindeligt op i Grønlænderen, som slet intet kan gøre for at hindre det i at komme til fuldt Udtryk. Det er Madglæden. Selv den adstadige Præst, Kateketen, Bestyreren og Læreren glemmer Værdigheden og hengiver sig helt til Flænsningen af de store Dyr. Saa er der Kød til Vinterforraad, der er »Matak«, den velmagende Hud, og der er Spæk til Tønderne . . .

Finhval og Kaskelot tager »Sonja« en Del af. I Nordgrønland er det især Narhval, Hvidhval og Marsvin, Befolkningen fanger. Ogsaa Grinden har vist sig i Grønland og Grønlænderne beruser sig lige saa hidsigt i Grinde-drabet som Færingerne.

Grønlænderne jager ikke længere selv Storhvaler. Kun een grønlandsk Baad, der ejes af et Familiekonsortium i Egedesminde, har siden 1948 jaget Sildepiskeren, en lille Bardehval, hvis Kød er udmærket og som oven Købet i temmelig stort Tal gaar op og ned langs Kysten.

For næsten 1000 Aar siden kom den fredløse Erik den Røde til Grønland med sine Mænd, sine Køer, Faar og Heste. De var Jordbrugere og Kvægavlere, og det var dem, der begyndte det første grønlandske Landbrug paa Græsgangene dybt inde i Skovfjorden i det sydligste Grønland. Paa nøjagtig de samme Græsgange og omkring Ruinerne af de gamle Nordbo-

FOT.: VARVARA INGRAM

*Fra de rige Græsgange omkring Bunden af Fjordene
føres Faarene ud til Slagterierne ved Julianehaab og Narssak i store Transportpramme.*

gaarde er i den sidste Menneskealder det ganske unge grønlandske Landbrugs-Erhverv begyndt at vokse op, Nordboerne dyrkede deres Tun som Grønlænderne i Dag maa gøre det.

De sydgrønlandske Dale er lune og Sommersolen bager paa Sydskrænterne, hvor Blomster og Græs staar frodigt. Der græsser Faar, der malker den grønlandske Bonde sin Ko og kører Hø i Hus med Hest for Vognen.

Faareavlen er Kærnen i det nye grønlandske Erhverv. Den er ikke mere end 25 Aar gammel, men dengang tænkte ingen paa, at de indførte islandske Faar skulde kunne give andet end et lille Bierhverv. Men Grønlænderne viste Interesse for Faarene, en Interesse, der hurtigt maatte gaa i Retning af Jorddyrkning og Planteavl ogsaa. De naturlige Betingelser for at give større Faarehold tilstrækkelig Græsning var nemlig utilstrækkelige. Vel gror der Græs, men der skal bjerges meget Foder til den lange Vinter. I Virkeligheden er de Omraader, der er egnet til Dyrkning ret smaa. Korn kan ikke modnes, men haardføre Græsarter gror frodigt, hvor Sommeren ikke er for tør. Derfor har danske Landbrugskandidater hjulpet de grønlandske Landbrugere til Rette i Starten med Dræning og kunstig Gød-

ning. Det samme gælder iøvrigt det sydgrønlandske Havebrug, hvis Kartoffelhøst viser helt op til 12 Fold.

Allerede i Dag er Landbruget udviklet til et betydende Erhverv. I Julianehaab Distrikt er der godt og vel 20.000 Faar. Det er omtrent et Faar for hver Indbygger i Grønland – eller nøjagtigt det samme som Forholdet er paa Færøerne og i Island. I Narssak i Julianehaab Distrikt vokser Grønlands kommende Centrum for Fødevarerindustrien op. Netop i Aar begynder Slagteriet og Hermetikfabrikken Virksomheden. Der bliver Frysehus til 2000 Faare- og Lammekroppe. Grønlands Kødforsyning faar en værdifuld Leverance derfra og Udviklingen synes at tyde paa, at Grønland en Dag vil komme til at eksportere af Overskuddet.

Dette Landbrug er altsaa en Kendsgerning. I Dalene i det sydlige Grønland, i de samme Egne, hvor de gamle Nordboere havde deres Gaarde, gør en ny Type, den stoute grønlandske Bonde, sig gældende. Slægters Afsavn gennem Aarhundreder og den evige Kamp mod den brutale og lunefulde Natur har gjort disse Bønder haardføre, udholdende og nøjsomme.

FOT.: CHR. VIDE

Hvor før Nordboerne havde deres Gaarde med omgivende Tun har nu grønlandske Nybyggere slaaet sig ned og haandterer Le og Rive med samme Færdighed som før Harpun og Kajakaare.

Et saa vældigt Bjergland som Grønland maa rumme enorme Rigdomme. Saadan tænker man umiddelbart – og Grønlands uhyre Fjeldmasser rummer ogsaa Mængder af Mineraler og Metaller. Der er Guld og Sølv, Nikkel, Bly, Grafit, Marmor, Kul, Olie og Jern. Og der er meget mere. Men hidtil har kun eet Mineral givet Fortjeneste. Kun Kryoliten fra Ivigtut har givet Overskud. I Aarenes Løb er der hentet for mange Millioner Kroner op fra Bruddet i Ivigtut. At Grønlands Regnskab overhovedet har kunnet balancere skyldes udelukkende Kryoliten, der hidtil foruden Fisken har været det eneste af virkelig Handelsværdi i Grønland.

Adskillige Gange har man prøvet at bryde nogle af de Metaller og Mineraler, der forekommer overalt. Men altid har Resultatet været Underskud. Der har været Minedrift paa Kobber, Guld og Sølv, paa Grafit og Metal-sulfider, paa Marmor, Nikkel og Jernmalm – intet er lykkedes, intet har kunnet betale sig. Den lange Fragtning, det haarde Klima, det sejge Fjeld og de spredte Forekomster har overalt betydet, at Produktionen er urentabel. Der skal brydes for meget Fjeld for at faa blot lidt af Rigdommen frem.

FOT.: CHR. VIBE

Faar og Kreaturer græsser frit over hele Fjeldet og bringes kun hjem til Gaarden ved særlige Lejligheder, f. Eks. til Mærkning, Klipning, og for Køernes Vedkommende til Malkning.

Der findes fortræffelige Kul, som har givet Brødet til Indbyggerne i Kulbrudet K'utdligssat. Grønlænderne har vist sig skikket ogsaa til Minearbejdet, der ligger hans Forfædres Fangerliv saa fjernt. Den sidste Løsen er Bly, som er blevet lokaliseret i de senere Aar i store Mængder i det nordligste Østgrønland. Teknikere og Videnskabsmænd er netop i disse Aar i Gang med at undersøge Mulighederne for den vanskelige Udvinning og den næsten uigennemførlige Bortsejling af det dyre Blymalm.

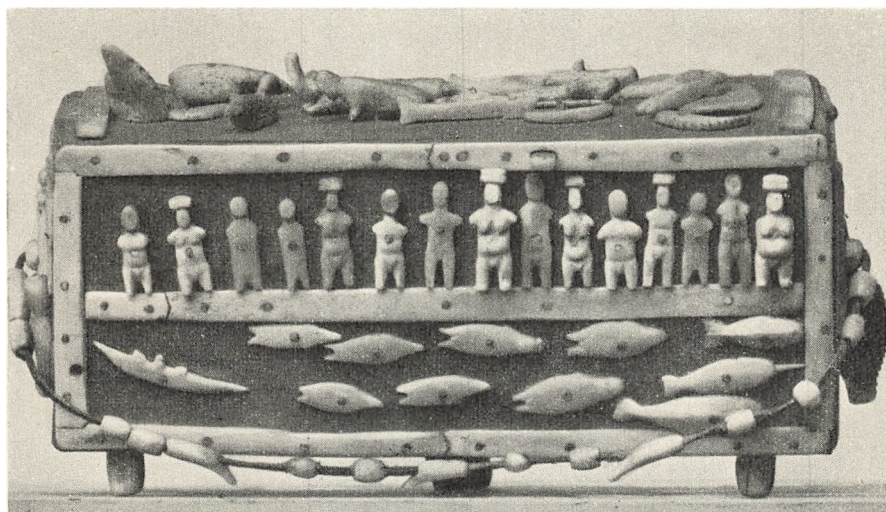
Danske Videnskabsmænd fortsætter den geologiske og geofysiske Søgen i Grønlands Fjelde. Maaske en Dag krones Anstrengelserne med Held saa at der viser sig nye Felter for en dansk og altsaa en grønlandsk Foretagelse blandt Grønlands haarde og karrige Fjelde.

Grønlænderen i Dag er ved at skabe sig sit eget Erhverv, sit eget nye Samfund med dets økonomiske, sociale og kulturelle Organer. Han, der før har levet den frie og uafhængige Mands sorgløse Tilværelse, er begyndt at lære det stadige Arbejdes, Pligtens og Samvirkets Melodi. Mange er allerede begyndt at holde af den og de fleste stoler paa, at den vil bringe dem en ny Lykke. Men inden den viser sig vil den lille grønlandske Befolkning sikkert lide sine Skuffelser og Nederlag og staa mange Kampe ud i det Land, der i Dag netop har overskredet Tærkslen til en ny Æra, en ny, uvis Fremtid.

FOT.: CHR. VIBE

Grønlandsk Skiløber.

FOT.: NATIONALMUSEET

*Østgrønlanderne har deres egen Form for Husflid.
Karakteristiske er deres Værktøjskasser og andre Brugsgenstande lavet af
Drivtømmer og dekoreret med udskaarne Benfigurer.*

ØSTGRØNLAND

Af EJNAR MIKKELSEN

Danskere havde arbejdet i Vestgrønland i mere end halvandet Hundrede Aar, medens Østgrønland endnu henlæa som et ukendt, uudforsket Øde, hvis barske Kyster kun sjældent var set af Nordhavets dristige Hvalfangere eller fra Skibe, som paa Vej til Vestgrønland var bleven forsat langt ud af Kurs af Storme og ukendte Havstrømninger.

Til de sydligste vestgrønlandske Kolonier og Missionsstationer kom nu og da fremmede Eskimoer fra Landet i Øst, rejsevante og haardføre Folk, som med Kajakker og Konebaade i aarevis havde stridt sig fra ukendt Sted i Nordøst ned langs den isbundne Kyst, levet af Fangst, overvintret hvor Vinteren indhentede dem, klaret sig som bedst de kunde af hvad Land og Hav bød dem af godt eller ondt.

De vestgrønlandske Eskimoer kunde kun daarligt forstaa Østgrønlanderne, hvis Sprog adskilte sig ikke saa lidt fra deres, og de saa med Undren paa de østgrønlandske Eskimoers mærkelige og barbariske Skikke og Sædvaner, som Vestgrønlandernes Forfædre ogsaa havde kendt og hengivet sig til, men som nu kun levede som sære Sagn fra en svunden Tid.

Og Vestgrønlanderne lyttede med Gru til det de forstod af Østgrønlan-

FOT.: GEDDÆT. INSTITUT

*Set fra Flyvemaskine tager det østgrønlandske
Landskab sig øde og gudsforladt ud, tynget af Indlandsis og talrige Brætunger.*

dernes Beretninger om de store Bopladser, der en Gang havde været at finde paa Kysten af Landet bag Kap Farvel, men som nu var uddøde paa Grund af Sult og andet ondt. Og de var bange for Stammefrænderne fra det ukendte Land, der i mørke Vinteraftner kunne fortælle om svigtende Fangst og Sult saa haard, at Livet kun kunde bjerges for nogle enkelte ved at de spiste afdøde Frænders Lig.

Inuktorumarsut kaldte de dem, Menneskædere.

Enkelte dristige og videbegærlige Danske gik hen mod Slutningen af det attende Aarhundrede med Konebaade gennem ukendte Stræder nord for Kap Farvel og kom om til Østgrønland, saa mægtige Bjergmasser og Bræer, der stod lige ned i Havet. De naaede ikke langt op langs Kysten, men dog langt nok til at kunne bekræfte Østgrønlandernes Udsagn om, at tidligere store Bopladser nu henlaa øde og mennesketomme, at hvor der før havde levet mange Mennesker var nu kun faa, og at de endog søgte til Vestgrønland, hvor Landet var isfrit, dækket med Græs, og Havet bugnede af Vildt.

FOT.: GEODÆT. INSTITUT

Men hvor Isen har forladt Landet, ligger vældige Fjeldkamme og hyggelige Dale tilbage – og her kan være lunt og frodigt.

Den første egentlige Ekspedition til Sydøstgrønland blev ledet af A. W. Graah, der i Aarene 1828 til 1831 trængte frem fra Vestgrønland og langs Østgrønlands Kyst, og han bekræftede fuldt ud, at saa langt mod Nord som han kunde komme, var Kysten ved at blive affolket som Følge af den Sult og Nød, der var Resultatet af den stadig aftagende Sælbestand.

Paa Øen Aluk, lige ud for Prins Christians Sunds østlige Munding, mødtes foretagsomme Vestgrønlandere med langtrejsende Østgrønlandere, der her tiltuskede sig vestgrønlandske Hørligheder for hvad de kunde byde paa af Østlandets Produkter, Bjørne- og Ræveskind og sligt. Og fra Aluk Marked gik Jærnstumper, lidt Værktøj og Fiskekroge, vel ogsaa en Stump Tøj eller saa, fra Haand til Haand til ukendte Kyster langt mod Nord.

Omkring 1850 hørte man i Sydvestgrønland om en lille og indtil da uomtalt Stamme Eskimoer, som levede højt mod Nord i en Egn, hvor Angmagssatfangsten skulde være rig: Angmagssalik kaldte man den og Befolkningen Angmagssalimiut, dem der lever der, hvor Angmagssat er mange.

FOT.: JOHAN PETERSEN

Ved Aarhundredets Begyndelse levede Østgrønlanderne endnu paa Stenaldermandens primitive Kulturtrin. Billedet er taget ca. 1900 og viser en Mand, der borer Hul i sin Harpun.

Det lokkede danske Forskere, og i 1884 gik Gustav Holm med sin Konebaadsekspedition gennem Prins Christians Sund op langs Østkysten for at følge Graahs Spor og for muligvis at finde Angmagssalik.

Han fandt Kysten næsten mennesketom, hvor Graah havde truffen forholdsvis mange Eskimoer, og nu kunde man med Tal dokumentere den sydøstgrønlandske Kysts Affolkning: hvor Graah havde optalt 630 Eskimoer var der kun 120 tilbage, da Gustav Holm berejste Kysten et halvt Hundrede Aar senere.

Men norden for Graahs nordligste Punkt fandt Gustav Holm de Eskimoer, som Rygtet havde omtalt, Angmagssalimiut, 416 Mennesker ialt, en lille Stamme Eskimoer, der i adskillige Generationer, Aarhundreder maaske, havde levet totalt afsondrede fra deres Stammefrænder, et Stenalderfolk, der kun havde hørt vage Rygter om Eskimoerne længere mod Syd, men som levede saa fjernt og isoleret fra alle andre Eskimoer, Syd for de vældige Bræer, at de end ikke fik Del i de Stumper Jærn, som kom fra Aluk.

Det viste sig i kommende Aartier, da Resten af Østgrønland efterhaanden

FOT.: JOHAN PETERSEN

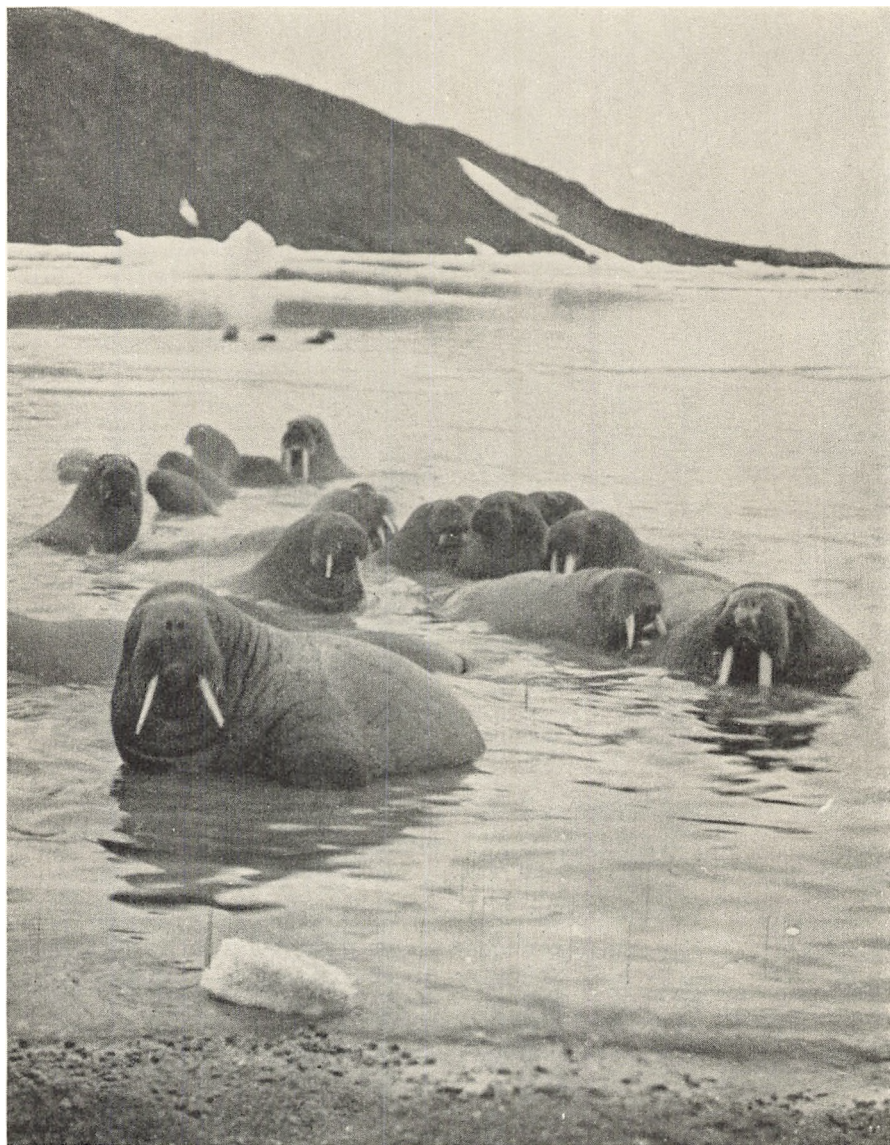
Om Sommeren hyggede man sig i og omkring rummelige Sælskindstelte paa de gode Fangstpladser. Her er Stenaldemandens Kvinder og Børn, ogsaa fotograferet ca. 1900.

dukkede op af det Ukendtes Taagebanker, at disse 416 Eskimoer i Angmagssalik-Egnen var de sidste af Østgrønlands tidligere ret store Eskimobefolkning, der havde levet paa Kysten fra Peary Land i Nord og ned til Angmagssalik. Talrige sammensunkne Hytter, store fortidige Bopladser, Køddepoter og Menneskegrave fandtes næsten paa hvert et Sted paa denne lange Kyststrækning, hvor Menneskebolig kunde faa Fæste: triste Spor af de Mennesker, der forsvandt i et Før-Historisk Tid.

Gustav Holm og hans Mænd slog sig ned i Angmagssalik for et Aar og oplevede det sælsomme Æventyr, som det maa have været for Mænd fra civiliseret Land, at blive rykket de tusind Aar tilbage til en uberørt Stenaldertids højt primitive Livsforhold, hvor hver Familie hyttede sig som bedst den kunde uden Hensyn til Samfundet i Almindelighed.

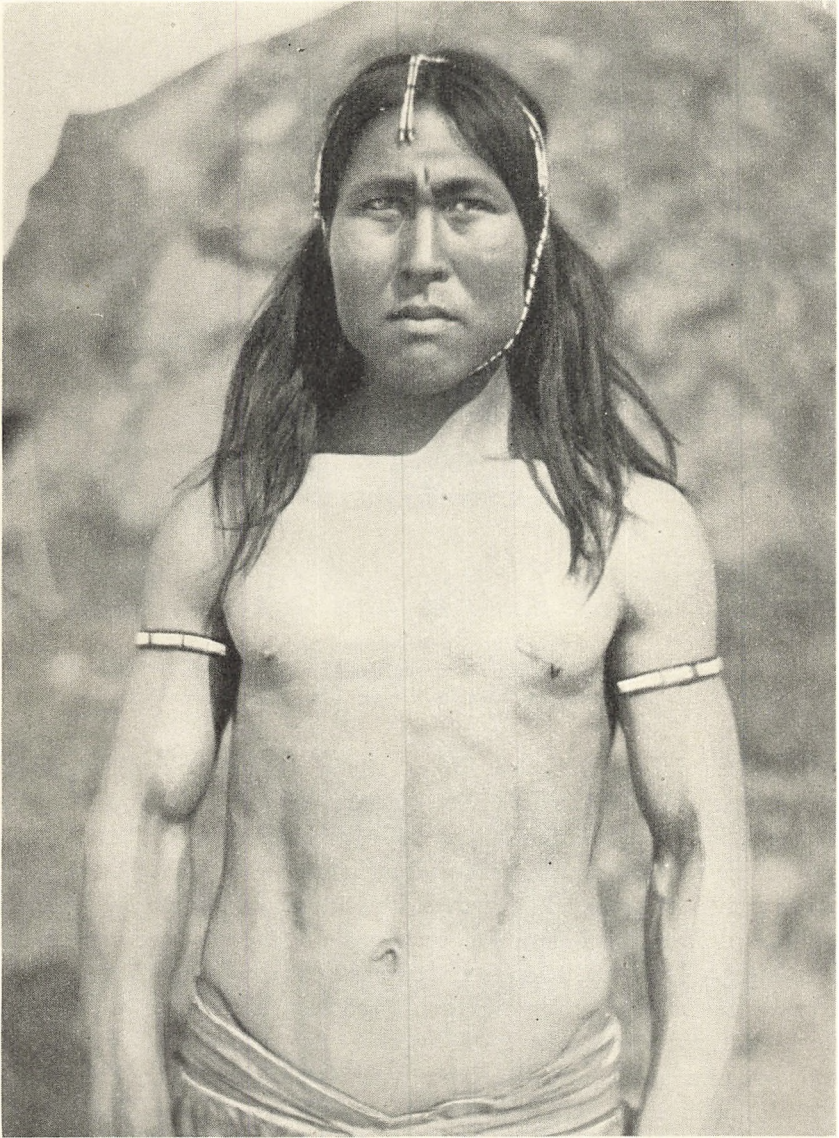
Det blev snart indlysende for Gustav Holm, at ogsaa Angmagssalik Eskimoerne aftog hurtigt i Antal: talrige Husruiner viste ham tilfulde, at mange Mennesker maatte før have levet i denne Egn, der bød de bedste Fangstvilkkaar på Sydøstgrønlands fangstfattige Kyst.

Aarsagerne til Nedgangen i Befolkningsantallet var ejheller vanskelige at

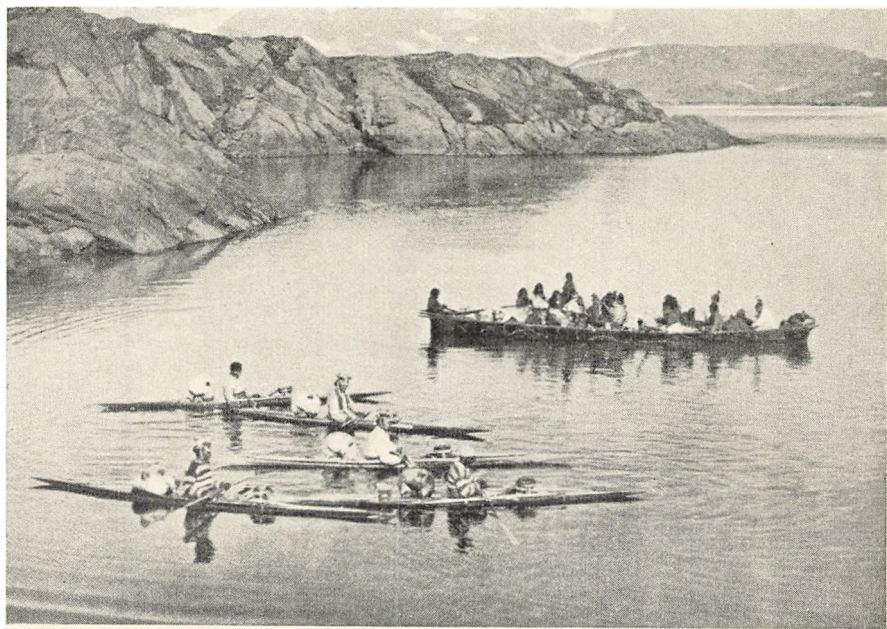
FOT.: EJHAR MIKKELSEN

Paa Grønlands Nordøstkyst lever endnu en mindre Bestand Hvalrosser. De træffes her ofte nær Kysten og gaar paa Land for at sove, hvad de ikke mere gør i Vestgrønland.

FOT.: W. THALBITZER

*Angmagssalik-Eskimo, Storfanger, fra Aarhundredets
Begyndelse. Endnu lever herovre en Stamme ublandede
Eskimoer, men deres Tal svinder ind med tiltagende Op-
blanding med Vestgrønlandere.*

FOT.: JOHAN PETERSEN

Østgrønlandernes Sommerfangstrejser – Billedet er fra ca. 1900 – foregik tidligere i rummelige Konebaade. De var lavet af Skind trukket over et Træskelet. De var lette, men saarbare i Is.

erfare. Det tidligere ret gode Fiskeri var af en eller anden Grund ophørt for godt en Menneskealder siden, og Sælfangsten var efter gamle Mænds Udsagn bleven betydelig ringere, end den havde været i deres Ungdom. Folk døde af Sult i haarde Trangtidsperioder, og to Aar før Gustav Holms Ankomst til Angmagssalik havde Sulten hærget en lille Boplads saa haardt, at kun to af nitten Mennesker overlevede Vinteren – og disse to havde kun bjerget Livet ved at spise af deres afdøde Slægtninges Lig.

Mændenes Fangererhverv med primitive Stenaldervaaben var meget farligt, og krævede mangan en Erhververs for tidlige Død, hvilket betød Sult, maaske endog Sultedøden for hans efterladte Familie. Manddrab var ret almindelige og hergende Blodfejder Følgen: Mandefaldet blandt Erhvervene var stort, og de overlevende Mænd evnede efterhaanden ikke at skaffe nok af Kød, Spæk og Skind for deres Familiers nødvendigste Behov. Alle maatte yde noget til Familiens Eksistens, og dem, som kun var Nydere, saasom Smaabørn og Gammelfolk samt andre, der af en eller anden Grund intet evnede at yde til det fælles bedste, var overflødige og maatte sættes ud af Livet paa en eller anden Maade, naar Trangtid og Sult kuede de smaa og isolerede Familiesamfund.

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

Konebaadene blev fulgt af Fangerne i Kajak med Skydesejl og Fangstredskaber klar til Brug. I Dag er Østgrønland det eneste Sted, hvor Konebaade endnu kan ses. Billedet er taget 1937.

Gustav Holm var klar over, at skulle man gøre sig Haab om at redde den sidste lille Rest af Østgrønlands tidligere ret store Eskimobefolkning, saa maatte der hurtigst muligt gribes ind fra dansk Side og skabes helt nye Livsvilkaar for dem – og selv saa var det vel tvivlsomt, om Angmagssalikerne kunde genrejses efter den lange Nedgangsperiode: Stammen var maaske allerede for svækket dertil.

De bestemmende danske Myndigheder var sig dog deres Ansvar overfor den grønlandske Befolkning bevidst, og i 1895 oprettedes en lille Koloni i Angmagssalikeggen, saaledes at Eskimoerne nu kunde erhverve sig Skydevaaben i Stedet for Stenaldertidens lidet effektive Harpun med Stenblad, samt skærende Redskaber af Jærn eller Staal til Afløsning af de hidtil benyttede Stenredskaber.

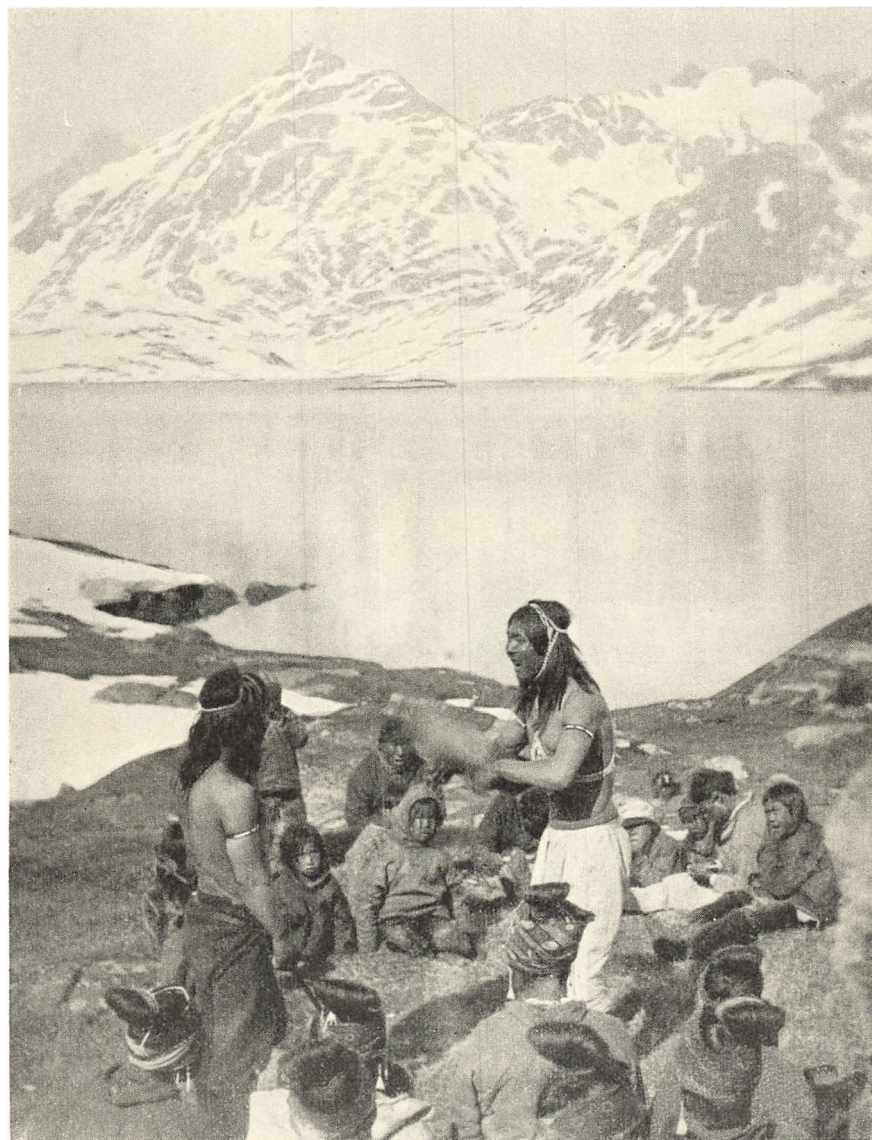
Men først og fremmest blev det dog muligt for Eskimoerne at tiltuske sig nogen indført Proviant for overskydende Fangstprodukter, og i Tilfælde af Misfangst fik Kolonibestyreren Ret til at udlevere Proviant til dem, der led Nød.

Man var dog klar over, at der i høj Grad maatte fares med Lempe for at gøre Overgangen fra den tidligere Naturalieøkonomi til delvis Afhængig-

FOT.: W. THALBITZER

Trommen var de gamle Eskimoers Stridsvaaben. Med den blev Tvistigheder afgjort under Udfoldelse af lidenskabelige Trommesange til rammende Nidviser. Billedet er taget 1906.

FOT.: W THALBITZER

*Her forsøger – ogsaa i Aaret 1906 – to Fjender at over-
gaa hinanden ved Sangkamp. Den, der bliver mest til-
Grin blandt Tilhørerne, maa ofte forlade Bopladsen for
bestandig.*

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

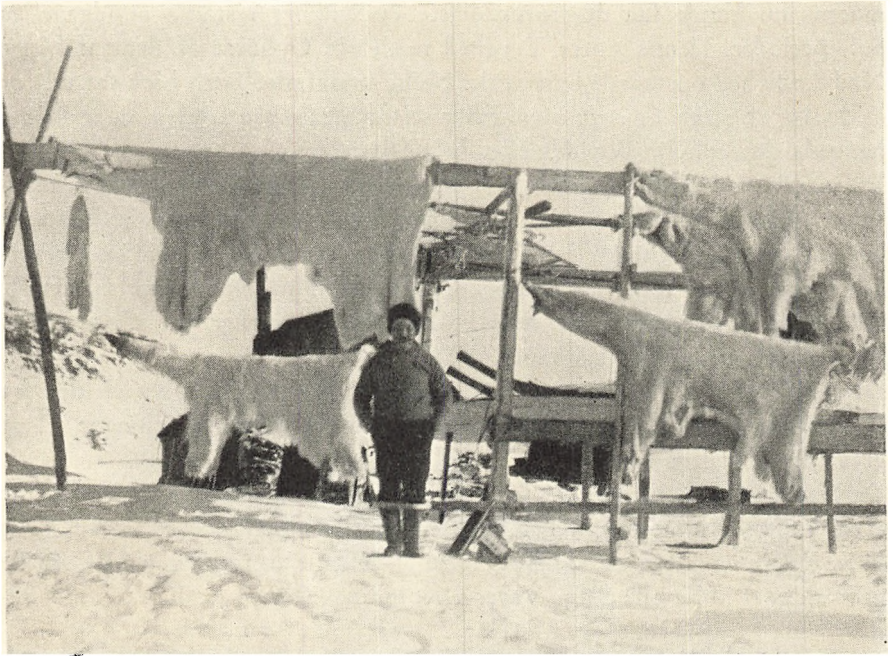
*Isbjørnen hører hjemme i Østgrønlands Pakis,
hvor den endnu regelmæssigt kan træffes, kommende paa Træk
oppe fra Polhavets Kyster.*

hed af indførte og hidindtil ukendte Proviantsorter saa lempelig som muligt.

Den danske Regering paatog sig Omsorgen for de nødstedte østgrønlandske Eskimoer ud fra rent idealistiske Betragtninger, og enhver Tanke om Udnyttelse af Befolkningen, eller Haab om Fortjeneste ved Samhandel, end ikke Dækning af Udgifterne, var udelukket.

Der blev i Kolonisationens første Aar sat en meget snæver Begrænsning for hvad Østgrønlænderne kunde erhverve sig af indførte Varer, særlig Proviand, og da man fra Vestgrønland havde triste Erfaringer for de Indfødtes Uforsynlighed blev Handelsbestyreren nøje instrueret om, at han inden Køb af Eskimoernes Fangstprodukter maatte undersøge, om Sælgeren nu ogsaa kunde undvære det til Salg indleverede Fangstprodukt, det være sig Skind af Sæl eller Bjørn, Kød eller Spæk. Og alt hvad der var livsvigtigt for Eskimoerne, saasom Spæk til Opvarmning af Hytten, maatte overhovedet ikke afkøbes dem.

Og Salg af Spiritus til Eskimoerne var – og er heldigvis endnu – forbudt i Østgrønland.

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

Egnene omkring Scoresbysund er et af de bedste Bjørnefangststeder paa Grønland. Det er ikke uden Stolthed, at Fangeren her præsenterer Vinterens Fangst.

Da Kolonien etableredes i 1895 var der kun 352 Eskimoer tilbage af de 416, som Gustav Holm havde fundet 10 Aar i Forvejen, Resten var bukket under for Sult, Sygdom eller Drab i den forløbne halve Snes Aar. Dette ringe Antal Mennesker blev saaledes Grundlaget for de danske Forhaabninger om at redde denne sidste Rest af Østgrønlands tidligere ret store Eskimobefolkning fra total Uddøen.

Indførelse af Skydevaaben til Afløsning af de stenalderlige Fangstredskaber medvirkede stærkt til en højst tiltrængt Forøgelse af Fangstudbyttet, og Ernæringen blev følgelig bedre. Samtidig formindskedes Fangstrisikoen betydeligt, da det med langtrækkende Bøsser ikke længere var nødvendigt for Fangstmændene – som før – at komme Polhavets vilde og farlige Dyr i Hav og paa Land paa nærmeste Hold for at dræbe dem.

De mildere Sæder, der blev Resultatet af, at Fortidens barske Shamanisme fortrængtes ved Kristendommens Indførelse, medførte næsten omgaaende, at Manddrab, og følgelig ogsaa Aarsagen til Blodhævn, ophørte. Den bedre Ernæring, der fulgte med den nye Tids revolutionerende Fangstvaaben, gav Befolkningen en betydelig Tryghedsfølelse, hvortil yderligere kom, at Eski-

Østgrønland

moerne nu kunde faa de nødvendigste Fødemidler i stadig uundgaaelige Sulteperioder. Denne større Tryghed medførte Ophøret af den, af bitter Nødvendighed opstaaede barbariske Skik, at nyfødte Børn blev sat ud for at dø, og at gamle og syge Mennesker selv maatte søge Døden, naar Sulten hærgede den enkelte Boplads eller hele Distriktet.

En vis Sygdomsbekæmpelse – ved den danske Kolonibestyrer og Præst – fulgte ogsaa umiddelbart i Kolonisationens Spor, og disse samlede Aarsager bevirkede, at Nedgangen i Befolkningstallet standsedes fra Kolonisationsaaret, og efter en kort Stilstand begyndte Befolkningen at tiltage saa stærkt i Antal, at den halvtreds Aar senere talte 1470 Mennesker, der alle stammer fra de oprindelige 352 Eskimoer.

Det kan saaledes fastslaaes, at Østgrønlands Befolkning blev reddet fra Undergang ved de i 1895 af Danmark indførte Foranstaltninger til at give dem tryggere Kaar.

De Handelsrestriktioner, der blev ansete som nødvendige i de første Aar efter Koloniens Oprettelse, ophævedes efterhaanden under Udviklingens Pres, og fra ca. 1916 kunde Eskimoerne – eller Østgrønlænderne, som de nu kaldes – købe alle Slags Varer i Koloniens Butikker. Den eneste Be-

FOT : EJNAR MIKKELSEN

*I Hverdagstøjet,
tre glade østgrønlandske Børn, der et Øjeblik er standset i deres Leg.*

FOT.: JETTE BANG

Søndagspyntet til Kirkegang. Amauten bruges endnu almindeligt i Nord- og Østgrønland, men er i mere civiliserede Egne gaaet af Brug.

grænsning var den almenyldige: Individets Købekraft, som dog er steget betydeligt som Følge af Fangstens større Udbytte og ved de lejede eller fastansatte Østgrønlænderes Arbejdsindtægt.

Østgrønlænderne er under Paavirkning af de gennem Aarene i Kolonien ansatte Danske og Vestgrønlændere undergaaet en meget stor Udvikling, og praktisk talt ethvert synligt Spor af Stenaldermandens Væremaade og Indstilling er forsvundet i de forløbne halvt hundrede Aar.

Vestgrønlandske Præster og Kateketer – i de sidste halve Snes Aar ogsaa østgrønlandske Kateketer – har fra ca. 1900 holdt Skole for de østgrønlandske Børn, der er underkastet Skolepligt fra det sjette til fjortende Aar. Af egentlige Analfabeter findes nu kun faa, og disse udelukkende blandt

de ældre Mennesker fra Kolonisationens første Aartier. De fleste af de yngre Østgrønlandere kan ogsaa regne, saa nogenlunde da, og har lidt Begreb om Grønlands Geografi og Historie. Religionsundervisning er dog det Fag de er bedst bevandrede i, og trist nok er det, at Grønlanderbørnene i Angmagssalik kender mere til Palæstinas Geografi og Historie end til Danmarks og deres eget Lands!

I de senere Aar har man aabnet en Aftenskole for den mere modne Ungdom. Den er godt besøgt om Efteraaret, men Interessen taber sig hen mod Vinterens Slutning, da lysere Nætter, Musik og Dans, lokker Ungdommen bort fra trange Undervisningslokaler, der efterhaanden er bleven alt for smaa til at dække den stærkt voksende Befolknings Behov. Men saa byggede Østgrønlanderne selv et lille Forsamlingshus, og det hjalp noget.

Med Præst og Kateketer som Redaktør udsendes nu en lille maanedlig Avis med lokalt betonet Stof. Meget af dette kommer fra Østgrønlanderne selv – og hver Eftermiddag kan man se en Flok Østgrønlandere ivrigt studerende den i et Udhængsskab opslaaede sidste Radioavis med Nyheder fra den store Verden, der ikke eksisterede for deres Fædre.

Alt i alt maa det siges, at tager man Menneskematerialets Udviklingstrin

FOT.: JETTE BANG

Der er altid noget hyggeligt over en østgrønlandsk Boplads, hvor alle er med i det, der sker, og hvor Livet mest leves udendørs.

i Betragtning, er Østgrønlønderne kommen forbavsende langt i boglig Kunnen i de forløbne halvt hundrede Aar.

Koloniens verdslige Administration har dog ogsaa sin meget store Andel i de Unges Udvikling til at kunne passe ind i Stammens nye Kaar.

Stenaldermandens Sønner og Sønnesønner er nu habile Smede, som kan gøre Underværker med søndrede eller genstridige Motorer. De arbejder som Tømrere i Kolonien, og som Arbejdsformænd ved større Fællesarbejder i Koloni eller paa Udsted. De lossere Skibe, som kommer med alt det Gods, de nu ikke længere kan undvære, og særlig intelligente Østgrønløndere er ansatte ved Koloniens Administration som Bestyrere af Butikkerne i Kolonien eller Distriktet, eller paa selve Kolonikontoret, hvor de med nogenlunde Færdighed, men stor Agtpaagivenhed, haandterer Skrive- og Regnemaskiner.

De er ansatte som dygtige Førere, Motorpassere og Mandskab paa Koloniens Flotille af større eller mindre Motorfartøjer, og paa den store og moderne Radiostation har adskillige unge Østgrønløndere betroede Pladser som Motorpassere eller Medhjælpere i Almindelighed – med Kendskab til Elektricitet og saa nogenlunde til dets Væsen.

Muskosokserne hører Nordøstgrønland til. De træffes kun fra Scoresbysund og til Pearyland, tidligere fandtes de ogsaa ved Thule.

FOT.: GRØNLANDSDEP.

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

Lidt af Angmagssalik Kolonien i Vinteren 1937-38.

Paa det alt for lille Sygehus arbejder en Del unge østgrønlandske Kvinder som Medhjælpere og Assisterer for den danske Læge og Sygeplejerske, eller i Køkkenet, og saavel i Koloni som paa Boplads er Østgrønlanderinderne ferme Jordemødre, der ogsaa er i Stand til at yde nogen Hjælp i Sygdomstilfælde, eller hvis Ulykken har været ude, en Førstehjælp til den der er ramt.

I 1947 oprettedes et Koloniraad, hvis Medlemmer delvis vælges af Befolkningen selv. Saavel Mænd som Kvinder kan have Sæde i Raadet, der under Kolonibestyrelserens Formandsskab har Ret som Pligt til at indsende Forslag til Grønlands Centraladministration om alle Foranstaltninger, der menes at kunne tjene til Fremme af Befolkningens Tarv.

I de gode gamle Dage for et halvt hundrede Aar siden afgjorde Østgrønlanderne deres Stridigheder med Kniv, eller dog fortrinsvis ved Trommedans, hvorunder der blev sunget bitre Nidviser om Modpartens Nederdrægtigheder, uden smaalige Hensyn til om de var opdigtede eller ej. Og den der fik Latteren paa sin Side havde sejret over Modparten.

Tilhørerne var Dommere, der kendte den tabende Part skyldig ved at lade Latterens og Latterliggørelsens sviende Pile regne ned over ham.

Paa Slæderejse i Østgrønlands vildsomme Fjælde.

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

Nu er Koloniraadets Medlemmer Bisiddere og Meddomsmænd naar Kolonibestyreren holder Rettergang over Mand eller Kvinde, der har forvildet sig bort fra Dydens trange Vej, der er afstukket i en Række Paragrafer i et for Østgrønland udarbejdet Regulativ for Samliv uden for store Gnidninger, for Ro og Ordens Opretholdelse. Koloniraadsmedlemmerne uddeler ogsaa Bygge- og Erhvervslaan til Stammefrønder, der ønsker at forbedre deres materielle Kaar, samt Understøttelser til forældreløse, til Samfundets Stedbørn og de Gamle, som tidligere fristede saa bitter en Tilværelse.

Det er ikke, forholdsvis da, ubetydelige Beløb, der aarlig udredes af det Offentlige i de østgrønlandske Kolonier. Beløbet indgaar i Kolonikassen ved at Administrationen betaler en Afgift paa 20 % af Købsværdien af alle til Kolonien solgte Fangstprodukter, samt erlægger 2 % af alle ved Kolonierne ansatte Danske og Grønlanderes Lønninger.

Dette er de fleste af Kolonisationstidens Kreditposter, de væsentligste i det mindste. De synes ikke at være smaa, men overfor dem kan man ikke undgaa visse Debetposter for at kunne tegne et loyalt Billede af Østgrønlænderne i Dag.

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

Den vestlige Del af Angmagssalik Kolonien i 1950.

Østgrønlænderne er ikke som tidligere selvhjulpne med alt, men er bleven absolut afhængige af indførte Varer og Brugsgenstande. De er ikke saa nøjsomme som før, men stiller stadig større Krav til Livets Goder – uden dog derfor at ville eller kunne forstaa, at disse kun kan opnaaes gennem en forøget Arbejdsindsats, hvilket ikke er Østgrønlændernes mest iøjnefaldende Karaktertræk.

Mændene er ikke saa agtpaagivende som før med deres Vaaben og Redskaber, deres uforlignelige Kajakker eller Konebaade, og Kvinderne er ej heller saa omhyggelige som tidligere med Tilberedning af Skind til Beklædning eller Opbevaring af Jagtens Overskud til Vinterproviant: de ved jo alle, at kommer de i Nød og Betryg vil de blive hjulpne af det Offentlige. Østgrønlænderne er heller ikke fuldt saa sunde som tidligere, da Svæklige og uønskede Individuer i Tiden før 1895 dødedes uden Barmhjertighed for at de stærke og livskraftige kunde faa Lov at leve. Der er ogsaa kommen Sygdomme til Lands som ikke kendtes før: voldsomme Influenzaepidemier hærger ofte Samfundet umiddelbart efter at Aarets første Skib er kommen i Havn med de Forsyninger, som ikke længere kan undværes. Kønssygdomme er den østgrønlandske Befolkning ej heller bleven forskaanet for, men værst er dog Tuberkulosen, der ogsaa synes at være en ny og stærkt hærgende Sygdom.

Disse Skyggesider ved Østgrønlændernes til Bunds forandrede Livsførelse, beklagelige som de er, kan dog ikke undgaaes. Man faar intet uden at maatte betale derfor paa en eller anden Maade, men Østgrønlænderne synes at være sluppen endog saare billigt fra det vovelige halvhundredeaarige

Den østlige Del af Angmagssalik Kolonien i 1950.

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

Spring fra Stenaldertidens knugende Mørke til Atomalderens Gry. Som ovenfor omtalt er den østgrønlandske Befolkning i 50 Aar vokset fra ca. 350 til ca. 1500 Individer, og denne store Befolkningstilvækst medførte, at der ret hurtigt opstod et Problem, som man ved Kolonisationens Begyndelse ikke kunde forudse uden at være besjælet af en tilsyneladende urealistisk Optimisme. Dette Problem er en Overbefolkning af det oprindelige Angmagssalik Distrikt i Forhold til de Ernæringsmuligheder som Havet kan byde, og dertil kommer at samtidig med den voksende Befolkning synes Sælbestanden at være i Aftagende – i det mindste saa afgjort i Forhold til Befolkningstilvæksten.

Man maatte derfor forsøge en Udflytning af en Del Østgrønlandere fra Angmagssalik Distriktet til Omraader, hvor der før havde levet Eskimoer, og hvor man derfor havde skellig Grund til at formode, at Jagten maatte være god.

Scoresbysund var et saadant Omraade, og dels for at lindre Overbefolkningen af Angmagssalik-Distriktet – men forøvrigt ogsaa af andre Grunde – tog den private Scoresbysund-Komitee i 1924 Initiativet til Oprettelse af en ny Koloni i dette vældige Fjordomraade, hvor der før i Tiden havde levet en Mængde Eskimoer.

En landsomfattende Indsamling gav Midlerne til Projektets Gennemførelse, og da Kolonien var færdigbygget blev den skænket til Grønlands Styrelse, som i 1925 foranstaltede Overflytningen af 82 Angmagssalikere til Scoresbysund. Fangstforholdene var som ventet gode i Omraadet, og Indtægten ved Salg af Fangstprodukter er i de senere Aar større end i Ang-

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

Kirken i Scoresbysund.

Til venstre Kolonibestyrerboligen og paa Fjeldskraaningen Sygehuset.

magssalik, Livsvilkaarene lettere, og Befolkningen er mere end tredoblet i de forløbne 25 Aar, i 1950 261 Mennesker. Og der er stadig Plads og Fangstmuligheder til en væsentlig større Befolkning end den, som nu lever i det mægtige Fjordomraade.

I 1938 forsøgte man en ny Aflastning af Befolkningen i Angmagssalik-Omraadet ved at formaa ca. 150 Østgrønlændere til at tage Ophold ved Skjoldungen, noget Syd for Angmagssalik-Kolonien. Dér havde ogsaa før i Tiden levet mange Eskimoer i Skjoldunge-Distriktet, hvor Fangsten altid har været væsentlig bedre end i Angmagssalik-Eggen. Men Afstanden mellem de to Beboelses- og Fangstomraader er ikke større (ca. 300 km) end at Østgrønlænderne med Konebaade og Kajakker forholdsvis let selv kan tilbagelægge Strækningen. Angmagssalik-Koloniens »Storstadspræg« lokker Grønlænderne til sig fra det mere øde Skjoldunge-Omraade, hvor der nu bor ca. 100 Østgrønlændere, som dog synes at være faldne til Ro i dette gamle men nybefolkede Fangstdistrikt.

Der er saaledes nu tre faste Beboelsesomraader paa Østgrønlands Kyst, Skjoldungen, Angmagssalik og Scoresbysund: den tidligere saa svækkede østgrønlandske Stamme er under Danmarks Forsorg bleven stærk nok til at kunne tage fra Ødemarken nogle af de Omraader, hvor deres Stamme-

frænder før havde levet, men var bleven slaet ned af den barske Natur og Forhold.

Og ad Aare vil der være et naturligt Afløb for en eventuel Overskudsbe- folkning i Scoresbysund ved at de derboende Østgrønlændere med egne Midler kan rejse nordover langs Kysten til de uhyre og fangstrige Omraa- der, hvor der i Før-historisk-Tid sandsynligvis levede det største samlede Antal Eskimoer paa Østgrønlands Kyst.

Det danske humanitære Arbejde til fremme af Østgrønlændernes Livsfor- hold og Kaar er vel nok den Indsats, der vejer tungest i Vægtskaalen naar man vil forsøge at opgøre Status over det danske Arbejde i Østgrønland og Danmarks Ret til Østgrønland.

Men ogsaa paa adskillige andre Omraader har Danske udført et stort Arbejde paa den ca. 3000 km lange Kyststrækning, hvor vældige Fjeld- massiver paa Kysten eller i de mægtige Fjorde dæmmer op for Indlands- isens enorme Tryk, der presser Bræer ud til Havet gennem Aabninger mellem Kystfjeldene, eller hvor de helt maatte mangle.

Isbunden er Østgrønland ogsaa ved den sagte glidende kompakte Pakis-

Det første Koloniraad i Angmagssalik (1948).

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

masse, der fra Polhavet sættes med Strømmen ned langs Kysten, og vanskelig nok kan Pakisen være at passere med Skib.

Denne utilnærmelige Kyststrækning, dette uvejsomme Land, er dog fra Nord til Syd blevet berejst af danske Forskere, som med Skib, Baad eller Slæde har afsøgt bogstavelig hver Krog af Landet i Forventning om at bidrage hver sit til at kortlægge og videnskabeligt undersøge denne vældige Kyststrækning, som indtil Slutningen af forrige Aarhundrede var et ukendt Øde.

Store geologiske Ekspeditioner har gennemtrawlet Landet og indsamlet et vældigt Materiale, hvoraf den Kunnende kan læse om Landets geologiske Opbygning fra Tidernes Morgen, da Grønland var dækket af Tropicvegetation, og nu extincte Dyrearter færdedes talrigt paa Land eller i Hav. Man har gennem søgt Kysten for Mineraler, hvis eventuelle Udnyttelse kunde blive en Indtægtskilde for Danmark, og som maaske en Gang i Fremtiden kunde give Danmark Vederlag for de store Beløb, der er bleven anvendt i Grønland til det ene eller andet Formaal. Og der er nu Haab om, at de nylig fundne store Blyforekomster lidt nord for Scoresbysund vil kunne give en betydelig Indtægt – hvis ikke den lunefulde og for Skibe saa farlige Pakis forhindrer en betalbar Afskibning af det brudte Blyglans. Danske Arkæologer, Zoologer og Botanikere samt Repræsentanter for praktisk talt alle naturvidenskabelige Dicipliner, har gennem søgt Landet og hjembragt et vældigt Materiale, som er bleven bearbejdet af hjemlige Videnskabsmænd, og i de seneste Aartier har Flyvemaskiner vinget sig højt hen over Fjeld og Bræ, gennemfotograferet Landet og fremskaffet et Materiale til en fuldstændig og indtil de mindste Detailler nøjagtig Kortlægning af Landet.

Dansk Videnskab og villende dansk Ungdom har i Østgrønland haft en enestaaende Chance til at vise hvad de vil og kan, og Danmarks videnskabelige Prestige har blandt andet som Følge heraf kunnet fejre store Triumfer i Hjem- og Udland.

Dyrebestanden paa den mellemste østgrønlandske Kyst er forholdsvis rig paa pelsbærende Vildt, særlig Ræve, og norske og danske Fangstmænd har med rundelig Støtte fra deres respektive Regeringer forsøgt at fravriste Landet en Eksistens.

Det økonomiske Resultat af disse Bestræbelser har dog langt fra svaret til de højstemte Forventninger og har givet et betydeligt Underskud, som vel sagtens vil vokse i Fremtiden, da Danmark nu endelig har benyttet sig af sin i 1932 af den Internationale Domstol i Haag tilkendte ubegrænsede Suverainitet over Østgrønland, og har fredet sjældne Dyreforekomster saasom Moskusokser, Hvalros og andre Dyre- og Fuglearter, som delvis

FOT.: EJNAR MIKKELSEN

Alle Grønlændere er meget gæstfrie og elsker Selskabelighed, og der skal ikke nogen større Anledning til, for at de samles til Fest og Dans. Her er et ungt østgrønlandsk Par fra Scoresbysund i deres stiveste Puds rede til at gaa til Gilde.

FOT.: GRØNLANDSDEP.

Midnatssolen over Østgrønlands Storis, der driver ned langs Kysten fra Polhavet. Storisen har bragt Østgrønland Aarhundreders Isolation og Ensomhed, og den er stadig Skibsfartens onde Aand paa denne Kyst.

dannede det ernæringsmæssige Grundlag for Fangstmændenes aarelange Ophold i Østgrønland.

Man har helt tilbage til »Det Kongelige Speil's« Tid haft en begrundet Anelse om, at den enorme Masse Indlandsis i Grønland havde Indvirkning paa Vejret i Nordevropa, og fra den Dag, den første Dansker satte Fod paa Østgrønlands Kyst har man hjembragt et vældigt meteorologisk Materiale.

Det var dog først da Muligheden for traadløs Telegrafi over lange Stræk-

FOT.: JETTE BANG

I dette østgrønlandske Madonnabillede har Grønlands-Fotografen indlagt selve Grønlands Sjæl. Vi kalder Landet Grønland, men Grønlanderne selv kalder det »Menneskenes Land«.

ninger blev en Kendsgerning, at Østgrønland kunde indtage den det tilkommende Plads i det internationale Vejmeldingsnet.

Norge var først om at oprette en Vejmeldingsstation i Østgrønland (1923), men Danmark havde saavel Ret som Pligt til ogsaa at paatage sig dette betydningsfulde Arbejde og opbygge en effektiv Vejmeldingstjeneste paa den lange Kyststrækning.

Og det har Danmark ogsaa gjort, idet der efter Krigen har været anvendt store Millionbeløb til Opførelse af syv højst moderne Vejmeldingssta-

Østgrønland

tioner paa forskellige Lokalteter paa Kysten mellem Danmarks Havn og Prins Christians Sund.

Disse Vejrmeldingsstationer er hver især bemanded med en halv Snes Mand eller flere, og derfra udsendes adskillige Gange i Døgnet de meteorologiske Data, der bl. a. er nødvendigt for at man i Nordevropa med tilgrænsende Have med nogenlunde Sikkerhed kan forudsige Morgendagens Vejrlig.

I den sidste Menneskealder er Østgrønlands vilde og barske Kyst, der dog ved Højsommertid kan være saa æventyrlig, saa uvirkelig skøn, gravet ud af det Ukendtes Mørke langt fortrinsvis af unge Danskere, der med redbon Støtte af Bevillingsmyndigheder og private Danske har udført et meget stort, og af alle fremmede Experter, anerkendt Arbejde for at kortlægge og undersøge Landet.

Mange Danskere bor og arbejder nu i Østgrønland. Det elektriske Lys gløder i den lange Vinternat fra Vejrmeldingsstationerne og i Kolonierne, hvor man endog har »Gadebelysning«, og ved Radioens Mellekomst er Landet bleven trukket ind i den civiliserede Verdens Interessesphære.

Og Østgrønlands Urbefolkning, der i Aarhundreder kæmpede en tabende Kamp for Retten til at eksistere i det barske Land, der var deres, og som var meget nær ved at bukke under for Landets onde Magter, har faaet nye Livsmuligheder og vil vokse og trives i Ly af den Støtte, som Danmark af et ærligt Sind har ydet den lille Stamme Mennesker, der ikke kunde staa alene, men som ved Danmarks Hjælp nu er godt paa Vej til at fra-riste Ødemarken Størsteparten af de Jagtterainer og Eksistensmuligheder som Ødemarken ranede fra deres Forfædre.

Asiajuk: Sælfangst fra Kajak.

